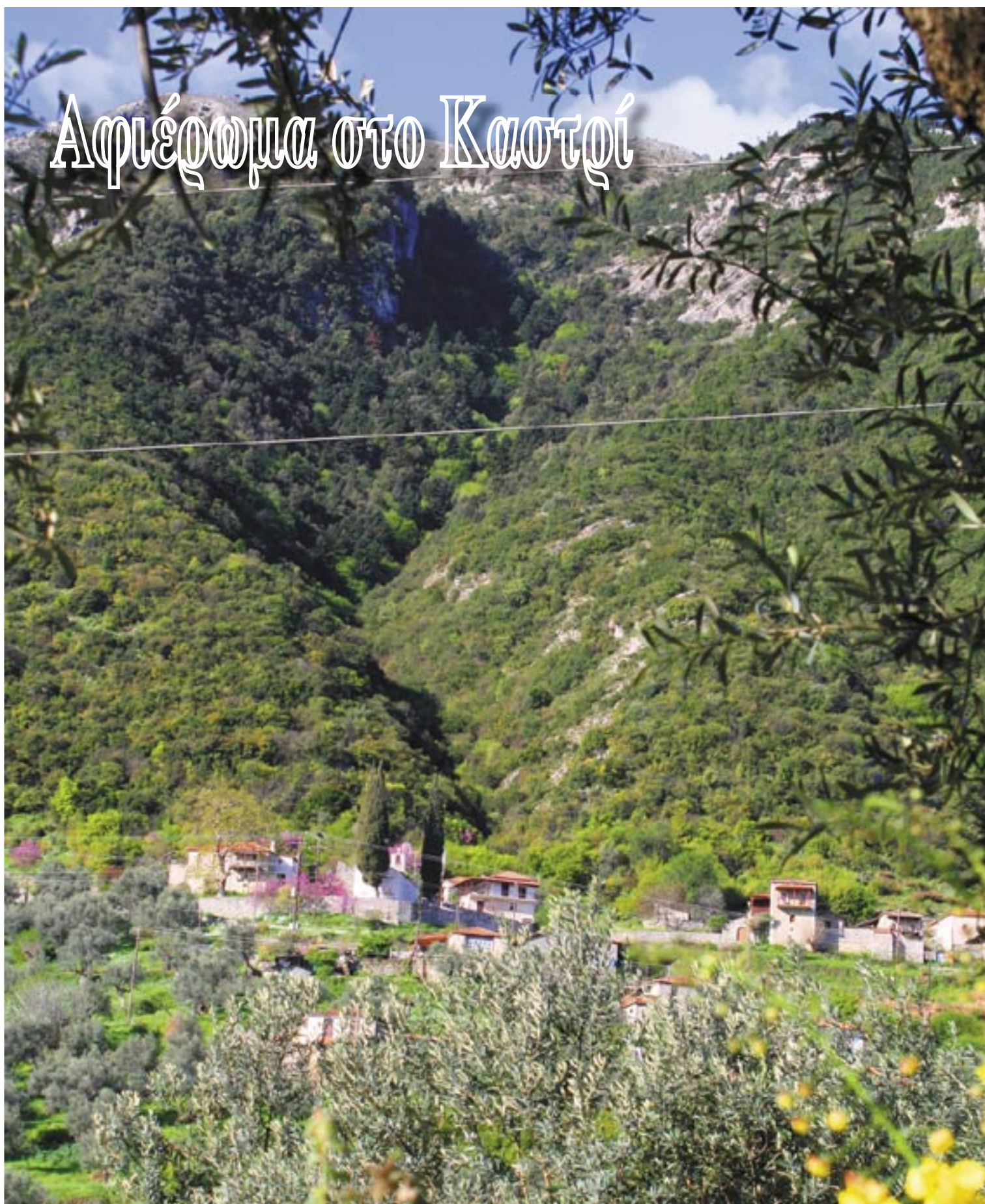

ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΚΑΣΤΟΡΕΙΟΥ "Ο ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ"

ΤΕΥΧΟΣ 11, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ- ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ- ΜΑΡΤΙΟΣ 2011

Αφιέρωμα στο Καστρί

Σημείωμα του εκδότη

Αρκετές φορές ο Πολυδεύκης, στην προσπάθεια να αναδείξει νέα πράγματα και δράσεις στο Καστόρι, έχει συναντήσει αυθόρμητες και αντανάκλαστικές αντιδράσεις. Πολλές φορές προβληματιστήκαμε τι αξίζει τελικά τον κόπο, τι έχουμε στα γονιδιά μας και μας κάνει να τα βλέπουμε όλα με σκεπτικισμό, τι μας εμποδίζει να δείξουμε εμπιστοσύνη στις προτάσεις των άλλων, να εμπεδώσουμε εν κατακλείδι μια καλύτερη δημοκρατία προς όφελος όλων μας; Δεν θα μας κάνω ψυχανάλυση, θα μεταφέρω ένα απόσπασμα από τη συνέντευξη ενός από τους τελευταίους Έλληνες «σοφούς», του ποιητή και λόγιου Νάνου Βαλαωρίτη, στο Βήμα της 5ης Δεκεμβρίου 2010. «Είμαστε μια σκοτεινή χώρα.

Είμαστε μια εθνότητα που προέρχεται από πολλά φύλα – Φράγκους, Σλάβους, Αρμένιους, Βλάχους-, πάνω στους οποίους έχουμε εγκαταστήσει τη μηχανή της κλασικής παιδείας. Τους έχουμε εξελληνίσει, όπως οι Αμερικανοί υποτάζανε στο αγγλοσαξονικό σύστημα παιδείας τούς άλλους λαούς... Είμαστε έτσι μια περίπλοκη εθνότητα. Δεν μπορούμε να καταλάβουμε τι σκέφτεται ο διπλανός μας, είμαστε πιο σκοτεινοί από τους Γάλλους, τους Άγγλους, και τους Αμερικανούς, λαούς τους οποίους έχω ζήσει. Είμαστε σκοτεινοί και ψυχολογικά και διανοητικά». Έτσι πριν αποδεχτούμε οτιδήποτε πρέπει να το διυλίσουμε στη χοάνη της καχυποψίας και της προκατάληψης. Τελικά

όμως, κάτι καταφέρνουμε: να επιμείνουμε, γιατί υπάρχει και η φωτεινή πλευρά, όπως συμπληρώνει ο Βαλαωρίτης: «Η φωτεινή πλευρά της Ελλάδας είναι ότι είμαστε πανέξυπνοι. Αν ζητήσεις από τον Έλληνα να δημιουργήσει κάτι σ' ένα άλλο περιβάλλον, στο εξωτερικό, αναπτύσσεται με απρόσμενη ταχύτητα. Στην Αμερική σήμερα υπάρχουν εκατοντάδες Έλληνες ερευνητές και πανεπιστημιακοί. Πώς γίνεται αυτό; Δεν βλέπω εκατοντάδες Τούρκους ή κάποιους άλλους. Έχουμε δυνατότητες που δεν τις εκμεταλλευόμαστε. Ίσως η υβριδική μας προέλευση να βοηθάει, καθώς συνδυάζουμε ικανότητες πολλών λαών». Ίσως αυτά τα χαρίσματά μας να αποτελέσουν τα εργαλεία για να δουλέψει το

ελληνικό δαιμόνιο σε μια πιο οργανωμένη όμως κοινωνία και να φέρει μια νέα ανάπτυξη, όπου ευρεσιτεχνίες θα υλοποιηθούν και επενδύσεις θα πραγματοποιηθούν κάτω από ένα μοντέλο συμμετοχής και ανάδειξης της αποκεντρωμένης επιχειρηματικότητας. Και ένα νέο Καστόρι με νέες δραστηριότητες μπορεί να μην είναι άπιαστο όνειρο. Και είτε τούτη η κρίση να είναι μαμή και να γεννήσει κάτι καινούργιο, που να το απολαύσουμε όλοι. Για το 2011, που προοιωνίζεται δύσκολο και πιθανόν απρόβλεπτο, εμείς από όλο το Διοικητικό Συμβούλιο του Πολυδεύκη ευχόμαστε,

Υγεία, Υπομονή, Επιμονή, Διαύγεια, Όραμα για μια νέα Ευημερία.

Έντυπη εφημερίδα
«ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ»

Ιδιοκτήτης: Πολιτιστικός Σύλλογος Καστορείου «ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ»

Ταχυδρομική Διεύθυνση:
Καστόρειο Λακωνίας, τ.κ. 23059
τηλ.: 6973208890, 6944377514
<http://kastori.gr>, <http://polydefkis.gr>
e-mail: info@polydefkis.gr

Εκδότης: Η Πρόεδρος Ευγενία Λαμπή
Αρχισυντάκτης: Βαρβάρα Κεμερίδου
Συντακτική Επιτροπή
Βαρβάρα Κεμερίδου,
Ευγενία Λαμπή, Ελένη Βλαχογιάννη,
Αναστασία Καδρακάζη,
Γαρυφαλία Ρουμελιώτη,
Θάνος Τζωρτζάκης, Γιάννης Αρφάνης.

Επιμέλεια Ύλης
Αγροτικά, Αθλητικά: Γιάννης Αρφάνης
Επιστημονικά: Ευγενία Λαμπή,
Κωνίνος Καλκανδής
Κοινωνικά: Ελένη Βλαχογιάννη,
Καίτη Συμρνοιού
Οικονομικά: Κωνίνος Καλκανδής,
Θάνος Τζωρτζάκης
Πολιτιστικά: Βαρβάρα Κεμερίδου,
Ευγενία Λαμπή
Φωτογραφικό υλικό: Βασ. Λαγανάς,
Γιάννης Αρφάνης, Γιώργος Κουρεμπής, Γ. Λαγανάς, Θ. Ανδριανός
Χορηγίες: Καίτη Συμρνοιού
Ρεπορτάζ: Γιώργος Κουρεμπής
Καστανιώτικα: Γιώργος Λαγανάς

Αναποκριτές
Καστόρι – Βόρειοι Δήμοι:
Δημητράκης Κραμποβίτης,
Θεόδωρος Αλαφογιαννης,
Παναγιώτης Λαμπράκης, Θανάσης Δημητράκοπουλος, Νίκος Λαγανάς
ΗΠΑ, Βοστώνη: Eugenia Markos,
Νέα Υόρκη: Panagiotis Pantazis,
Αλάσκα: Maria Bascous
Αυστραλία: Angela Vasilas

Εκτύπωση offset:
Μπουζάλας-Ζουγανέλης ο.ε.
25ης Μαρτίου 123, Περιστέρι
τηλ.: 2105781638

Καστανιώτικα

Αγαπητοί αναγνώστες τα Χριστούγεννα έφτασαν. Σε λίγο, στα σπίτια μας, «πολλά πρωία» θα ακουστούν οι γνώριμες παιδικές φωνές με τον όμορφο παρακλητικό τρόπο των παιδιών «να τα πούμε» και η απάντηση, τις περισσότερες φορές, «πέστε τα». Σπάνια υπάρχει και η «ξινή» εκδοχή «μας τα είπαν άλλοι». Οι μεγάλοι, φυσικά, απείχαν από κάλαντα. Όμως υπήρχαν κάνα δυο που τα έλεγαν. Ο ένας ήταν ο μπαρμπα-Νίκος, ο Φόρας (Ν. Πετράκης), μόνιμα μεθυσμένος, φορώντας κάποια χαρτοσακούλα στο κεφάλι και έχοντας κάποιο γκασμά ή ξινάρι για κρουστό, έλεγε τα κάλαντα για κάνα χαρτζιλίκι, που αμέσως το ρευστοποιούσε στην υπόγα του Οικονομάκη. Ο άλλος ήταν ο μπαρμπα-Γιώργης, ο Ρούμππος (έμενε στο βράχο). Αυτός γύρναγε σπίτια και μαγαζιά κρατώντας ένα γραμμόφωνο με μανιβέλα, που έπαιζε η πλάκα του τα κάλαντα. Όπως έλεγε, τα

χρήματα θα πήγαιναν για καλό σκοπό, στην εκκλησία συνήθως. Τώρα, αν όλα πήγαιναν εκεί ή μερικές εισπράξεις βοηθούσαν να ελαφρύνουν τον οικογενειακό προϋπολογισμό, κανένας δεν είναι σίγουρος. Εξάλλου τι εισοδήματα να είχε ο καμμένος από τη δουλειά του την καλοκαιρινή, αυτή του νεροφόρου;

Οι εκλογές τέλειωσαν μέσα σε πολιτισμένο περιβάλλον. Ο δήμος που ανήκουμε είναι τεράστιος και θα χρειαστεί μεγάλη προσπάθεια από τη νέα δημοτική αρχή να εφαρμόσει τον Καλλικράτη στην περιοχή μας. Στους πατριώτες που εξελέγησαν τους ευχόμαστε καλή επιτυχία στο έργο τους και να μην ξεχνούν τον τόπο τους.

Σε προηγούμενα φύλλα είχα απευθυνθεί σε όλους τους ξενιτεμένους πατριώτες και τους ζητούσα ό,τι υλικό έχουν -έγγραφα, φωτογρα-

φίες, προτάσεις, σκέψεις- να επικοινωνήσουν μαζί μου ή και με μέλη του Συλλόγου για να κάνουμε ένα αφιέρωμα για τους πατριώτες μας που ζουν και προκόβουν στην ξενιτιά. Σε προηγούμενο τεύχος φιλοξενήσαμε τον σπουδαίο Ελληνοαμερικανό συγγραφέα G. Pelecanos. Γι' αυτό, αγαπητοί πατριώτες, αν λάβετε με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο κανένα e-mail από τον gld@otenet.gr θα είναι ο Καστανιώτης, που βαρέθηκε να σας περιμένει να του απαντήσετε και θα σας ζητά συνέντευξη, που με χαρά θα τη φιλοξενήσουμε σε επόμενο τεύχος.

Θα περιμένω εθελοντές Καστανιώτες από όλα τα μήκη και τα πλάτη, από την Αυστραλία έως τον Καναδά, και από τις ΗΠΑ έως τη Γερμανία, για να ακούσουμε τη φωνή αυτών, που είναι δυο φορές Έλληνες.

Για σας πατριώτες

**Ο Καστανιώτης
gld@otenet.gr**

Οι δράσεις του τριμήνου

☞ Μετά από έγκριση και υπό την επίβλεψη της Έφορείας Αρχαιοτήτων Σπάρτης, καθορίσαμε το ιστορικής αξίας Μετόχι του Καστρίου και οριοθετήσαμε το δρόμο, ώστε να προχωρήσουμε σε διάνοιξη προς το Κάστρο του Καστρίου. Ανεκτίμητη είναι η συνεισφορά του Θεόδωρου Αλαφόγιαννη (διαβάστε το σχετικό άρθρο).

☞ Η ομάδα Ελληνικού Παραδοσιακού Χορού Καστορείου, συμμετείχε χορεύοντας παραδοσιακούς χορούς στον εορτασμό της επετείου της 28ης Οκτωβρίου. Επίσης, συμμετείχε και στον εορτασμό της Μπουκουβάλας (διαβάστε το σχετικό άρθρο).

☞ Εκδώσαμε το ημερολόγιο του 2011, το οποίο ήδη έτυχε μεγάλης αποδοχής. Φέτος αλλάξαμε στυλ και θα βρείτε υπέροχες φωτογραφίες από το Καστόρι και την ευρύτερη περιοχή από το σήμερα και το χθες, τυπωμένες πάνω σε καμβά. Ένα έργο που θα στολίζει το χώρο σας για πάντα. Δεν πετάμε τίποτα.

☞ Συμμετείχαμε στη συνάντηση φορέων και πολιτών με τον νεοεκλεγέντα Δήμαρχο Σπάρτης και τους Συμβούλους της περιοχής

και του Τοπικού και υποστηρίξαμε δράσεις που θεωρούμε ότι πρέπει να γίνουν στην περιοχή μας (διαβάστε το σχετικό άρθρο).

Ο ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΤΡΙΜΗΝΟ

Για το επόμενο τρίμηνο ετοιμαζόμαστε:

☞ Να οργανώσουμε τον ετήσιο χορό μας στην Αθήνα. Σας περιμένουμε όλους εκεί.

☞ Να συμμετάσχουμε ενεργά στο Καρναβάλι «Μουτζουροδευτέρα στο Καστόρι», την Καθαρά Δευτέρα. Η φτώχεια θέλει καλοπέραση. Και εμείς με λίγα λεφτά δείχνουμε πως μπορείς να χαρείς και να συναναστραφείς και με άλλους ανθρώπους.

☞ Να βοηθήσουμε την Ομάδα Ελληνικού Παραδοσιακού Χορού να οργανώσει μια χορευτική εκδήλωση και γλέντι. Τα παιδιά έχουν βάλει στόχο να μαζέψουν χρήματα για τις παραδοσιακές φορεσιές.

☞ Να ξεκινήσουμε δράσεις για την προβολή της Χιμείας, ξεκινώντας από τα σχολεία της περιοχής.

☞ Να καθαρίσουμε το μονοπάτι που οδηγεί στο Κάστρο του Καστρίου.

ΕΤΗΣΙΟΣ ΧΟΡΟΣ ΠΟΛΥΔΕΥΚΗ

Ο ετήσιος χορός του Πολυδεύκη θα γίνει φέτος με το άνοιγμα του Τριωδίου, την Κυριακή 13 Φεβρουαρίου 2010, το μεσημέρι. Φροντίσαμε να έχουμε και καλό φαγητό και καλή μουσική. Έτσι διαλέξαμε το κέντρο “Καλοκαιρινός” στην Πλάκα. Μουσική θα παίξει το λακωνικό μουσικό συγκρότημα “Παλίρροια” και θα τραγουδήσει ο Ζαχαρίας Καρούνης. Η πρόσκληση κοστίζει τριάντα (30) ευρώ το άτομο και περιλαμβάνει φαγητό και μια φιάλη κρασί ανά τρία άτομα. Σας περιμένουμε να κόψουμε την πίτα μας και να διασκεδάσουμε. Εξάλλου αποδείχθηκε ότι είναι μια καλή ευκαιρία να βρεθούμε μεταξύ μας και να δούμε πατριώτες που έχουμε πολύ καιρό να συναντήσουμε.

Από την οικογένεια Κουμάνταρου η πρώτη χορηγία για τις παραδοσιακές στολές

Ο ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ έχει ξεκινήσει, ήδη από την προηγούμενη εκδήλωση του καλοκαιριού, την προσπάθεια για την προμήθεια παραδοσιακών στολών για την Ομάδα Ελληνικού Παραδοσιακού Χορού Καστορείου. Με βάση την παράδοση της περιοχής μας καταλήξαμε στον τσολιά σαν ανδρική φορεσιά και για τη γυναικεία υφαντό φόρεμα με πουκαμίσια και γιλέκο. Έχουμε τη χαρά οι πρώτες πέντε φορεσιές να είναι χορηγία της οικογένειας Κου-

μάνταρου, η οποία, με κορωνίδα την Κουμαντάρειο Πινακοθήκη στη Σπάρτη, συνδράμει πολλές πολιτιστικές δράσεις στη Λακωνία. Επίσης την προσπαθειά μας στήριξαν η κ. Παναγιώτα (Πιπίτσα) Γενοβέζου και η κ. Ευγενία Μάρκου από τη Βοστώνη των Η.Π.Α., στη μνήμη του πατέρα της Χαράλαμπου Λαμπή, δωρίζοντας από μια στολή η κάθε μία. Επίσης ο ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ θα διαθέσει τα έσοδα του παζαριού του Ιουνίου 2010 για

την προμήθεια άλλων τριών στολών, οπότε μέχρι το τέλος του χρόνου η ομάδα θα έχει στη διάθεσή της τις δέκα στολές.

Βασίζομαστε στη στήριξη και τις χορηγίες όλων όσων πιστεύουν και στηρίζουν πολιτιστικές δράσεις για την ανάδειξη της παράδοσής μας, ώστε σύντομα η ομάδα να έχει στη διάθεσή της το σύνολο των σαράντα στολών, που είναι ο στόχος μας.

ΕΛ

Ενημέρωση για τη Μισοσπορίτισσα

Ο Σύλλογός μας έκανε μια προσπάθεια να βρεθεί κάποια λύση για την αντιμετώπιση των κατολισθήσεων που παρατηρούνται στο ιδιαίτερο κάλλους εκκλησιάκι της Παναγίας της Μισοσπορίτισσας, Στην προσπάθεια αυτή συνέδραμαν οικονομικά και αρκετά μέλη και πατριώτες μας, που τα ονόματά τους ανακοινώθηκαν σε προηγούμενα τεύχη του ΠΟΛΥΔΕΥΚΗ, ώστε να πληρωθεί η σχετική μελέτη που θα πραγματοποιούσε το Ινστιτούτο Γεωλογικών και Μεταλλευτικών Ερευνών (ΙΓΜΕ). Πράγματι, δύο επιστήμονες του Ινστιτούτου, που επισκέφτηκαν την τοποθεσία, υπέβαλαν στο Δήμο μια γνωμάτευση σχετικά με την προσωρινή αντιμετώπιση του προβλήματος, για την οποία και δεν ζητήθηκε αμοιβή. Η οριστική αντιμετώπιση του ζητήματος απαιτεί ειδικές μελέτες και κατασκευές πολύ μεγάλου κόστους, που αφενός μεν χρήζουν μελέτης περιβαλλοντικών όρων, στατικές κ.λπ., αφετέρου ξεφεύγουν από τις δυνατότητες του ΠΟΛΥΔΕΥΚΗ. Μια λύση πιθανόν να ήταν σχετική δράση που θα συντονιζόταν από τη Δημοτική Αρχή με χρηματοδότηση από ευρωπαϊκό πρόγραμμα. Ως εκ τούτου, ο ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ επιστρέφει τα χρήματα που δόθηκαν για την πληρωμή της μελέτης.

☛ Οι συμπατριώτες μας Νίκος Πάντος και Παναγιώτης Λαμπράκης επισκέυασαν τη σκεπή της εκκλησίας και απομάκρυναν τις αποκομμένες πέτρες που είχαν πέσει στο προαύλιο και τη σκάλα.

Εικόνες από το κυριό μας

ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ, ΠΡΑΣΙΝΟΧΟΡΤΑΡΟ,
ΝΕΡΟΠΙΟΤΙΣΜΕΝΟ.

ΚΑΘΕ ΑΚΡΗ ΚΑΙ ΜΙΑ

ΚΡΥΣΤΑΛΛΕΝΙΑ ΠΗΤΗ.

ΚΑΘΕ ΠΛΑΤΥΑ ΚΑΙ ΜΙΑ

ΣΑΡΤΑΡΗ ΑΝΑΒΡΑ.

ΒΡΥΞΕΣ ΠΙΑΝΤΟΥ,

ΒΡΥΞΕΣ ΣΤΑ ΣΤΑΥΡΟΣΔΡΟΜΙΑ

ΚΑΙ ΣΤΑ ΤΡΙΣΤΡΑΤΑ,

ΒΡΥΞΕΣ ΑΚΟΜΑ

ΚΑΙ ΣΤΑ ΚΕΡΑΜΙΣΙΑ-

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΣΣΑΤΣΙΑΝΝΗΣ

Πολλές φορές έχω αναρωτηθεί πότε το Καστόρι και το τοπίο από τις πλαγιές του Ταυγέτου μέχρι κάτω τον κάμπο είναι ομορφότερο. Όταν είναι καταπράσινο ή το Φθινόπωρο και το Χειμώνα; Σίγουρα δεν είναι εύκολο να αποφασίσεις.

Όμως δεν μπορείς να αρνηθείς ότι οι εποχές της περισυλλογής είναι ιδιαίτερα όμορφες σε όλη την Πελοπόννησο. Όταν φθινοπωριάσει, ερχόμενος από Αθήνα, καθώς έχεις περάσει την Τρίπολη, η πρώτη χρωματική όαση, που θα συναντήσεις είναι στο Αλεποχώρι. Πάντα κοντοστεκόμαστε να παρατηρήσουμε πόσα χρώματα του κίτρινου και του καφέ διάλεξε η φύση να κάνει το κέφι της.

Καθώς αφήνουμε τη Σπάρτη προς τους βόρειους δήμους, αριστερά μας έχουμε πάντα τον Ταυγέτο ψηλά πάντα βλοσυρό και επίμονο στο βαθύ πράσινο και, όσο χαμηλώνει στις πλαγιές και ανακατεύονται τα φυτά και τα δέντρα, η χρωματική πανδαισία δεν περιγράφεται με λόγια. Και κάτω ο κάμπος ακολουθεί. Πριν τον Κάρδαρη η συνύπαρξη διαφορετικών φυτών από έλατο μέχρι πορτοκαλιά σε αφήνει κατάπληκτο. Στο Καστόρι το καφέ και το κίτρινο διαταράσσεται από τα χρώματα στις ροδιές. Η ρεματιά του ποταμού κουκουλωμένη από τα πλατάνια, στρώνεται με καφετί χαλί από τα πλατανόφυλλα. Κι ανάμεσα στα νεκρά πλατανόφυλλα ξανά η ζωή, κυκλάμινα και λευκές άγριες ορχιδέες να σου κόβεται η ανάσα από τη μυρωδιά. Πλατάνια και λουλούδια φτιαγμένα από τα ίδια υλικά και η ζωή κύκλο κάνει, γεννιέται από το θάνατο.

Επάνω η ιστορική γέφυρα σκίζει το τοπίο, κι άμα έχει βρέξει ακόμη καλύτερα. Καθώς περπατάς στο δρόμο τα βρύα εύρωστα καλύπτουν τους πέτρινους τοίχους. Περπατώντας βορειότερα προς Πισαγιάννη το τοπίο γίνεται πλουσιότερο. Καστανιές, καρυδιές και δεξιά ο λόφος πριν το

ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ

Εικόνες από το κυριό μας

Φθινόπωρο στην Καστανιά

Σταυρούλη το ίδιο πολύχρωμος. Ο τυχερός φωτογράφος αποτυπώνει τη στιγμή οδηγώντας την στην αιωνιότητα, στην υπηρεσία αυτών, που δεν είχαν την τύχη να το ζήσουν ζωντανά. Θαυμάστε το.

Τα κάστανα, τα καρύδια και τα ρόδια πρώτα στη γραμμή σε εξαιρετικές ποικιλίες, αγνά προϊόντα αυτής της γης μεταφέρουν πολύτιμα συστατικά στους ανθρώπους.

Το χειμώνα η εικόνα γίνεται πιο σκεπτική και η μυρωδιά από τα ξύλα, που καίγονται στα τζάκια, σου υποβάλλει ότι ο τό-

ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ

πος μέσα στην αγριάδα του είναι φιλόξενος. Οι κορυφές του Ταυγέτου στρώνονται στο χιόνι κι αν έχεις καλό αμάξι μια ανάβαση στα χιόνια υπόσχεται υπέροχες στιγμές.

Τυχερότεροι είναι οι ορειβάτες, που κατακτούν τις χιονισμένες κορυφές.

Αλλά καλύτερα ας σωπάσω, οι εικόνες μιλούν μόνες τους.

Κείμενο: Ε. Λαμπή

Φωτογραφίες:

“Ο Καστανιώτης” Γιώργος Λαγανάς, Γιάννης Αρφάνης, Ελένη Βλαχογιάννη

Μικρές ιστορίες από τη ζωή και τη δράση των ανθρώπων των χωριών μας

Τό πανηγύρι του Άγιο-Μάμα ήταν σωστό «πανηγύρι». Κατέφθαναν από τὰ πιό ἀπίθανα μέρη οἱ πιό περιέργοι ἄνθρωποι...

Ευαγγέλου Ανδριανού

Στό πρώτο καλοκαίρι τῆς κατοχῆς τό πανηγύρι τοῦ Άγιο-Μάμα ξεκίνησε κανονικά. Οἱ Ἴταλοί ὄμως ἔκαναν ἐπιδρομή καί ἄρπαξαν τὰ ζῶα. Εἶχαν ἐπί κεφαλῆς ἕνα λοχαγό πού τόν ἔλεγαν Μορέτι. Ὅταν συνθηκολόγησε ἡ Ἰταλία τό 1943, πολλοί Ἴταλοί κατέφυγαν στά βουνά μας καί οἱ ἀντάρτες τοὺς σκόρπισαν στά χωριά μας. Μεταξύ αὐτῶν ἦταν καί ὁ λοχαγός Μορέτι. Οἱ πατριῶτες μας, τό μόνο πού ἔκαναν ἦταν νά πᾶνε νά τόν ἰδοῦν σέ ἕνα στενό πού τόν εἶχαν ἀφήσει οἱ ἀντάρτες. Κανείς, οὔτε καί αὐτοί πού τοὺς εἶχε ἀρπάξει τὰ ζῶα, δέν σκέφθηκε νά τοῦ κάνη κακό γιά νά τόν ἐκδικηθῆ γιά τήν ἄρπαγή τῶν ζῶων. Νομίζω ὅτι εἶναι καί αὐτό ἕνα μικρό, ἀλλά χαρακτηριστικό, δείγμα τῆς μεγαλοψυχίας τοῦ Λαοῦ μᾶς ἀπέναντι στόν ἠττημένο ἐχθρό μας.

Πολλούς Ἴταλούς τοὺς εἶχαν στά σπίτια τους πατριῶτες μας. Τοὺς ἔντυσαν μέ δικά τους ροῦχα καί ζοῦσαν καί

δούλευαν μαζί στά χωράφια καί ἔτρωγαν τό ἴδιο φαγητό. Στίς ἐπιδρομές τῶν Γερμανῶν τοὺς ἔκρυβαν μέ κίνδυνο τῆς ζωῆς τους γιατί οἱ Γερμανοί σκότωναν ὅσους ἔκρυβαν Ἴταλούς. Ἕνας ἀπό αὐτούς καταγόταν ἀπό τήν περιοχή τῶν ἀρχαίων Συρακουσῶν καί ὅταν τοῦ ἔλεγα ὅτι ἦταν μισός Ἕλληνας, χαμογελοῦσε.

Τό πανηγύρι τοῦ Άγιο-Μάμα ἦταν σωστό «πανηγύρι». Κατέφθαναν ἀπό τὰ πιό ἀπίθανα μέρη οἱ πιό περιέργοι ἄνθρωποι. Ἔρχονταν καί χορευτρίες που οἱ ντόπιες γυναῖκες τίς ἔλεγαν περιφρονητικά «πριμαντόνες» ἐννοώντας ὅτι εἶναι κακῆς διαγωγῆς. Ἄλλος εἶχε τήν «ἀσώματη κεφαλή». Μέ ἕνα συνδυασμό ἀπό καθρέφτες δημιουργοῦσε τήν ἐντύπωση ὅτι αὐτό που ἔβλεπε κανεῖς ἦταν κεφάλι χωρίς σῶμα. Παρόν ἦταν καί τό φιδάκι. «Δέν εἶναι βόας, δέν εἶναι κροταλίας, εἶναι τό φιδάκι ὁ Διαμαντής», φώναζε τό ἀφεντικό του καί τό ἔβαζε νά κάνη διάφορα κόλπα.

Ἐπῆρχε καί τό «Πανόραμα». Ἐδινες μιά δεκάρα, ἔβαζε τό κεφάλι σου στήν τρύπα ἑνός κουτιοῦ καί ἔβλεπες διάφορες εἰκόνες: «Ἐδῶ, κύριοι, βλέπετε τήν Αἰκατερίνη τῆς Ρωσσίας, ὅπερ τό ὄνομα αὐτῆς Ἀλέξανδρος καί ἡ πρωτεύουσα αὐτῆς Μαδρίτη, ἐδῶ βλέπετε τό Μπιζάνι μέ τὰ τετρακόσια τζαμιά, Τοῦρκοι καί Ἕλληνες τό πολιορκοῦν καί δέν πέφτει» φώναζε ἀσυναρτησίως ὁ παρουσιαστής καί ἄν κανένας μικρός τολμοῦσε νά εἰπῆ «δέν βλέπω τίποτα, μάρμπα», τόν ἔβριζε «σκάσε μικρέ, σφούγγισε τή μύτη σου, μαῦρα τα τζαμιά, μαῦροι οἱ ἀράπηδες, τί θέλεις νά ἰδῆς». Ὁ κομπογιαννίτης ὀδοντίατρος διαφίμιζε μέ μεγάλη φωνή τίς τανάλιες του καί τίς μαγικές του σκόνες καί μετά ἀπό κάθε «ἐπιτυχία» φώναζε: «θρίαμβος τῆς ἐπιστήμης!!!». Ὁ Καραγκιόζης δέν ἔλειπε. Στήν παράσταση πού ἔδειχνε τόν Καραγκιόζη νά δέρνη τή γυναῖκα του τήν Ἀγλαΐα ἐπειδή τήν ἐπίασε νά τόν ἀπατά, ὁ ὁμοιοπαθῆς φώναζε: «Μπράβο, Καραγκιόζη,

καλά της κάνεις, δῶσε της κι' ἄλλες».

Κάθε ἐπάγγελμα καί κάθε θέαμα εἶχε τή δική του θέση. Τά ἐμπορικά μέ τὰ ὑφάσματα καί τὰ ροῦχα ἦταν στά «μιπεξεστένια», τὰ ὑπόστεγα πού εἶναι δίπλα στήν ἐπάνω πηγῆ. Πάνω ἀπό αὐτή ἦταν τὰ κεραμικά, βίκες, τσουκάλια κ.λπ. Τά καφενεῖα καί τὰ ζαχαροπλαστεῖα ἦταν μπροστά ἀπό τὰ «μιπεξεστένια», κάτω ἀπό τή σειρὰ μέ τὰ μεγάλα πλατάνια. Τά «θεάματα» ἦταν στήν εἴσοδο ἀπό τό χωριό, ὅπου γινόταν καί ἡ βόλτα, ἐκτός ἀπό τόν Καραγκιόζη πού ἔπαιζε στό κάτω μέρος δίπλα στά ξύλινα ἀλογάκια πού ἀνέβαζαν τὰ πιτσιρικά γιά νά κάνουν τοὺς γύρους καί τίς «πριμαντόνες» πού χόρευαν κάτω ἀπό τό μεγάλο πλάτανο πάνω ἀπό τή «βάγια», τήν κάτω πηγῆ.

(Στο ἐπόμενο το β' μέρος)

* Ὁ Ευάγγελος Ανδριανός εἶναι ἐπίτιμος Ἀρεοπαγίτης. Κατοικεῖ στο Καστόρι - Καστανιά

Χαιρετίσματα στην εξουσία

Κύριοι,
Ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που ταλανίζουν τις τοπικές κοινωνίες είναι αυτό της διαχείρισης των σκουπιδιών. Μια πρόχειρη περιήγηση στο χωριό μας θα αποκαλύψει σωρούς

σκουπιδιών στα πιο απίθανα σημεία. Η φωτογραφία που βλέπουμε είναι από το χώρο στην αρχή του μονοπατιού, λίγο κάτω από τη γέφυρα. Η εικόνα μιλά μόνη της. Θα θέλαμε να μάθουμε τι μέτρα θα πάρετε και πώς

θα αντιμετωπίσετε όλους αυτούς τους ασυνείδητους «βρωμιάρηδες» που αφήνουν τα σκουπίδια τους παντού.
Μετά τιμής
Ο Καστανιώτης
gld@otenet.gr

Το Ίδρυμα Γεωργίου Μερκεούλια και αυτή τη χρονιά βράβευσε τους δύο μαθητές, που αποφοίτησαν με τη μεγαλύτερη βαθμολογία από το Λύκειο Καστορείου και εισήχθησαν σε ΑΕΙ και ΤΕΙ της χώρας μας με το ποσό των 587 € στον καθένα. Οι βραβευθέντες αυτή τη χρονιά είναι και τα δύο κορίτσια και είναι η Γιακουμή Αικατερίνη του Παναγιώτη (Ιατρική Πατρας) από τον Λογγανίκο και η Πετροπούλου Σωτηρία (Παιδαγωγικό της Δημ/κής Εκπαίδευσης, Πάτρα). Η απονομή των βραβείων πραγματοποιήθηκε την 28^η Οκτωβρίου στην εκκλησία μας, μετά τη Θεία Λειτουργία.

Στην Καστανιά ο νέος Δήμαρχος

Το Σάββατο 27 Νοεμβρίου πραγματοποιήθηκε συνάντηση του νεοεκλεγμένου δημάρχου κ. Σταύρου Αργειτάκου, των δημοτικών συμβούλων κ. Μ. Τζωρτζάκη και Δ. Λάζαρη και των τοπικών συμβούλων Γ. Οικονομάκη, Β. Λαγανά και Π. Βλάχου, με εκπροσώπους φορέων και κατοίκους του Καστορείου.

Εκ μέρους των φορέων παρέστησαν εκπρόσωποι του Πολυδεύκη, του Εμποροεπαγγελματικού Συλλόγου, του Αγροτικού Συνεταιρισμού, του Αθλητικού και του Κυνηγετικού Συλλόγου. Επίσης, στη συνάντηση συμμετείχε και ο Πρόεδρος του Τοπικού Συμβουλίου κ. Νεοφώτιστος. Η συζήτηση επικεντρώθηκε τόσο σε πολιτιστικά, περιβαλλοντικά όσο και γενικότερα προβλήματα της περιοχής.

Εκ μέρους του ΠΟΛΥΔΕΥΚΗ τέθηκαν οι πολιτιστικές δρά-

σεις, που αποτελούν σφραγίδα του Καστορείου και πρέπει να αναδειχθούν από το νέο Δήμο. Όσον αφορά στις εκδηλώσεις, αυτές είναι το Καρναβάλι την Καθαρά Δευτέρα, το οποίο πρέπει να αποτελέσει την κεντρική εκδήλωση του Δήμου Σπάρτης για την ημέρα αυτή, οι γιορτές του Πανηγυριού 26-28 Ιουλίου, και η Μπουκουβάλα. Επίσης, ο Πολυδεύκης επεξεργάζεται πρόταση για την οργάνωση αθλητικών δράσεων με επίκεντρο το φυσικό κάλλος της περιοχής και την πολιτιστική κληρονομιά, όπως αγώνας ανώμαλου δρόμου στα μονοπάτια του Ταυγέτου, με πανελλαδική ή διεθνή εμβέλεια. Ο κ. Αργειτάκος ήταν ιδιαίτερος θετικός στην πρόταση και πρότεινε την ένταξη ποδηλατοδρομίας στα πλαίσια του Σπάρταθλου. Πρέπει να γίνουν δράσεις σχετικά με τη συντήρηση και προ-

βολή των πολιτιστικών μνημείων της περιοχής, όπως το Μετόχι και το Κάστρο του Καστρίου, το Μοναστήρι της Ζωοδόχου Πηγής και όλα τα βυζαντινά εξωκκλήσια. Άλλα ζητήματα είναι η ανάδειξη του παλιού εργοστασίου παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας σε πολιτιστικό-μουσειακό χώρο, η έκδοση εντύπων με πληροφορίες για τον επισκέπτη σχετικά με τα αξιοθέατα της περιοχής.

Και από τους άλλους εκπροσώπους ζητήθηκε η επανεξέταση και επίλυση της εφαρμογής ορθολογικής μελέτης για το αρδευτικό της Κουτσουρούμπας και η αποκατάσταση του κτηρίου Δ. Σπυρόπουλου.

Επιπλέον από τον Εμποροεπαγγελματικό Σύλλογο ζητήθηκε να λυθεί το θέμα ένταξης του γιατρού του Λογκανίκου στο κέντρο υγείας Καστορείου, η προώθηση της μελέτης για τη συνολική ανάπτυξη

του οικισμού, η συμπαράσταση στους επαγγελματίες, που πλήττονται και αυτοί από την οικονομική κρίση.

Ο Αγροτικός έβαλε το θέμα των επιδοτήσεων και ο Αθλητικός τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ποδοσφαιρική ομάδα λόγω μη ικανοποιητικού γηπέδου. Τέλος, ο Πρόεδρος του Τοπικού Συμβουλίου σημείωσε τις ανάγκες για την εφαρμογή αρδευτικού κανονισμού, την επέκταση της δημοτικής ηλεκτροδότησης, τη διάνοια και διαμόρφωση αρκετών αγροτικών δρόμων. Γενικά στη συζήτηση δόθηκε έμφαση στο γεγονός ότι πρέπει να υποστηριχθεί ο πρωτογενής τομέας και οι αγρότες.

Συνολικά η συζήτηση ήταν εποικοδομητική και ελπίζουμε ότι τα ζητήματα που τέθηκαν θα ληφθούν υπόψη από τη νέα δημοτική αρχή.

ΕΛ

Με τους ξεμπεμένους μας

Η ΠΡΩΤΗ ΕΛΛΗΝΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΣΤΗΝ ΑΛΑΣΚΑ

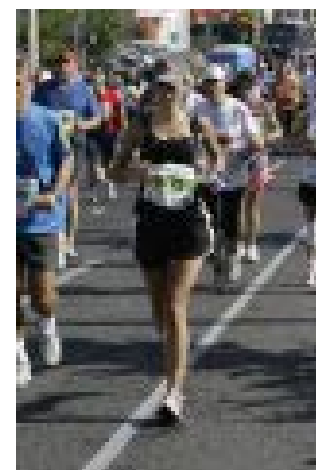
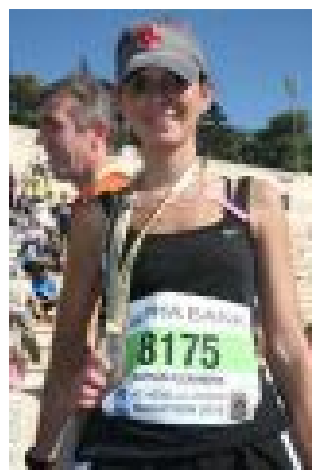
Χτίζοντας στην πίστη στο μακρινό βορρά

Την Τετάρτη 1^η Δεκεμβρίου, ένα ιστορικό γεγονός εορτάσθηκε στην ελληνική κοινότητα. Το όνειρο της Μαρίας Μπάσκους (το γένος Μπασκουρέλου) για το χτίσιμο μιας εκκλησίας έγινε πραγματικότητα, μετά από 30 χρόνια. Η εκκλησία χτίστηκε με την επίμονη συνεισφορά των

ομογενών μας. Η Μαρία μάς γράφει «Ήταν μια κρύα ημέρα ... αλλά οι καρδιές μας είχαν ζεστασιά, καθώς γιορτάζαμε την ολοκλήρωση της πρώτης και δεύτερης φάσης με την εγκατάσταση του θόλου. Ένα όνειρο τριάντα χρόνων έγινε πραγματικότητα»

Μια πιστή μαραθωνοδρόμος

Η Αλεξάνδρα Μάρκος, κόρη της Ευγενίας Μάρκος (εγγονή του Χαράλαμπου Λαμπή) και του Γιάννη Μάρκου, όπως κάθε χρόνο ήρθε από τη Βοστώνη και συμμετείχε τερματίζοντας στον 28^ο Κλασικό Μαραθώνιο της Αθήνας, στις 31 Οκτωβρίου 2010. Η Αλεξάνδρα, λάτρης της Ελλάδας, εξάλλου εδώ γεννήθηκε, δεν χάνει ευκαιρία να δείξει αυτήν την αγάπη. Ευχόμαστε να τη βλέπουμε για πολλά χρόνια να τρέχει, αναβιώνοντας την ιστορική πορεία.

Ορκίστηκε το νέο Δ.Σ. του Δήμου Σπάρτης

Την Κυριακή 19 Δεκεμβρίου 2010 έγινε η ορκωμοσία του νέου Δημοτικού Συμβουλίου Σπάρτης καθώς και των Τοπικών Συμβουλίων. Η εκπροσώπηση των χωριών μας είναι σημαντική. Εκτός από τους τέσσερις δημοτικούς συμβούλους που εκλέχτηκαν στον πρώην Δήμο Πελλάνας, εκλέχτηκαν επιπλέον και πολλοί άλλοι που κατάγονται από τα χωριά μας, το σύνολο εννέα. Για να δούμε, θα καρπωθεί η περιοχή την ισχυρή εκπροσώπησή της στο νέο Δημοτικό Συμβούλιο;

Οι εκλεγέντες Δημοτικοί Σύμβουλοι είναι, ο Μάριος Τζωρτζάκης, δραστήριο μέλος του Πολυδεύκη, ο οποίος πρέπει να σημειωθεί ότι πρώτευσε και μάλιστα με πολύ μεγάλη διαφορά από το δεύτερο, ο Ευάγγελος Νικολακάκης, Αντώνιος Καλομοίρης και ο Φουντάς Γεώργιος. Για τα τοπικά συμβούλια: Οικονομάκης Γιώργος, Βλάχος Παναγιώτης, Λαγανάς Βασίλης, ο οποίος βοηθάει το περιοδικό μας

και οι φωτογραφίες του συμπληρώνουν τα ρεπορτάζ,(Καστόρι), Δαρβίρη Γαρυφαλλιά (Αγόριανη), Αρβανίτης Αθανάσιος (Αγ. Κωνσταντίνος), Παπασταφίδης Νικόλαος (Αλευρού), Τσάκωνας Κων/νος, Κούμαρης Κων/νος, Βασιλείου Γεώργιος (Βορδώνια), Γιάνναρης Νικόλαος, Σκρουμπέλος Βασίλειος, Τσίχλης Χρήστος (Γεωργίτσι), Σουχλέρης Λεωνίδα, Φράγκος Σπυρίδων, Μάρκος Γεώργιος (Λογκανίκος), Μαλλιάρος Δημήτριος, Μιχαλόπουλος Δημήτριος, Γκλέκας Κων/νος (Πελλάνα) και Κουρεμπής Γεώργιος (Περιβόλια). Επιπλέον, δημοτικοί σύμβουλοι που εκλέχτηκαν και κατάγονται από την περιοχή μας είναι οι Λάζαρης Δημήτριος, Βέργαδος Στράτης, Βλάχος Κων/νος, Καλομοίρης Παρασκευάς, Μηλιάκος Νικόλαος και Σκρεπέτης Αποστόλης.

Τους ευχόμαστε καλή δύναμη και να είναι παραγωγικοί για το καλό του τόπου.

ΕΠΙΣΚΕΨΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΕΙΡΗΝΗΣ ΔΑΦΝΗΣ ΣΤΟ ΚΑΣΤΟΡΙ(ΕΙΟΝ)

Ζεστά χαμόγελα μας υποδέχτηκαν
στο πανέμορφο Καστόρι στη γιορτή
Μπουκουβάλας.

Βρεθήκαμε σε μια ωραία γιορτή της ελιάς και
του χρυσού καρπού της.

Η υποδοχή ήταν θερμή και μας παρέπεμψε
στις ρίζες της παράδοσής μας με τη γνήσια
ελληνική φιλοξενία.

Η γιορτή αυτή μας γέμισε χαρά και ελπίδα ότι
στους δύσκολους καιρούς που ζούμε υπάρχουν
άνθρωποι

που με χαμόγελο αγωνίζονται για
<<να ανθρωπέψει ο άνθρωπος>>

Επίσης ήθελα να πω συγχαρητήρια στα
παιδάκια για τις όμορφες ζωγραφιές τους.

ΜΠΡΑΒΟ τους!

Ευχαριστούμε το Καστόρι που μας
δίνει κουράγιο στο να μη φοβόμαστε τίποτα
όσο υπάρχει τέτοιος λαός που κρατάει τις
παραδόσεις.

Τούλα Μωραΐτου

Σεμινάριο, διάρκειας μίας εβδομάδος με θέμα «Βιολογικές Καλλιέργειες», διοργανώθηκε και πραγματοποιήθηκε από 18 Οκτωβρίου 2010 στην αίθουσα του Πολιτιστικού Κέντρου «Παναγιώτα Μπακή» μετά από ενέργειες του Εμποροεπαγγελματικού Συλλόγου Καστορείου. Η εγγραφή και η παρακολούθηση του σεμιναρίου ήταν δωρεάν και το θέμα αρκετά ενδιαφέρον, αφού η περιοχή μας είναι κυρίως αγροτική. Η συμμετοχή των συμπατριωτών μας ήταν μεγάλη και παρακολούθησαν το Σεμινάριο με ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Ο Εμποροεπαγγελματικός Σύλλογος με πρωτοβουλία των μελών του Παντελή Π. Λαμπράκη και Παναγιώτη Ευστ. Παρασκευόπουλου, προχώρησε στη δημιουργία Λαογραφικού Μουσείου. Το Μουσείο θα στεγασθεί σε αίθουσα του κτηρίου του Γεωργικού Συνεταιρισμού Καστορείου, που παραχωρήθηκε από το Συνεταιρισμό για αυτό το σκοπό. Στο Μουσείο θα εκτεθούν γεωργικά εργαλεία, στολές και άλλα αντικείμενα από τις δραστηριότητες των κατοίκων της περιοχής μας, που απεικονίζουν τη ζωή και τη δράση πριν τη ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη. Όσοι από

τους συμπατριώτες μας διαθέτουν τέτοια αντικείμενα και δεν τους είναι με όποιο τρόπο χρήσιμα, μπορούν να τα διαθέσουν με τις προβλεπόμενες διαδικασίες για τον εμπλουτισμό του Μουσείου.

Στις 31 Οκτωβρίου και για 15 ημέρες, πραγματοποιήθηκε στο Γεωργίτσι στον ξενώνα «Μπαλκόνι του Ταυγέτου» ενδιαφέρουσα έκθεση φωτογραφίας από τη Λέσχη Φωτογραφίας Σπάρτης.

Αίτητη προχωρά η Ποδοσφαιρική μας Ομάδα «Αθλητική Ένωση Πελλάνας - Καστορείου» διατηρώντας

την πρώτη θέση στην κατηγορία της στο Πρωτάθλημα. Διαθέτοντας πολύ καλή άμυνα, προσδοκά, όπως και εμείς άλλωστε, ότι θα τερματίσει πρώτη. Σε αυτήν την περίπτωση θα αλλάξει κατηγορία και θα απαιτηθεί γήπεδο με χλοοτάπητα. Ελπίζουμε να γίνουν οι απαραίτητες ενέργειες, ώστε να αποκτήσουμε ένα καλό και με τις απαιτούμενες προδιαγραφές γήπεδο. Διαφορετικά την αγαπημένη μας Ομάδα θα πρέπει να κατεβαίνουμε στο γήπεδο της Σπάρτης να την βλέπουμε, όταν θα παίζει.

Με λαμπρότητα η γιορτή του πολιούχου

Με μεγάλη λαμπρότητα εορτάστηκε την 1^η Δεκεμβρίου η εορτή του Πολιούχου μας Αγίου Θεοκλήτου. Την παραμονή τελέστηκε ο Μεγάλος Εσπερινός με αρτοκλασία και ανήμερα η μεγάλη Αρχιερατική Λειτουργία στην οποία χοροστάτησε ο Μητροπολίτης Μονεμβασίας και Σπάρτης κ.κ. Ευστάθιος. Μετά τη Θεία Λειτουργία ακολούθησε η λιτάνευση της εικόνας του Αγίου στην πλατεία υπό την πάντα τμήματος της στρατιωτικής μουσικής του ΚΕΕΜ, συνοδεία στρατιωτικού αγήματος και της μαθητιώσας νεολαίας μας. Ο Εμποροεπαγγελματικός Σύλλογος, που έχει προστάτη τον Άγιο Θεόκλητο, πρόσφερε, όπως κάθε χρόνο, τους άρτους για την καθιερωμένη αρτοκλασία. Την εορταστική εκδήλωση παρακολούθησε πολύς κόσμος, οι Βουλευτές της Ν.Δ. κ. Γρηγόριος

Αποστολάκος και Αθανάσιος Δαβάκης, ο Νομάρχης Λακωνίας κ. Κων/νος Φούρκας, ο Δήμαρχος του Δήμου Πελλάνας κ. Δημήτριος Γομάτος και τα μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου, ο Δήμαρχος Οινόυντος κ. Ευάγγελος Βαλιώτης, ο Διοικητής του ΚΕΕΜ, αντιπροσωπεύει από τη Διεύθυνση της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας και του Αστυνομικού Τμήματος Περιφέρειας Σπάρτης, άλλοι επίσημοι και φορείς του τόπου μας. Στο τέλος ο Δήμος Πελλάνας παρέθεσε γεύμα στους επίσημους και στους Στρατιώτες και στελέχη του αγήματος και του τμήματος της Στρατιωτικής Μουσικής. Στα πλαίσια της εορτής ψάλλθηκε το καθιερωμένο τρισάγιο στη μνήμη των Στρατιωτών, που σκοτώθηκαν την ημέρα του Αγίου Θεοκλήτου το 1972 στον Καραβά καθοδόν προς Καστόρειο.

Ε. Βλαχογιάννη

1η Δεκεμβρίου 1972: Μέρα θανάτου

Πριν από λίγες μέρες το χωριό μας γιόρτασε τον πολιούχο του Άγιο Θεόκλητο. Σε άλλες στήλες του Πολυδεύκη θα διαβάσετε για τα έργα του, σχετικά νέου, Αγίου Θεόκλητου από συνεργάτη που έχει ψάξει το θέμα σε βάθος. Εγώ θα αναφερθώ σε ένα τραγικό γεγονός που συγκλόνισε το Πανελλήνιο πριν 38 χρόνια, συγκεκριμένα την 1η Δεκεμβρίου 1972; Από τον πρώτο εορτασμό του Αγίου Θεοκλήτου το 1961 είχε καθιερωθεί εκτός από τον μέγα εσπερινό και την πανηγυρική θεία λειτουργία να ακολουθεί και η λιτανεία της εικόνας του αγίου με τη συμμετοχή και τιμητικού στρατιωτικού αγήματος από το ΚΕΜ Σπάρτης. Έτσι και εκείνο το πρωινό, σε στρατιωτικό

Τζέιμς επιβιβάστηκαν 25 νεαροί στρατιώτες, φρεσκοξυρισμένοι, καλογουλισμένοι, για να παραστούν στη λιτανεία. Σε μια στροφή στον Καραβά, κοντά στο σημείο που είχε γίνει και το τραγικό δυστύχημα της δεκαετίας του '50 με τους 23 καμένους, το στρατιωτικό όχημα λόγω ολισθηρότητας, βγήκε από το δρόμο και έπεσε σε γκρεμό. Οι σκηνές που ακολούθησαν ήταν τραγικές. Οι υπεύθυνοι, είτε λόγω του κανονισμού, είτε γιατί ήθελαν να μην έχουν ορατότητα οι στρατιώτες από την πίσω πλευρά του οχήματος είχαν κλείσει και δέσει καλά το μουσαμά και στην πίσω πλευρά του οχήματος. Με την πτώση του οχήματος

ακολούθησαν σκηνές αλλοφροσύνης. Οι τραγικοί στρατιώτες προσπαθούσαν μέσα στον πανικό τους να βγουν, αλλά ήταν αδύνατον, γιατί το δέσιμο ήταν απέξω. Ο επικεφαλής στρατιωτικός, αλλά και όσοι βρέθηκαν εκεί, δεν είχαν τον κοινό νου με ένα κοφτερό αντικείμενο να κόψουν το μουσαμά, για να πάρουν λίγο αέρα οι άτυχοι στρατιώτες. Ο πανικός, ο φόβος μην καταστρέψουν το μουσαμά του οχήματος, η ανθρωπινή βλακεία, ίσως όλα μαζί εκείνη την ημέρα έστειλαν στο θάνατο 12 αθώα παιδιά, που τα είχαν μεγαλώσει με κόπο και θυσίες οι γονείς τους. Άλλο σε κάποιο χωριό της Μακεδονίας, της Ηπείρου κ.λπ. Τα είχαν στείλει να υπηρετήσουν την πατρίδα, αμούστακα παιδιά με όνειρα για το αύριο, όπως όλα τα παιδιά, και εκεί σε μια στροφή του δρόμου όλα τα όνειρα, γονιών, παιδιών τσακίστηκαν. Ένας αν άνοιγε μια τρύπα να μπει λίγος αέρας μέσα στην καρότσα, όλα θα ήταν διαφορετικά. Οι αθηναϊκές εφημερίδες το είχαν πρωτοσέλιδο με πηχουαίους τίτλους το φοβερό δυστύχημα στο «δρόμο του θανάτου», όπως έγραψαν και το γεγονός απασχόλησε για πολύ την ειδησεογραφία των ημερών. Οι δώδεκα αδικοχαμένοι στρατιώτες ήταν: **Αγγελάκης Δημ., Ζάρας Δημ., Καρίμαλης Παντ., Κούγιας Γεώρ., Μαργώνης Χρίστ., Μαρκουλάκης Κων., Μιχαλάκης Αχιλ., Νιώρας Γεώρ., Παπαδόπουλος Βασ., Πάσχος Ανδ., Πλατανιώτης Εμμ., Σαββίδης Παν.** Οι τραγικοί γονείς παρέλαβαν τα παιδιά τους μέσα σε ένα φέρετρο, σκεπασμένα με μια σημαία. Έπεσαν όχι στο πεδίο της μάχης, αλλά σε ένα δρόμο εγκατάλειψης, θύματα μιας ανθρωπίνης βλακειάς. Για πολλά χρόνια οι χαροκαμένες μανάδες ξεκινούσαν από τη

Μακεδονία, μέσα στο χειμώνα, για να έρθουν να ανάψουν ένα κερί στους αδικοχαμένους. Να χαϊδέψουν λίγο το μάρμαρο του μνημείου με το όνομα του παιδιού τους. Είχαν μέσα στα μάτια τους ένα μεγάλο «γιατί». «Θεέ μου, γιατί;». Με τα χρόνια οι επισκέψεις αραιώσαν, γιατί και οι μανάδες γέρασαν, άρχισαν να πεθαίνουν. Όμως εκείνη την ημέρα η ανθρωπινή βλακεία πρέπει να είχε θρονιαστεί για τα καλά πάνω από τον τόπο μας. Έτσι μετά τη Θεία Λειτουργία, οι Τοπικές Αρχές μαζί με τις Αρχές του Νομού, πήγαν στο εστιατόριο του Μωυσή Κελεσιδή στα Χασάπικα, όπου θα δινόταν το γεύμα, πάντα με νόστιμες πέστροφες, που ο Μωυσής και η Μωυσήνα ετοίμαζαν με μεγάλη επιτυχία κάθε χρόνο. Το αίμα των νεκρών στρατιωτών ήταν ακόμα ζεστό και οι Αρχές σύσσωμες στρώθηκαν στο τραπέζι. Την τιμή του χωριού όμως, την έσωσε κάποιος που δεν το φανταζόντουσαν. Ο Παναγιώτης Κουρούπης όρμησε μέσα στο κέντρο, τους αναποδογύρισε τα πιάτα ουρλιάζοντας: «ντροπή φονιάδες, ντροπή!». Έτσι, με σκυμμένο κεφάλι, εξαφανίστηκαν όλοι σε χρόνο μηδέν. Τα χρόνια πέρασαν, η μνήμη αμβλύθηκε, όμως προς τιμή όλων, μετά το πέρας των εκδηλώσεων στο χωριό μας, πάντα γίνεται τρισάγιο στο χώρο όπου έπεσαν οι άτυχοι στρατιώτες. Ας θυμόμαστε καμιά φορά αυτή την τραγική ιστορία και αν μας δίνεται η δυνατότητα, ας ανάβουμε το καντήλι τους, ας ανάβουμε ένα κεράκι στη μνήμη τους. Ήταν νέα παιδιά, είχαν όνειρα, που τσακίστηκαν σε εκείνη τη στροφή του δρόμου του θανάτου. Ας είναι ελαφρύ το χώμα που τα σκεπάζει, πατριώτες.

Γ. Λαγανάς
gld@otenet.gr

Ο Λακεδαιμονίας Θεόκλητος: Τοπογραφικές επισημάνσεις

Ο Ναός του Αγίου Δημητρίου, όπου και η εικόνα του Αγίου Θεοκλήτου

Ενδιαφέρουσα πηγή για την ιστορία της Λακωνικής κατά την μεσοβυζαντινή περίοδο αποτελεί ο βίος του Αγίου Θεοκλήτου, επισκόπου Λακεδαιμονίας, που συνέθεσε άγνωστος και διέσωσε ο υπ. Αρ.583[=VI 22] olim 169 ελληνικός κώδικας της Βαρβερίνης Βιβλιοθήκης στη Ρώμη. Το κείμενο του Κώδικα μελετήθηκε και εκδόθηκε από τους Αν. Α. Βέη και Α. Γ. Σγουρίτσα.

Ο Λακεδαιμονίας Θεόκλητος δεν αναφέρεται ως άγιος στα λειτουργικά βιβλία της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Ο Ν. Α. Βέης θεωρεί ότι ο άγιος Θεόκλητος του Βαρβερίνου κώδικα ταυτίζεται αναγνώριστα με τον επίσκοπο Λακεδαιμονίας, Θεόκλητο, ο οποίος σύμφωνα με τους επισκοπικούς καταλόγους της επαρχίας κατείχε το θρόνο κατά τα έτη 869-870 και την ίδια περίοδο έλαβε μέρος στη σύνοδο, που συγκλήθηκε από τον πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Ιγνάτιο κατά του Φωτίου. Το κύριο επιχείρημα του Βέη είναι ότι το έσχατο χρονικό όριο, πριν από το οποίο μπορεί να τοποθετηθεί η δράση του επισκόπου Λακεδαιμονίας Θεοκλήτου, είναι τα έτη 1082-1083, οπότε και η επισκοπή Λακεδαιμονίας αναδεικνύεται σε μητρόπολη. Τη συγγραφή του Βίου του αγίου Θεοκλήτου ανέθεσε στον ανώνυμο συγγραφέα επίσκοπος της Λακεδαιμονίας «Θεού δώρον ως αληθώς τη Λακεδαίμονι και ων και καλούμενος» δηλαδή κάποιος Θεόδωρος, ο οποίος σύμφωνα με την συλλογιστική του Ν. Α. Βέη, θα πρέπει να έζησε στα μέσα του 10^{ου} αιώνα. Το αγιολογικό κείμενο έχει τη μορφή ρητορικού εγκωμίου. Ωστόσο, αντανακλά και κάποιες ιστορικές αλήθειες, αδιαφανείς με μια πρώτη προ-

σέγγιση, οι οποίες σε συνδυασμό με τα αρχαιολογικά δεδομένα, όσα μπορούσαμε να εντοπίσουμε, συμβάλλουν στη γνώση μας για το μεσαιωνικό κόσμο.

Συμπυκνώνοντας τα όσα αφηγείται ο βιογράφος του αγίου σημειώνουμε τα ακόλουθα: Αυστηρή και επίπονη ασκητική ζωή βίωνε ο Θεόκλητος με αγρυπνίες, ολονύκτιες προσευχές, μακρές και παρατεταμένες νηστείες και άρνηση κάθε επίγειας απόλαυσης, ώστε να τελειωθεί και να πλησιάσει τον αληθνή πλούτον, το Χριστό. Για την άσκησή του είχε επιλέξει άβαστα και απόκρημνα μέρη. Η κατά Θεόν ευδοκίμησή του τον ανέδειξε σε αρχέτυπο, υπόδειγμα δηλαδή βίωσης του χριστιανικού ιδεώδους, «ου μόνον τη Λακεδαίμονι, αλλά και πάση τη του Πέλοπος, ήδη δε και της Ελλάδος τω πλειονί», όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο βιογράφος του. Του προσφέρθηκε λοιπόν το επισκοπικό αξίωμα της Λακεδαίμονος, το οποίο όμως αρχικά αρνιόταν επίμονα από βαθιά γνώση των υλικών, των πρόσκαιρων και των γήινων.

Ως επίσκοπος Λακεδαίμονος επιδόθηκε σε ποικίλους αγώνες με θερμές και πατρικές φροντίδες για το ποίμνιό του «άγρυπνον τεινων όμμα και οξυδερκές». Άλλωστε οι τότε καιροί «έχρηζον ανδρός την πολλήν ανακόπτοντος των πολλών κακίαν και ποιμαντικής άρχοντος». Η φιλόνηρω δραστηριότητά του, κυρίως δε ο έλεγχος της διαγωγής των αρχόντων, που ζούσαν προκλητικό βίο, απέναντι στους πάσχοντες, «πολλούς εξήγειρεν» με αποτέλεσμα την εκδίωξή του από την Επισκοπή. Λίγο αργότερα οι διώκτες του αγίου συνειδητοποίησαν το σφάλμα τους

και μετανόησαν προσπέφτοντας ικέτες, ζητώντας από τον ποιμέναρχη τους να επιστρέψει και πάλι στην Επισκοπή. Ο άγιος Θεόκλητος, σύμφωνα με το βιογράφο του, είχε το θείο χάρισμα της Θαυματουργίας. Από τα δύο θαύματα που περιγράφονται, το ένα αφορά στην εκδίωξη σμήνους ακρίδων από τα σπαρτά, που είχε φέρει σε απόγνωση τους κατοίκους της Λακεδαίμονος. Διάρκής ήταν ο αγώνας του Θεοκλήτου να εκδιώξει τη φαυλότητα από το ποίμνιό του και να καλλιεργήσει την ομόνοια, τη σύμπνοια, το μέτριον, το συμπαθές, το φιλόπρωχον, το γνήσιον της αγάπης και άδολον, το αμνησικάκον, μέσα από τον κηρυγματικό του λόγο, που γινόταν ιδιαίτερα δηκτικός με επιπλήξεις και σφοδρές εκφράσεις σε όσους ζούσαν ράθυμο και έκλυτο βίο. Όταν έγινε γνωστή η Κοίμηση του αγίου, όλος ο λαός της Λακεδαίμονος, «ου δούλος υστέρει, ου δεσπότης και άρχων» με γοερούς θρήνους συνέρρεε στην κηδεία και προσπαθούσε να ψαύσει το ιερό σώμα για να λάβει ευλογία. Επιχειρώντας να εντάξουμε τη θρησκευτική δράση του Θεοκλήτου, επισκόπου Λακεδαιμονίας, στις γενικότερες ιστορικές συνθήκες που επικρατούν στο χώρο της Λακωνικής και ευρύτερα της Πελοποννήσου τον 9^ο αιώνα, παραθέτουμε τα ακόλουθα:

Ο 9^{ος} αιώνας αποτελεί εποχή διοικητικής και εκκλησιαστικής αναδιοργάνωσης για την Πελοπόννησο μετά την μακρά περίοδο των λεγόμενων «Σκοτεινών αιώνων», που διήρκεσαν από τα μέσα περίπου του 7^{ου} ως τα τέλη του 8^{ου} αιώνα. Σημαντική αλλαγή στο διοικητικό καθεστώς της χερσονήσου αποτελεί η δημιουργία του Θέματος της Πελοποννήσου, του οποίου ασφαλής μνεία γίνεται το έτος 805. Ο Κωνσταντίνος ο Πορφυρογέννητος στο «Περί Θεμάτων» έργο του, αναφέρει ως έκτο από τα δυτικά ευρωπαϊκά θέματα, το θέμα της Πελοποννήσου, το οποίο βρισκόταν κάτω από τη διοίκηση στρατηγού και είχε σαράντα πόλεις από τις οποίες αναφέρονται «επίσημοι Κόρινθος μητρόπολις, Σικυών, Άργος, Λακεδαίμονια, της Λακωνικής η πριν Σπάρτη, έτερα μητρόπολις αι λεγόμεναι Πάτραι». Ο 9^{ος} αιώνας λοιπόν φαίνεται ότι αποτελεί αφετηρία για την αναδιοργάνωση της Πελοποννήσου και βέβαια και της Λακωνικής. Πριν την εμφάνιση του αγίου Θεοκλήτου, σύμφωνα με το βιογράφο του, η Λακεδαίμων δεν ήταν γνωστή «ουδέν άλλο η ξίφη και πόλεμοι και σφαγαί και χύσις αίματος και

άνδρες πολεμικός και φόνιον πνέοντες». Πιθανότατα η περιγραφή αυτή αποτελεί μια ανάμνηση στα χρόνια του βιογράφου της πολιτικής και πολιτιστικής παρακμής που είχε επέλθει στην περιοχή κατά τη διάρκεια των Σκοτεινών αιώνων.

Η Πελοπόννησος αναδιοργανώνεται όχι μόνο διοικητικά αλλά και εκκλησιαστικά τον 9^ο αιώνα. Μεταξύ των ετών 805 και 806, η ως τότε Επισκοπή των Πατρών αναδεικνύεται σε μητρόπολη αποτελώντας τη δεύτερη μητροπολιτική έδρα στη χερσόνησο μετά την έδρα της Κορίνθου. Η Επισκοπή Λακεδαίμονος, η οποία αρχικά ανήκε στη μητρόπολη της Κορίνθου, υπάγεται τώρα στη νέα μητρόπολη μαζί με τις επισκοπές Μεθώνης και Κορώνης. Η διοικητική και εκκλησιαστική αναδιοργάνωση, η οικονομική δραστηριότητα που φαίνεται να αναπτύσσεται, η αύξηση των μετακινήσεων και της επικοινωνίας σε όλους τους τομείς, καθώς και η καλλιέργεια του μοναχικού και ασκητικού ιδεώδους που γεννιέται τον 9^ο αιώνα στο Άγιο Όρος έχουν θεωρηθεί ότι ήταν οι καθοριστικοί παράγοντες της έντονης ασκητικής και μοναχικής ζωής που δημιουργείται στην Πελοπόννησο έκτοτε. Οι κυριότεροι από τους ασκητές της Πελοποννήσου τον 9^ο αιώνα, σύμφωνα με τα στοιχεία που παραδίδουν οι πηγές, είναι ο Αθανάσιος, ο μετέπειτα επίσκοπος Μεθώνης, οι όσιοι Συμεών και Θεόδωρος, ο όσιος Ηλίας ο Νέος με το συνάσκητή του Δανιήλ (880-881), ο όσιος Ηλίας ο Σπηλαιώτης με το συνασκητή του μοναχό Αρσένιο και ο όσιος Θεοδόσιος ο Νέος. Μέσα στο ασκητικό αυτό ρεύμα θα πρέπει να ενταχθεί η παρουσία του Θεοκλήτου. Η παράκληση των κατοίκων της Λακεδαίμονος να αναλάβει τον επισκοπικό θρόνο αποκαλύπτει την ισχυρή πνευματική επιρροή του.

Ο Θεόκλητος συμμετείχε στη σύνοδο που συγκάλεσε ο πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Ιγνάτιος, το έτος 869/870 και την οποία η Δυτική Εκκλησία λογαριάζει ως όγδοη Οικουμενική. Η σύνοδος αποφάσισε τον αναθεματισμό του μεγαλόπνοου εκκλησιαστικού άνδρα Φωτίου, την καθαίρεση των κληρικών που είχε χειροτονήσει και τον αφορισμό των οπαδών του, μοναχών και λαϊκών. Στα πρακτικά της 10^{ης} συνεδρίας ο Θεόκλητος υπογράφει ως Theolitus Misericordia Dei episcopus Lacedemonias omnia quae in Sancta et universali synodo iudicata et Definitata Libenter suscipiens Subscripti Manu Propria [Θεόκλητος ελέω Θεού

Η Μισοπορίτισσα, όπου, κατά την παράδοση, ασκήτεψε ο Άγιος

επίσκοπος Λακεδαιμονίας πάντα τα εν τη Αγία και Οικουμενική Συνόδω κριθέντα και ορισθέντα ασμένως αποδεχόμενος υπέγραψα ίδια χειρί].

Μετά το θάνατο του Ιγνατίου, ο αυτοκράτορας Βασίλειος ανακάλεσε στην ηγεσία της Εκκλησίας το Φώπιο. Το 879 ο Φώπιος συγκάλεσε νέα σύνοδο η οποία αποκλήρυξε τη σύνοδο του 869 και αναγνώρισε τον ίδιο ως νόμιμο πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως. Ο Θεόκλητος δε συμμετείχε στη Φωτιανή σύνοδο. Τα πρακτικά υπογράφει ο επίσκοπος Λακεδαιμονίας Αντώνιος. Το γεγονός αυτό έχει δεχθεί διπλή ερμηνεία. Ο Ν. Α. Βέης θεωρεί ότι ο Θεόκλητος είχε ήδη πεθάνει. Ο Σγουρίτσας υποστηρίζει ότι απομακρύνθηκε από τη επισκοπή και αντικαταστάθηκε από τον Αντώνιο λόγω της συμμετοχής του στην αντιφωτιανή σύνοδο του 869-870, όταν ο Φώπιος κατέλαβε τον πατριαρχικό θρόνο.

Μελετώντας το βίο του αγίου πληροφορούμαστε ότι «εξήλασαν της ποιμνης τον άγιον» φιλοχρήματοι λαϊκοί που έβλεπαν τη δράση του απειλητικό φραγμό στην πλεονεξία τους. Όταν όμως συνειδητοποίησαν το σφάλμα τους, μετανόησαν και ζήτησαν από το Θεόκλητο να συγχωρήσει το αμάρτημά τους και να επιστρέψει πάλι στην επισκοπή, αίτημα που ο Θεόκλητος αποδέχθηκε. Στην εκδίωξη του Θεόκλητου θα πρέπει να συνέβαλε και μέρος του κλήρου με το οποίο ο άγιος είχε έρθει σε αντιπαράθεση σύμφωνα με το βιογράφο του. Οι Ρ. J. H. Jenkins και C. Mango υποστηρίζουν ότι ο βίος του αγίου ίσως διατηρεί καλά μια τοπική μνήμη, ότι δηλαδή ο Θεόκλητος εκδιώχθηκε από τους Φωτιανούς μετά το 877, αποκαταστάθηκε όμως στη συνέχεια, είτε από τον ίδιο το Φώπιο ή ακόμη μετά την εκθρόνιση του Φώπιου, το 886. Στο πλαίσιο αυτό ερμηνεύουν την

παράλειψη του ονόματος του επισκόπου Λακεδαιμονίας Αντωνίου, που υπογράφει τα πρακτικά της Φωτιανής συνόδου, από τον κατάλογο των επισκόπων και μητροπολιτών της Λακεδαιμονίας του Συνοδικού της Αντιοχείας και Λακεδαιμονίας, όπου όμως αναγράφεται το όνομα του Θεοκλήτου. Θα πρέπει λοιπόν να θεωρήσουμε ότι η αποκατάσταση του Θεοκλήτου στην εκκλησιαστική τάξη, κυρίως δε η καθιέρωσή του στη συνείδηση των κατοίκων της Λακεδαίμονος λόγω της χρηστής προσωπικότητάς του, υπήρξε γεγονός.

Επανερχόμενοι στον ασκητικό βίο του αγίου Θεοκλήτου θα προσπαθήσουμε να ελέγξουμε μια προφορική άποψη που τείνει να διαμορφωθεί σε παράδοση και αφορά στον τόπο της άσκησής του, που θα ήταν λογικό να αναζητηθεί σε περιοχή κοντινή στην πόλη της Λακεδαιμονίας, της μεσαιωνικής δηλαδή Σπάρτης. Σε ορεινό όγκο στα νότια του χωριού Καστόρι, που βρίσκεται λίγα χιλιόμετρα βορειοδυτικά από τη Σπάρτη, σε απόκρημνη και δυσπροσπέλαστη μέχρι πριν από λίγα χρόνια θέση, εντοπίζεται μικρός σπηλαιώδης ναός αφιερωμένος στα Εισόδια της Θεοτόκου. Ο ναός αυτός στη δεκαετία του 1960, οπότε και καθιερώθηκε η εορτή του αγίου Θεοκλήτου ως τοπική θρησκευτική εορτή, θεωρήθηκε από τους ντόπιους ως το ασκηταριό του αγίου. Η πρόσβαση σήμερα στην περιοχή του ναού γίνεται μέσα από βαθμιδωτό τσιμεντοστρωμένο μονοπάτι. Υπέργηροι κάτοικοι του χωριού θυμούνται ότι η προσέγγιση στον εσωτερικό χώρο του σπηλαίου, το οποίο ανέκαθεν στη μνήμη τους ήταν ταυτισμένο με χώρο άσκησης ορθόδοξης θρησκευτικής λατρείας, αρχικά γινόταν με ένα είδος ανεμόσκαλας. Γύρω στο 1935, διαμορφώθηκε μικρό πλάτωμα στη βάση του βράχου του σπηλαίου με υπόστεγα και κατασκευάστηκε λίθινη κλίμακα για την εξασφάλιση της προσπέλασης στο εσωτερικό και σειρά ευρύχωρων παραθύρων στην όψη του. Το έτος 1969, κατασκευάστηκε μεγάλη τσιμεντένια κλίμακα και εξομαλύνθηκε το περίγραμμα των παραθύρων. Όπως γίνεται αντιληπτό, ο σπηλαιώδης ναός των Εισοδίων της Θεοτόκου διασώζει πλέον ελάχιστα στοιχεία αυθεντικότητας, εντελώς ανεπαρκή για μια ασφαλή χρονολόγηση. Ούτε βέβαια τοιχογραφίες διατηρεί που θα βοηθούσαν στην κατεύθυνση αυτή. Επί-

σης είναι αδύνατο να διαπιστωθεί, μετά τις επεμβάσεις ανακαίνισης, εάν διέθετε κάποιον ειδικό διαμορφωμένο χώρο για την κατάκλιση ή την ανάπαυση ασκήτη. Με βεβαιότητα όμως αποτελεί παλαιά θέση θρησκευτικής δραστηριότητας, στην οποία αναγνωρίζονται χαρακτηριστικά που απαντούν σε σπηλαιώδεις βυζαντινούς ναούς της Λακωνίας. Ειδικότερα, το σπήλαιο στενό και επίμηκες σαν διάδρομος, ανοίγεται στην κατωφέρεια ενός απότομου βράχου, που υψώνεται επάνω από βαθύ ρέμα. Η είσοδος της κοιλότητας φράσσεται με κτιστό από αργολιθοδομή τοίχο, ενώ τις άλλες του πλευρές συνιστούν τα φυσικά, από βράχο, τοιχώματα. Η προσπέλαση σε αυτό θα ήταν ασφαλώς εξαιρετικά δυσχερής χωρίς το μεταγενέστερα διαμορφωμένο πλάτωμα και τη νεωτερική κλίμακα. Το σπήλαιο λοιπόν αυτό σίγουρα θα προσέφερε συνθήκες απόλυτης απομόνωσης και έντονης, λόγω του τοπίου, πνευματικότητας, για αυστηρό τρόπο άσκησης και αναχωρητισμό και θα μπορούσε να επιλεγεί από τον άγιο Θεόκλητο, που σύμφωνα με το βιογράφο του, μόναζε «επί δώματος ως όρνις εν αβάτοις τόποις». Άλλωστε, συνδυάζει την ασφάλεια, τη σχετική γεινίαση με πλησιέστερες οικιστικές θέσεις και κυρίως με την πόλη της Λακεδαιμονίας και τη δυνατότητα επικοινωνίας μέσω του μεσαιωνικού οδικού δικτύου της περιοχής, παράγοντες που έχουν θεωρηθεί ως βασικά κριτήρια για την επιλογή του τόπου άσκησης κατά την μεσοβυζαντινή περίοδο στην Πελοπόννησο. Το παλαιότερο ασκηταριό της μεσοβυζαντινής περιόδου στη Λακωνική, σύμφωνα με τον αείμνηστο Νικ. Δρανδάκη, που είναι ο κύριος μελετητής των ασκηταριών του Λακωνικού χώρου, είναι αυτό του Αϊ-Γιαννάκη της Ζούπενας στη θέση «Πόρος», του οποίου την αρχαιότερη τοιχογράφηση έχει χρονολογήσει στο β' μισό του 11^{ου} αιώνα. Τα περισσότερα από τα ασκηταριά της Λακωνικής εντοπίζονται στις απόκρημνες όχθες του Ευρώτα και των παραποτάμων του και χρονολογούνται με βάση το γραπτό τους διάκοσμο γύρω στο 13^ο αιώνα. Όπως όμως έχει παρατηρηθεί, η χρονολόγηση των τοιχογραφιών στο 13^ο αιώνα δεν μπορεί να αποκλείσει το ενδεχόμενο της χρήσης των χώρων αυτών από ερημίτες και ασκητές σε προγενέστερη περίοδο.

Η σύνδεση της ασκητικής δραστηριότητας του αγίου Θεοκλήτου με το συγκεκριμένο σπηλαιώδη χώρο, αν και μας λείπουν τα ασφαλή αρχαιολογικά τεκμήρια, θα μπορούσε να ενισχυθεί και από ένα ακόμη στοιχείο που με τη σειρά του συνιστά ένα ισχυρό αρχαιολογικό δεδομένο για τη συσχέτιση της δράσης του με την περιοχή αυτή. Αναφερόμαστε στη βυζαντινών χρόνων, γραπτή παράσταση του αγίου Θεοκλήτου που εικονίζεται μαζί με άλλον αδιάγνωστο άγιο σε αψίδωμα του Ιερού του ναού του Αγίου Δημητρίου στον οικισμό Καστρί Καστορίου, λίγα λεπτά της ώρας από το σπηλαιώδη ναό. Τη σχεδόν

εξίτηλη μορφή του ιεράρχη, αριστερά, ταυτίζει η επιγραφή: Ο ΑΓ(ΙΟC) ΘΕΟΚΛΙΤΟΣ ΛΑΚΕΔΑΙΜΟ(ΝΙΑC).

Ο ναός του Αγίου Δημητρίου είναι μονόχωρο δρομικό κτίσμα με υψηλή, τρίπλευρη εξωτερικά και ημικυκλική εσωτερικά αψίδα Ιερού, συνεχόμενη ορθογώνια προσθήκη στα δυτικά και ξυλόστεγη στοά στηριζόμενη σε κυλινδρικά, λιθοκτιστά στηρίγματα, στα νότια. Η σημερινή μορφή του ναού είναι αποτέλεσμα διαφόρων επεμβάσεων που έγιναν κατά καιρούς επιφέροντας αλλοίωση στην τυπολογία και στη μορφολογία του. Ο πυρήνας του (διαστ.8.48μ. x 4.62μ.) ανήκε στον αρχιτεκτονικό τύπο των σταυρεπίστεγων ναών και μάλιστα στην παραλλαγή Α3 σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση του Αν. Ορλάνδου, όπως προκύπτει από τη διάρθρωση των πλάγιων τοίχων εσωτερικά με τρία τυφλά αψιδώματα, από τα οποία το μεσαίο αντιστοιχούσε σε εγκάρσια καμάρα. Η επιλογή του σταυρεπίστεγου αρχιτεκτονικού τύπου, η διάσωση του οποίου είναι βεβαιωμένη από το 13^ο αιώνα και μετά, οι αναλογίες του κτίσματος και η επιμελημένη μορφή της τοιχοποιίας στην αψίδα του Ιερού και σε τμήμα της νότιας πλευράς με επάλληλες στρώσεις μεγάλων λίθων, αδρά κατεργασμένων στην εξωτερική τους παρεία, που χωρίζονται μεταξύ τους από σειρές μονής πλίνθου, συνηγορούν για τη χρονολόγησή του στην υστεροβυζαντινή εποχή. Ο ναός του Αγίου Δημητρίου έχει κτισθεί στη θέση «Μεσονήσια» μεταξύ δύο παραποτάμων του Ευρώτα και δεσπόζει σε μια μεγάλη πεδινή έκταση που ασφαλώς θα είχε ζωτική σημασία για τους Λακεδαιμόνιους. Στο σημείο αυτό υπενθυμίζουμε το θαύμα του αγίου Θεοκλήτου που προαναφέρθηκε σχετικά με την εκδίωξη ενός σμήνους ακρίδων από τα σπαρτά. Η απεικόνιση λοιπόν του αγίου στο ναό, και μάλιστα η ένταξή του στο εικονογραφικό πρόγραμμα του Ιερού Βήματος αποτελεί εικαστική προβολή της υψηλής θέσης που κατείχε ως αρχιερέας, σε τοπικό επίπεδο και ενδεχομένως υποδηλώνει την τοπική λατρεία του.

Συγκεκριαλιώνοντας, η τοιχογραφία του ναού του Αγ. Δημητρίου Καστορίου συνιστά μια ισχυρή ανάμνηση της αγιότητας του Θεοκλήτου, όπως καθιερώθηκε στη συνείδηση των συγχρόνων του στην ευρύτερη περιοχή της Λακεδαιμονίας και κληρονομήθηκε στη μνήμη των γεωργών κατοίκων της την υστεροβυζαντινή εποχή.

Το άρθρο της κ. Πάντου συνοδεύεται και από εκτενέστατη βιβλιογραφία, την οποία, λόγω στενότητας του χώρου, παραλείψαμε. Ο ενδιαφερόμενος αναγνώστης μπορεί να βρει ολόκληρο το άρθρο στην ηλεκτρονική διεύθυνση www.taygetos-north.gr

Καστόρι και εναλλακτικός τουρισμός

ΤΟ ΚΑΣΤΟΡΙ ΡΙΖΩΜΕΝΟ ΣΤΗΝ ΠΛΑΓΙΑ ΤΟΥ Β. ΤΑΪΓΕΤΟΥ
ΕΤΟΙΜΑΖΕΤΑΙ ΝΑ ΥΠΟΔΕΧΤΕΙ... ΤΟΝ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

**ΤΟΥ ΘΑΝΟΥ Ι.
ΞΥΔΟΠΟΥΛΟΥ**
ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΥ-
ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ &
ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Το Καστόρι ή Καστανιά έχει όλες τις φυσικές καλλονές για να υποδεχτεί τους εναλλακτικούς επισκέπτες που διψούν για σπουδαίες, φυσιολατρικές και ιστορικές περιηγήσεις.

Το Πράσινο και τα τρεχούμενα νερά δημιουργούν τις ιδανικές συνθήκες για μια συναρπαστική διαμονή καθ' όλη την διάρκεια του χρόνου. Τα καταλύματα που υπάρχουν είναι αρκετά ικανοποιητικά αλλά δεν είναι επαρκή για να αναπτυχθεί και να τονωθεί διαχρονικά ο τόπος. Η κυβέρνηση και τώρα η Περιφέρεια Πελοποννήσου με τους νέους δημοτικούς άρχοντες πρέπει να επανασχεδιάσουν την τουριστική πολιτική. Η ιδιωτική πρωτοβουλία με τα καλάϊσθητα ενοικιαζόμενα δωμάτια είναι αξιόλο-

γες προσπάθειες για την τόνωση του τουριστικού προϊόντος. Όμως λείπουν οι ευκαιρίες απασχόλησης της τοπικής κοινωνίας μέσω ενός προγράμματος επαγγελματικού προσανατολισμού. Θεωρώ ότι το Καστόρι αλλά και το ευρύτερο σύμπλεγμα χωριών μπορεί να αξιοποιηθεί πολύ έξυπνα και χωρίς τεράστια κονδύλια. Είναι επιτακτική ανάγκη να δοθούν ευκαιρίες και κίνητρα στους νέους χωρίς γραφειοκρατικές αγκυλώσεις, ώστε να αξιοποιηθεί η νεανική επιχειρηματικότητα μέσω των πολυδιαφημισμένων προγραμμάτων επιδότησης του ΕΟΜ-ΜΕΧ αλλά και του ΕΣΠΑ. Οι νέοι του χωριού με το κέφι και τη δημιουργικότητα τους πρέπει να αποτελέσουν την κινητήρια δύναμη για να αξιοποιηθεί ο

τόπος με νέες μικρομεσαίες επιχειρήσεις.

Η περιήγηση και τα αξιοθέατα

Ο επισκέπτης του Καστορίου μπορεί να περιηγηθεί και να απολαύσει τις αρχαιότητες της Πελλάνας, τα πολλά Βυζαντινά του Μνημεία και τη λαογραφική παράδοση. Κάθε σοκάκι του Χωριού κρύβει και μία πολιτιστική διαδρομή. Τα παροδοσιακά του καφεενεία, τα ταβερνάκια με τις τοπικές λιχουδιές και τα σύγχρονα καφέ συσιστούν τις καλύτερες προϋποθέσεις για μια ευχάριστη διαμονή και παραμονή όλο το Χρόνο. Ο Περιηγητής μπορεί να επισκεφτεί το ξωκλήσι της Μισοσπορίτισσας που βρίσκεται στην αγκαλιά της απέθαντι χαράδρας αλλά και τις πηγές του Αϊ-Μάμμα με

τον παραδοσιακό νερόμυλο. Ο βράχος με το εντυπωσιακό φαράγγι του Καστορα και ο επιβλητικός καθεδρικός Ναός της Γέννησης της Θεοτόκου, στη κεντρική πλατεία του χωριού συνθέτουν ένα μοναδικό σε αισθητική και αρτιότητα σύνολο.

Αναγνωρισιμότητα της Λακωνίας

Η ευρύτερη περιοχή δεν έχει να ζηλέψει τίποτα από τους τουριστικά εξελιγμένους προορισμούς, εντούτοις, επειδή δεν διαθέτει διεθνές αεροδρόμιο και ικανές ακτοπλοϊκές συνδέσεις, δεν παρέχεται η δυνατότητα συνεργασίας με μεγάλους tour operators. Σύμφωνα με ανεπίσημα στοιχεία του ΕΟΤ, οι επισκέπτες που επιλέγουν για τις διακοπές τους τα

Χωριά της Σπάρτης και το υπόλοιπο σύμπλεγμα της Λακωνίας είναι Έλληνες τουρίστες (80%). Το υπόλοιπο ποσοστό καλύπτεται, από ευρωπαίους τουρίστες (Γερμανοί, Ιταλοί, Αυστριακοί).

Η δημοσιοποίηση όμως των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της περιοχής και η συμμετοχή των φορέων που εμπλέκονται με την Τουριστική Βιομηχανία, σε τουριστικές εκθέσεις του εξωτερικού, έχει ενισχύσει σε μεγάλο βαθμό την τουριστική αναγνωρισιμότητα της Λακωνίας.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια μικρή τουριστική αυξητική τάση, κυρίως από Ευρωπαίους, οι οποίοι επισκέπτονται τον τόπο χρησιμοποιώντας προγράμματα flight & drive, καθώς επίσης και οργανωμένων groups που διακινούνται οδικά.

Η ευρύτερη περιοχή της Λακωνίας και ειδικότερα, ο νέος Καλλικρατικός Δήμος

Σπάρτης όπου ανήκει το Καστόρι είναι τόπος πολλαπλών τουριστικών εναλλακτικών συνδυασμών. Διαθέτει μια πλειάδα σημαντικών φυσικών, πολιτιστικών, και ανθρωπογενών πόρων που συμβάλλουν θετικά στην ανάπτυξη του τουρισμού. Είναι ο πρώτος σε παραγωγή βιολογικών προϊόντων νομός, στην Ελλάδα. Τα τοπικά προϊόντα είναι υψηλής ποιότητας και ο συνδυασμός τους με την αγροτουριστική ανάπτυξη αποτελούν ένα συγκριτικό τουριστικό πλεονέκτημα. Τα είδη του εναλλακτικού τουρισμού που προωθούνται στην ευρύτερη περιοχή είναι μεταξύ άλλων: οι Ορεινές διαδρομές στα μονοπάτια του Ταΰγετου και του Πάρνωννα, ο Θρησκευτικός Τουρισμός και η Γαστρονομία.

Τουριστική Ανάπτυξη και φυσικό περιβάλλον

Ο συνδυασμός τουριστική ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος, είναι έννοιες απόλυτα συνυφασμένες. Ο Ταΰγετος με την πλούσια πανίδα και χλωρίδα είναι μόνο μερικά από αυτά, εκεί όπου η αξεπέραστη ομορφιά της φύσης συνδυάζεται με παραδοσιακή αρχιτεκτονική και πολιτιστικά μνημεία. Όμως ο πλούτος αυτός δεν φτάνει για να τονωθεί το τουριστικό προϊόν η πολυδιαφημισμένη κυβερνητική επιμήκυνση της Τουριστικής περιόδου πρέπει να πάρει σάρκα και οστά με τη δημιουργία των απαραίτητων έργων υποδομής.

Η ολοκλήρωση των έργων υποδομής – έργων πνοής, που έχουν ήδη ξεκινήσει και ο σχεδιασμός νέων, θα πρέπει να αποτελέσει τη βασική προτεραιότητα της πολιτείας, για να μπορέσουμε να κτίσουμε ένα ανταγωνιστικό μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης. Χωρίς να παραβλέπου-

με τα υπόλοιπα έργα υποδομών, θα πρέπει να δώσουμε ιδιαίτερη έμφαση στις περιβαλλοντικές υποδομές, στην αντιμετώπιση της ρύπανσης, στην αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος, στη βελτίωση των υποδομών στις μεταφορές, στη διασύνδεση των τουριστικών υπηρεσιών και πολιτιστικών μνημείων και στην ενίσχυση των υποδομών της εκπαίδευσης.

- η ολοκλήρωση του αυτοκινητόδρομου Λεύκτρων – Σπάρτης
- η προώθηση της μελέτης για την κατασκευή αεροδρομίου στη Λακωνία
- η σηματοδότηση όλων των δρόμων της Λακωνίας
- η αναβάθμιση της επαρχιακής οδού Σπάρτης Καλαμάτας μέσω Ταΰγετου
- η βελτίωση και ανάδειξη των ορεινών πεζοπορικών διαδρομών (Ταΰγετου, Πάρνωννα)

Καστρί: Στη σκιά του Ταυγέτου

Το Καστρί σήμερα, φορτωμένο την πλούσια ιστορία του, έχει κερδίσει και τον πλούτο του μέλλοντος, αφού μεγάλωσε στην αγκαλιά του εκτός από τους γηγενείς από το Καστρί ή τα Σερβείκια και της οικογένειες που ήρθαν από τη Λιβερά του Πόντου. Είναι Κυριακή στις αρχές Δεκεμβρίου βρέθηκα κατόπιν συνεννοήσεως στο μοναδικό Καφενείο του χωριού, που ανήκει στο Γεώργιο Αλαφόγιαννη. Η παρέα μας μικρή, μαζεμένοι όλοι μας γύρω από την ξυλόσομπα, ο 92χρονος Γεώργιος Αλαφόγιαννης, η αδελφή του Χρυσούλα, η Ματούλα Παπαδοπούλου και ο Γιάννης Πετρόπουλος. Ήταν να έλθει και η Βαλάσσω η μητέρα του, αλλά η ηλικία της και το τσουχτερό κρύο δεν της το επέτρεψε. Στην παρέα μας ήλθε και ο Θεόδωρος Αλαφόγιαννης. Η συζήτηση γύρω από το Καστρί, το συνοικισμό της Νέας Λιβεράς και τα Σερβείκια. Εξήντα άτομα μετρήσαμε - τα πέντε είναι παιδιά, τέσσερα πάνε στο Δημοτικό και ένα στο Γυμνάσιο Καστορείου-, που ζουν μόνιμα στο χωριό και το Καλοκαίρι φθάνουν τους εκατόν είκοσι και παραπάνω. Μετρημένοι στα δάχτυ-

λα οι κάτω των 50 ετών. Κάποιοι απ' αυτούς εργάζονται στη Σπάρτη και πηγαionoέρχονται καθημερινά, οι άλλοι ασχολούνται με την Γεωργία. Το χωριό ακολούθησε τη μοίρα της εγκατάλειψης, που έτυχαν και όλα τα άλλα χωριά της περιοχής μας. Πολλοί έφυγαν και αρκετοί από αυτούς διέπρεψαν στις επιστήμες και στις τέχνες, άλλοι έγιναν εξαιρετικοί επιχειρηματίες. Μίλησαν με υπερηφάνεια για την ιστορία του τόπου τους αλλά και τη δική τους διαδρομή. Ο Γεώργιος Αλαφόγιαννης θυμάται μάχες, νίκες και ήττες στον Ελληνογερμανικό Πόλεμο που ήταν Στρατιώτης μαζί με άλλους συμπατριώτες. Πολλοί σκοτώθηκαν, αυτός και ο πατέρας μου Κωνσταντίνος Βλαχόγιαννης περπάτησαν 62 ημέρες μέχρι να φθάσουν στο χωριό. Η Χρυσούλα Αλαφόγιαννη θυμάται όταν έτρεχε να κάνει ενέσεις στους αρρώστους, ποτέ δεν αρνήθηκε να βοηθήσει. Η Ματούλα Παπαδοπούλου με υπερηφάνεια μίλησε για τον πατέρα της τον Πρόεδρο της Κοινότητας Καστορείου Πανάγο Γεωργαντά - εκλέχθηκε συνεχώς τρεις τετραετίες. Ήταν αυτός που έφερε το νερό στο

Καστρί, έκανε αρδευτικά έργα στο Καστόρι και στον κάμπο του και άλλα πολλά. Είπε ότι μέχρι τότε η ύδρευση του χωριού γινόταν από πηγάδια ή από τον Κάρδαρη. Τότε ήταν που ζητήσαμε από το Καστόρι, θυμάται, την παροχή μιας κοινοτικής βρύσης μα δεν το έκαναν. Μετά ο Γιάννης Πετρόπουλος μίλησε για τα δύσκολα χρόνια των Ποντίων, μνήμες της μητέρας του, που αφορούσαν στην προσφυγιά και η Ματούλα ανέφερε μνήμες από την πεθερά της, που ήταν Πόντια και αυτή. Ο Θεόδωρος Αλαφόγιαννης εξέφρασε την αγωνία του για τον τόπο δείχνοντας πόσο τον αγαπά και πόσο δεμένος είναι μαζί του. Η συζήτηση πήγε στην κοινή πορεία του Καστρού με το Καστόρειο, που πάντα ήταν μαζί κι αποτελούσαν ένα Κοινοτικό ή Δημοτικό Διαμέρισμα. Δύο Προέδρους έχουμε εκλέξει είπαν υπερήφανα, τον Πανάγο Γεωργαντά και τον Γεώργιο Κονιδισιώτη και έναν διορισμένο τον Σπύρο Λάζαρη. Θυμηθήκαμε και πολλούς ιερωμένους καταγόμενους από το Καστρί, μετρήσαμε 12 τον αριθμό, παπαδοχώρι το χωριό.

Στην Αγία Βαρβάρα θα

έπρεπε να γιορτάζουμε τον Άγιο Θεόκλητο, αφού η εικόνα του βρέθηκε στον Άγιο Δημήτριο της ενορίας Καστρού και υπάρχει και ένα ασκηταρείο του, πάνω στον Λουκά στον Κάρδαρη. Ήταν μια καλή και ευχάριστη συζήτηση, από αυτές που σε κάνουν να ξεχνάς τον χρόνο. Έφυγα ψιθυρίζοντας ένα στιχάκι που είχε φτιάξει, όπως μου είπαν, ο Κώστας Λάμπρος «ή Χαϊμός» για τις εκλογικές αναμετρήσεις του Πανάγου Γεωργαντά «Το λένε τα πουλάκια κάτω στα ρέματα την πήρε ο Πανάγος δεν είναι ψέματα».

Αργότερα το βράδυ, της ίδιας ημέρας, στο Καστόρειο, στο καφενείο «Η Συνάντησις» του Κ. Λαμπή σε δυό τραπέζια τέσσερις Καστρίτες, ο Γεώργιος Βλάχος, ο Θεόδωρος Αλαφόγιαννης, ο Γιάννης Τσάκωνας και ο Γεώργιος Χίος. Κάθισα μαζί τους, ήμασταν μόνοι μας, η συζήτηση πάλι για το Καστρί και τους συνοικισμούς της Νέας Λιβεράς και των Σερβείκων και τα προβλήματα που απασχολούν τους κατοίκους. Ο Γεώργιος Βλάχος εκφράζει την αγωνία του για το παρόν και το μέλλον του τόπου. «Δεν υπάρχει προοπτική στον τόπο μας, η γεωργία, κύρια απασχόληση έχει παρακμάσει και ο γεωργός είναι αφημένος στην τύχη του. Δουλειές δεν υπάρχουν η οικονομική δυσπραγία της χώρας μας θα μεγαλώσει ακόμη περισσότερο το πρόβλημα». Διέκρινα σε όλους μια απογοήτευση, καμία προσμονή. Απογοήτευση και από τον Δήμο. «Ότι προτάσεις υπέβαλε το Τοπικό Συμβούλιο στο Δήμο για το Καστρί, καμία δεν έγινε αποδεκτή. Απαιτείται βελτίωση της ποιότητας και ποσότητας του πόσιμου νερού. Και για το αρδευτικό δεν έγινε τίποτα. Κανένα έργο στο Καστρί που να δώσει μια ανάσα».

Αυτά και πολλά άλλα ειπώθηκαν και η αγωνία στα πρόσωπα έκδηλη.

Ε. Βλαχογιάννη

ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ

Αφιέρωμα στα κυριά μας

Ντοκουμέντο: Η ανέγερση της Αγ. Βαρβάρας

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΕΓΕΡΣΕΩΣ
ΝΑΟΥ ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ
Εν Καστρίω τη Μαΐου 1946

Αγαπητέ

Σας είναι γνωστό ότι εδώ στο χωριό μας δεν έχουμε εκκλησία-αυτές οι μικρές που υπάρχουν όχι μόνο δεν μας χωρούν, αλλά και είναι έτοιμες να καταρρεύσουν.

Απεφασίσαμε λοιπόν, μόλις συνήλθαμε λίγο από τους καπνούς και τους φόβους της Κατοχής, να ανεγείρουμε νέον Ναόν, ευρύτερον, εις το κέντρον των τριών χωρίων

και πλησίον του Σχολείου. Σ' αυτό, εκτός της ανάγκης, μας ώθησε και ο αείμνηστος Ευάγγελος Τζωρτζάκης, όστις προ 5ετίας περίπου, δια διαθήκης, αφιέρωσε το οικόπεδον.

Την 28^{ην} Απριλίου ε.έ. οι κάτοικοι των χωρίων Καστρίου, Νέας Λιβεράς και Σερβείκων συνελθόντες εν κοινή συνεδρίασει και εν τω Σχολείω εξέλεξαν την κάτωθι επιτροπή ανεγέρσεως συν τω εκκλησιαστικώ Συμβουλίω. Εις την εν λόγω συνέλευσιν παρέστη και ο εκ Καστανιάς και εξ Αμερικής επιστρέψας φι-

λοπρόδος και εξαιρετικός πατριώτης κ. Νικόλαος Γεωρ. Κολλιναίτης, όστις κατέβαλε υπέρ της εκκλησίας 2.000 δολάρια. Η προσφορά του συνεκίνησε τον κόσμον και εδάκρυσαν.

Εξ ονόματος όθεν των κατοίκων, η Επιτροπή Ανεγέρσεως παρακαλεί υμάς όπως κάνετε έρανον ή και εξ ιδίων σας και μας βοηθήσετε εντός του θέρους δια το αξιόλογον έργον. Οι μετέπειτα γενεές θα σας μακαρίζουν. Εμείς εδώ, μολονότι πολλοί στερούμεθα και του άρτου και άλλων μέσων, θα εργασθώμεν δια προσωπικής εργασίας.

Σε σας που η μοίρα χαμογελάει πιο καλά, Σε σας αποτεινόμεθα να ανταπαντήσετε στο φωτεινό διαμάντι, τον καλό πατριώτη κ. Νικόλαον Γ. Κολλιναίτη, που η προσφορά του θα συγκινήσει και σας.

Με αδελφικά αισθήματα
ΤΟ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ

Σάββας Συμεωνίδης, Γεώργιος Κακούνης, Νικόλαος Γενοβέζος, Γεώργιος Μουτής, Ζα-

χαρίας Κουτρομπής.

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΕΓΕΡΣΕΩΣ

Νικόλαος Γ. Κολλιναίτης, Πρόεδρος, Παναγιώτης Γεωργιαντάς, Γεώργιος Γρηγοράκης, Γεώργιος Γεωργιάτσος, Αθανάσιος Γκαβογιάννης, Γεώργιος Νικολ. Γενοβέζος, Χαράλαμπος Κονιδισιώτης, Γεώργιος Κ. Τιγκλιανίδης, Διονύσιος Συκαράς, Κωνσταντίνος Μπασκουρέλος.

ΑΝΑΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΤΙΜΗΣ
ΕΝΕΚΕΝ ΜΕΛΗ

Αλέξ. Μπασκουρέλος, Παναγ. Γρηγοράκης, Πέτρος Γ. Γρηγοράκης, Θεόδ. Τουφανίδης, Χρήστος Γεωργιάτσος, Παναγ. Αλαφόγιαννης, Χαρ. Κακούνης, Παναγ. Λέντρος, Σπύρος Κουτρομπής, Αλέξ. Λιακόπουλος, Παντελής Κακούνης, Γεώργιος Αϊβαλής, Ιωάννης Αϊβαλής, Νικήτας Αλαφόγιαννης, Ιωάννης Χρυσάφης, Γεώργιος Χρυσάφης, Αναστ. Χρυσάφης, Κωνστ. Κονιδισιώτης, Σπύρος Παπαδόπουλος, Βασίλ. Λαζαράς, Δημήτριος Μαρτίνης.

Νέα Λιβερρά!

Τόπος υποδοχής και δεύτερη πατρίδα για τους ξεριζωμένους Πόντιους Έλληνες.

Τόπος ποτισμένος με τον ιδρώτα και τους κόπους τους για να γίνει η πέτρα χώμα και το χώμα να θρέψει αυτούς τους γνήσιους απόγονους των Κομνηνών.

Λιβεριτές-Ματσουκαίοι-Τραπεζούντιοι.

Στη σκιά της Παναγίας της Σουμελά, στα εύφορα Παρχάρια έζησαν, αλλά δεν ήταν γραφτό να συνεχίσουν μέχρι σήμερα και το 1922 με αίμα και δάκρυα αποχαιρέτισαν το γενέθλιο τόπο και τα μνήματα των προγόνων τους. Τι πιο φοβερό από το να μην μπορείς να συνεχίσεις να ζεις εκεί που γεννήθηκες εσύ και οι πατεράδες σου, αλλά και τι φοβερότερο από το να μην μπορείς να γονατίσεις και να προσκυ-

νήσεις εκεί που κείτονται αυτοί που σε γέννησαν. Παπούδες, γονιοί, θείες και θείοι, συγχωριανοί και συντοπιίτες βρήκαν μια άλλη στο όνομα, αλλά ίδια στη μεγαλοσύνη και

αγάπη Παναγιά, να τους δώσει το περίσσευμα του τόπου, όπου έφτιαξαν πάλι τη ζωή τους. Την Ζωοδόχο (κυριολεκτικά γι αυτούς) Πηγή! Οι πρόγονοί μας ήρθαν από το ιστορικό κεφαλοχώρι της Επαρχίας Ματσούκας της Τραπεζούντας, τη Λιβερρά, χωριό του ποταμού της Παναγίας της Σουμελά. Το ποτάμι της Παναγίας της Σουμελά πηγάζει από τα όρη Κουλάτ και Καραπάν. Τα υπόλοιπα χωριά ήταν: Κουσπιδή, Αγούρζενον, Σκαλίτσα, Κούτουλα, Σκόπια, Άγουρσα και Λαχαρανή.

Στο χωριό ζούσαν περίπου 260 οικογένειες, στη συντρι-

πτική τους πλειοψηφία φανεροί χριστιανοί και πέντε οικογένειες εξισλαμισθέντων Ελλήνων.

Ήταν χωρισμένη σε τρεις συνοικισμούς: τη Φάλενα τη Σαγκσενού και την κυρίως Λιβερρά. Στη Λιβερρά λειτουργούσε πλήρης Αστική Σχολή με 200 μαθητές, στην οποία για μια πενταετία διευθυντής ήταν ο ποιητής Στέλιος Σπεράτζας, ο οποίος οργάνωσε τη λειτουργία των σχολείων της περιοχής.

Στη γραφική Λιβερρά, που ήταν πατρίδα της Μαρίας-Γκιουλ Μπαχάρ, γυναίκας του σουλτάνου Βαγιαζήτ και μητέρας του Σελήμ Α, εκτός από τον μητροπολιτικό ναό του Αγίου Γεωργίου, λειτουργούσε η εκκλησία της Κοίμησης της Θεοτόκου.

Η Λιβερρά υπήρξε η έδρα της

μητρόπολης Ροδοπόλεως για όσο διάστημα παρέμεινε ενεργή τον 19ο και 20ο αιώνα.

Μετά την ανταλλαγή οι Λιβεριτές εγκαταστάθηκαν στον Τετράλοφο Κοζάνης, Ροδοχώρι Νάουσας, Ασβεστόπετρα Πτολεμαΐδας και κυρίως στη Νέα Λιβερρά, την Πατρίδα μου.

Σήμερα που οι μόνιμα κατοικούντες Πόντιοι στο χωριό μας, μετρούνται στα δάχτυλα του ενός χεριού, εμείς οι πόντιοι Λιβεριτές απανταχού της Ελλάδας αλλά και γης, κλίνουμε ευλαβικά το γόνατο στους μικρούς ήρωες της ιστορίας και μεγάλους ήρωες της ζωής, γιατί μας γέννησαν και μας έμαθαν να είμαστε ΑΝΘΡΩΠΟΙ πρώτα και ΕΛΛΗΝΕΣ μετά.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΥΡΙΔΗΣ
ΠΟΝΤΙΟΣ

Νέα Λιβερρά: Είναι ο συνοικισμός των προσφύγων που χτίστηκε σε μοναστηριακή έκταση, που απαλλοτριώθηκε από το κράτος.

«Το χωριουδάκι μας το ονόμασαν Νέα Λιβερρά, γιατί όλοι ήμαστε από την Λιβερρά του Πόντου». Ελισάβετ Μυρίδου.
«Πήγαμε 40 οικογένειες

από τη Λιβερρά και 2 ξένοι. Η τότε Κυβέρνηση (1925) απαλλοτρίωσε τα κτήματα της Μονής Ζωοδόχου Πηγής Καστρίου και αποφασίσαμε την ημέρα θα φύγουμε από την Τρύπη, όπου βρισκόμασταν. Νοίκιασα ένα μουλάρι μαζί με άλλες 4 οικογένειες και

ξεκινήσαμε...» Γεώργιος Ιωάννου Δημητριάδης. Ξεριζωμός, διωγμός και σφαγή. Ατέλειωτες πορείες μέσα στην έρημο. Οι Λιβεριτές που διασώθηκαν, με αξιοθαύμαστο κουράγιο και πίστη ζωής, ξαναρίζωσαν στη νέα- την πολύ παλιά- πατρίδα και πρόσφεραν

το νέο αίμα. Πιστεύω ότι έχει ενδιαφέρον να παραθέσουμε εδώ μερικά στοιχεία για την περιοχή του Πόντου που άφησαν βίαια. Λίγα λόγια για τη Λιβερρά του Πόντου και τους ανθρώπους της, για να μην ξεχνάμε κι αυτό το κομμάτι της ιστορίας μας, την ποντιακή Ιστορία.

Ωτία (αυτάκια)

Παραδοσιακό ποντιακό κέρασμα

Υλικά:

350 γρ. γιαούρτι αγελαδινό
1 φλιτζάνι γάλα, 4 αυγά
2 φακελάκια μπέικιν πάουντερ, λίγο αλάτι
½ φλιτζάνι λάδι
6-7 κουταλιές ζάχαρη
Αλεύρι όσο πάρει.

Εκτέλεση:

Σε μπόλ χτυπάμε τα αυγά

με τη ζάχαρη ν' ασπρίσουν. Προσθέτουμε σταδιακά το γάλα και το γιαούρτι ανακατεύοντας καλά. Στη συνέχεια ρίχνουμε το μπέικιν πάουντερ, αλάτι και λίγο- λίγο το αλεύρι. Ζυμώνουμε μέχρι να σχηματιστεί ένα εύπλαστο ζυμάρι. Κατά τη διάρκεια του ζυμώματος βουτάμε τα χέρια μας σε λάδι για να μη κολλάει η ζύμη. Ανοίγουμε φύλλο σε τετράγωνο σχήμα και πάχος ενός δακτύλου. Κόβουμε το φύλλο σε

μικρούς ρόμβους. Στο κέντρο κάθε ρόμβου κάνουμε μια μικρή οπή. Παίρνουμε τη μία άκρη του και την περνάμε από πάνω μέσα από την οπή δημιουργώντας ένα σχήμα που θυμίζει αυτάκι(ωτία). Ρίχνουμε τα ωτία σε τηγάνι με καυτό ελαιόλαδο, χαμηλώνουμε τη φωτιά και τα τηγανίζουμε μέχρι να πάρουν χρυσαφί χρώμα. Τα ωτία τρώγονται σκέτα, με ζάχαρη ή με μέλι.

Χριστιανάρτς φερτ'
τον κρύν,
'σαν εκείνον π'
έχε'το βίον.

Κάλαντα-κάλαντα,
καλώς τον
Καλαντάρη,
αγούρ' παιδιά και...
θελυκά μουσκάρια.

Παν. Κουστουλίδης: Από τον Πόντο στη Ν. Λιβερρά

Μετά τη μικρασιατική καταστροφή, πρόσφυγες από τη Λιβερρά του Πόντου που είχαν βίαια εκδιωχθεί από τις πατρικές τους εστίες, κατέφυγαν στο Καστρί της βόρειας Λακεδαίμονας. Σαράντα δύο οικογένειες που αναζητούσαν φιλόξενη γη για να ριζώσουν, συγκεντρώθηκαν σε μια πλαγιά κάτω από τη σκέπη της μονής Καστρίου έχοντας ισχυρή τη δύναμη της επιβίωσης. Μαζί τους έφεραν ζωντανές τις μνήμες της ιστορίας και του πολιτισμού τους. Είχαν σηκώσει στους ώμους τους, την μεγάλη κληρονομιά της βυζαντινής τους επικράτειας και ρίζωσαν σ' ένα άλλο Βυζάντιο με πρωτεύουσα τὸν Μυστρά¹. Ανάμεσά τους ήταν και ο ιερέας Παναγιώτης Κουστουλίδης. Η λεβεντιά και ο καθαρός νους του Πόντιου κληρικού ενέπνευσαν το Φώτη Κόντογλου να ζωγραφίσει τη μορφή του², ενώ προκάλεσαν και το θαυμασμό του Νίκου Καζαντζάκη που περιγράφεται σε δύο σχεδόν σελίδες³. Γράφει ο μεγάλος λογοτέχνης:

Τη στιγμή εκείνη ή γυναίκα του Κόντογλου φώναξε χαρούμενη:

-Νά ὁ παπάς!

Σκύβω, καὶ βλέπω ν' ανεβαίνει δυὸ δυὸ τὰ σκαλοπάτια, μὲ τὸ ράσο ἀναριγμένο στους ὤμους, ἕνας καταπληκτικὸς Παπαφλέσας ἑβδομητάρης μὲ ροδοκόκκινα μάγουλα.

-Εἶναι σπάνιος τύπος, μοῦ λέει ὁ Κόντογλου. Ὅλο δύναμη, ὄραματισμό, φρεσκάδα μυαλοῦ καὶ ψυχικὴ λεβεντιά. Θὰ σοῦ ἀρέσει. Εἶναι ἀπὸ τὸν Πόντο καὶ τὸν λένε παπα-Παναγιώτη.

Ἐφτασε, πέταξε ἕνα μπόγο πὸν κρατοῦσε, ἄπλωσε τὴ χερσούκλα του, χαίρετίσε. Ἄρχισε νὰ μιλάει. Τρεῖς γέροντες ἔχω δεῖ μονάχα στὴ ζωὴ μου, πὸν τὰ λόγια τους, ἢ κίνησή τους, τὰ μάτια τους νὰ τινάζουν τόση δύνα-

μη. Τὸ Ζορμπά, τὸν ἐργάτη ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο· τὸν Μπαρμπα-Ἀντρέα, ἕνα χωριάτη ἀπὸ τὸ Κράσι τῆς Κρήτης· τὸ Δὸν Μιγκουὲλ Οὐναμούνο, τὸ μεγάλο Ἴσπανό. Καὶ τώρα μπήκε κι ὁ παπάς τοῦτος τέταρτος.

Μιλοῦσε γιὰ τὰ χρόνια του στὴν Τουρκία, γιὰ τὰ παθήματα καὶ τὶς χαρές του. Πῶς ἔφερνε μπροστά μας ὀλοζώντανους τοὺς πασάδες, τοὺς δεσποτάδες, τὶς γυναῖκες, τοὺς Τούρκους, τοὺς μπαξέδες, τοὺς μιναρέδες, τὴν Ἁγία-Σοφιά! Σηκώνουνταν, χειρονομοῦσε, ἄλλαζε φωνὴ κι ἔκφραση, γίνονταν ἕνα μὲ τὸν ἥρωά του-τότε πασὰς σκληρὸς καὶ χαροκόπος, πότε ραγιαῖς πονηρὸς καὶ φοβιτάρης. Σὲ μιὰ δύσκολη στιγμή πὸν βρέθηκε καὶ κιντύνεψε νὰ τὸν σκοτώσουν, στράφηκε καὶ μᾶς εἶπε:

-Μποροῦσα νὰ ξεπέσω καὶ νὰ σωθῶ- μὰ τότε ἢ ψυχὴ; Ἡ ψυχὴ τί γίνεται; Χάνεται. Στὸ διάλογο λοιπὸν ἢ σάρκα!

Κάποτε πάλι, στὴ μέση τῆς κουβέντας, ἄρχισε ξαφνικὰ νὰ ψέλνει γιὰ νὰ δείξει πόσο γλυκὰ καὶ σωστὰ ἔψελναν τότε αὐτοὶ στὸν Πόντο. Στράφηκε στὸν Κόντογλου, τὸν ἔπιασε ἀπὸ τὸ

χέρι, τοῦ ἔδινε συμβουλές:

-Ἄν θεὸς νὰ ψέλνεις καλὰ, παιδί μου Φώτη, πρέπει ξημερώματα, προτοῦ νὰ πᾶς στὴν ἐκκλησιά, νὰ φᾶς καρπούζι. Θὰ δεῖς, ἢ φωνὴ σου θὰ γίνει ντὶν ντὶν, ἀσῆμι. Ἄν δὲν ἔχεις καρπούζι, τότε γάλα μὲ αὐγό. Μὰ καλύτερο τὸ καρπούζι!

Κι ἔπειτα στράφηκε σὲ μένα:

-Τὸν βλέπεις τοῦτον, μοῦ λέει καὶ μοῦ δείχνει τὸν Κόντογλου. Αὐτὸς δὲν ἔχει μονάχα ἐδῶ φωνὴ (καὶ μοῦ δείχνει τὸ λαρύγγι), ἔχει καὶ ἐδῶ φωνὴ! (καὶ μοῦ δείχνει τὸ κεφάλι). Αὐτὸ εἶναι τὸ τέλειο! Ἄλλοι ἔχουν φωνὴ μονάχα στὸ λαρύγγι- τί νὰ τοὺς κάμεις; Αὐτοὶ μποροῦν, μποροῦν, μὰ δὲν ξέρον. Ἄλλοι πάλι ἔχουν φωνὴ μονάχα στὸ μυαλό. Αὐτοὶ ξέρον, ξέρον οἱ κακόμοιροι, μὰ δὲν μποροῦν. Χαρὰ σ' ἐκείνους πὸν ἔχουν φωνὴ καὶ στὸ μυαλό καὶ στὸ λαρύγγι.

Τὸν ἄκουγα καὶ δύσκολα κρατοῦσα τὴ συγκίνηση καὶ τὴ χαρὰ μου. Αὐτὲς εἶναι οἱ ζωντανὲς ψυχὲς τῆς Ἑλλάδας! Περνάς πολιτείες καὶ χωριά, μιλάς μὲ χιλιάδες ἀνθρώπους, κι ἢ καρδιά σου πάει νὰ πλαντάξει

ἀπὸ ἀγανάχτηση καὶ ντροπὴ. Τοῦτα τὰ ἄφτερα δίποδα εἶναι ἢ ράτσα μας; Ἐτσι λοιπὸν κατάντησε τὸ αἷμα μας; Ἐμποράκοι, σερσέμηδες, πονηροί, ζηλιάρηδες, κλέφτες. Καὶ ξάφνου πετιέται μπροστά σου μιὰ ψυχὴ πὸν ἔφτασε στὴν κορυφὴ τῆς ἑλληνικῆς ἀποστολῆς-νὰ σμίξει τὴν παλικάριὰ μὲ τὴ γνώση, τὸ πάθος μὲ τὸ παχνίδι. Καὶ παίρνεις τότε βαθιὰν ἀνάσα. Ξανάρχεται ἢ ἐμπιστοσύνη στὸ αἷμα σου, ἢ βαθιὰ πεποίθηση πὸς ἢ ράτσα τούτη εὐκόλα δὲν πεθαίνει.

Ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ ἦταν πάντα, εἶναι ἀκόμα, ἢ φυλὴ πὸν ἔχει τὸ ἐπικίντυνο μέγα πρόνομιο νὰ κάνει θάματα. Ὅπως ὅλες οἱ δυνατές, μεγάλης ἀντοχῆς φυλές, κι ἢ ἑλληνικὴ μπορεῖ νὰ φτάσει στὸν πάτο τοῦ γκρεμοῦ, κι ἀκριβῶς ἐκεῖ, στὴν πιὸ κρίσιμη στιγμή, ὅπου οἱ ἀδύνατες ράτσες γκρεμίζονται, αὐτὴ δημιουργεῖ τὸ θάμα. Ἐπιστρατεύει ὅλες τῆς τὶς ἀρετὲς καὶ πετιέται μονομιᾶς, χωρὶς διάμεσους σταθμούς, στὴν κορυφὴ τῆς λύτρωσης. Τὸ ἀπότομο τοῦτο, ἀπρόβλεπτο ἀπὸ τὸ λογικὸ, ἀνατίναγμα πρὸς τ' ἀπάνω ὀνομάζεται θάμα.

Ὅλη μας ἢ Ἱστορία δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο παρὰ ἕνα βίαιο ἐπικίντυνο δρασκέλισμα ἀπὸ τὸ χαμὸ στὴ σωτηρία.

Εἶναι συγκλονιστικὰ τα λόγια του Καζαντζάκη γιὰ το μακρινὸ Ἑλληνα που γεφύρωσε με τὴν ψυχὴ του τὴν παλιά με τὴ νέα πατρίδα....

Ευαγγελία Ν. Πάντου

¹Δ. Καλλιάνης, «Ἐνας Βυζαντινὸς χῶρος, Τὸ Καστρίντζι Λακεδαίμονιας», Λακωνικὰ 108 (1982), 87.

²Ν. Ζίας, Φώτης Κόντογλου, ζωγράφος, Αθήνα 1991, 76, πιν. 184

³Ν. Καζαντζάκης, Ταξιδεύοντας, Αθήνα, χ. χ., 298-300.

Μετόχι Καστρίου

Ο Πολιτιστικός μας Σύλλογος «ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ», όπως είχε ανακοινώσει, πραγματοποίησε σε συνεργασία με την Ε' Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων και υπό την επίβλεψη της αρχαιολόγου κ. Ευαγγελίας Ελευθερίου, τον καθαρισμό του Μετοχίου στο Καστρί στις 13 και 16 Νοεμβρίου 2010. Το Μετόχι ένα από τα μοναδικά πολιτιστικά μνημεία της περιοχής μας, χρόνια παρατημένο, καθαρίστηκε από τα βάτα και τους θάμνους που είχαν περιζώσει τα σωζόμενα τοιχεία. Από τον περίγυρο χώρο απομακρύνθηκαν μπάζα, πέτρες, βράχια αλλά και σκουπίδια προερχόμενα από το εκεί Νεκροταφείο. Στόχος του Συλλόγου μας, που τυχαίνει να συμπίπτει και με το ενδιαφέρον της Ε' Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτή-

των για την περιοχή του Καστρίου, είναι η ανάδειξη του Μετοχίου, με ανάλογη διαμόρφωση του περιγύρου χώρου και κυρίως η ανάδειξη των ερειπίων του Βυζαντινού Κάστρου που ευρίσκονται κρυμμένα από δένδρα και θάμνους σε λαχίδες πάνω από το χωριό του Καστρίου. Στην όλη προσπάθεια ανεκτίμητη είναι η βοήθεια που πρόσφερε ο Θεόδωρος Αλαφόγιαννης, και οι επιβλέπουσες αρχαιολόγοι κ. Ευαγγελία Ελευθερίου και κ. Ευαγγελία Πάντου. Με τη βοήθεια το Θ. Αλαφόγιαννη, του Πολυδεύκη και ελπίζουμε και των κατοίκων του Καστρίου, σύντομα το μετόχι θα αποτελεί ένα χώρο όχι μόνο προσκυνήματος της πολιτιστικής κληρονομιάς μας αλλά και αναψυχής,

Ε. Βλαχογιάννη

Ο Κόντογλου γράφει για το Καστρί

Εις το χωρίον μέσα ευρίσκεται και άλλη παλαιά εκκλησία, πλην από την άλλην κατά πολύ νεωτέρα, ιστορημένη ολόκληρος με ζωγραφική, οπού φέρει ευλάβειαν εις τον θεώμενον, τιμώνη εις όνομα του Αγίου Γεωργίου.

Εις το νεκροταφείον στέκεται όρθια με βίαν μία αρχαία εκκλησία με χαλασμένον θόλο γεμάτη άγρια χόρτα και ακάνθας

Ο Φώτης Κόντογλου στα ταξίδια και τις περιηγήσεις του στην Ελλάδα πέρασε και από τα χωριά μας. Τις εντυπώσεις του τις βρίσκουμε καταχωρημένες στο βιβλίο του “Ο Καστρολόγος”. Το απόσπασμα που ακολουθεί είναι παρμένο απ’ αυτό το βιβλίο.

“Από εκεί επεριπατήσαμεν και επέσαμεν εις την ρίζαν του Ταυγέτου και είδαμεν απάνω εις την πλαγιάν του υψηλά κτισμένον μέσα εις δένδρα άγρια ένα μοναστήρι με κυπαρίσσια λεγόμενον Καστρί, δίχως καλογήρους σήμερα, μόνον κάθεται ένας Γέροντας και ησυχάζει.

Ολίγον παρέκει είναι το χωρίον Καστρί, παλαιόν. Έχει και καινούρια σπίτια, εις τα όποια κατοικούν πρόσφυγες ελθόντες εκ Πόντου της Ανατολής. Εις το νεκροταφείον στέκεται όρθια με βίαν μία αρχαία εκκλησία

με χαλασμένον θόλο γεμάτη άγρια χόρτα και ακάνθας. Υποθέσαμεν ότι θα είναι η εκκλησία εις την οποία εσυναπαντήθησαν οι αδελφοί Δημήτριος και Θωμάς και εσυμφιλώθησαν, πλην δι’ ολίγον χρόνον. Εις το χωρίον μέσα ευρίσκεται και άλλη παλαιά εκκλησία, πλην από την άλλην κατά πολύ νεωτέρα, ιστορημένη ολόκληρος με ζωγραφική, οπού φέρει ευλάβειαν εις τον θεώμενον, τιμώνη εις όνομα του Αγίου Γεωργίου. Επροσκυνήσαμεν μετ’ ευλάβειας, κατανυχθέντες υπό του ευλαβούς ιερέως, ο οποίος ετελείωνεν τον εσπερινόν.

Πλησίον της εκκλησίας ευρίσκεται το μέγα αρχοντικό σπίτι του Δημητρακάκη, λαμπρός πύργος από γενεάς εις γενεάν διασωζόμενος μέχρι σήμερα.

Επάνω από το χωρίον με πολλήν δυσκολίαν ευρήκαμεν τον τόπον, οπού ήτο κτισμένον το φρούριον, διότι δεν φαίνεται το παραμικρόν

ιχνάρι από μακρόθεν, όχι μόνον επειδή οι τοίχοι είναι ολοτελώς ξεθεμελιωμένοι και πεσμένοι, αλλά διότι η όψις του δεν είναι ωσάν φρουρίου, με το να είναι η πλαγιά του βουνού ίσια, κολλημένη εις το κορμί του. Όταν όμως ανέβη άνθρωπος επάνω, βλέπει ότι είναι ξεπεταγμένη μία μύτη απότομος κατά πολύ, εις την οποίαν επάνω σώζονται και ολίγα θεμέλια παλαιά, Έχει φυτρωμένα και μερικά δέντρα έλατα.

Εις τα καλά του αυτό το κάστρον ήτο περιζωσμένον με τριπλόν τοίχον προς το απροστάτευτον μέρος. Ο σουλτάνος Μεχμέτ δεν εμπόρεσε να το πάρει ευκόλως, οι δε γενίτσαροι εσκοτώνοντο επάνω εις τον ξηρόν βράχον ματαίως. Αλλά η δίψα είναι ο σύμμαχος των πολιορκητών και οι Καστριώται εβιάσθησαν από αυτήν την σκληράν ανάγκην, οπού δεν γνωρίζει θεραπείαν, να ζητήσωσι από τον

σουλτάνον έλεος, ο οποίος τους έδωσεν υπόσχεσιν να μη τους πειράξει εις το παραμικρόν. Αλλά επάτησε τον όρκον του και παίρνοντας το κάστρον έκοψε τας κεφάλας των και επαλούκωσεν άπαντας τους αρσενικούς τον αριθμόν τριακοσίους, τον δε δυστυχή φρούραρχον, Πρινοκοκκάν ονόματι, τον επριόνισε ή τον έγδαρε ζωντανόν. Ευρήκαμεν τον έσχατον απόγονον αυτού του μάρτυρος, γέροντα ο οποίος τώρα έχει αποθάνει και έλειψε πλέον αυτή η παλιά γενεά. Ο δε σουλτάνος, εσκλάβωσε τας γυναίκας και τα παιδιά και ξεθεμελίωσε το φρούριον.

Από εκεί ετραβήξαμεν και ευρήκαμεν πολλές βρύσες από τον καιρόν των παλαιών Βυζαντινών με πολλά νερά, οπού τρέχουν από βρύσες χτισμένες εις καμάρες εκείνου του καιρού. Εκεί γίνεται η πανήγυρις και αγορά ίππων και άλλων ζώων και λέγεται άγιος Μάμας κατά τον εν Κωνσταντινουπόλει”.

Η εκστρατεία των Οθωμανών στον Μοριά το 1460 Η προέλαση στη Βόρεια Λακεδαίμονα

Στο προηγούμενο φύλλο του ΠΟΛΥΔΕΥΚΗ αφιερώσαμε δύο σελίδες σε μια αξιαιρετική πρωτοβουλία του Πολιτιστικού Συλλόγου της Αγόριανης: στις 13 Αυγούστου, στο Δημοτικό Σχολείο της Αγόριανης διοργανώθηκε επιστημονική ημερίδα με θέμα: «Ιστορική και Αρχαιολογική Περιήγηση στη βόρεια Λακεδαίμονα».

Στην ημερίδα ο αρχαιολόγος Νεκτάριος Σκάγκος παρουσίασε επιστημονική του μελέτη με θέμα: Η εκστρατεία των Οθωμανών στη Βόρεια Λακεδαίμονα το 1460 μ.Χ.

Λόγω του περιορισμένου του χώρου, στο σημερινό μας φύλλο παραθέτουμε το μεγαλύτερο μέρος από την εισήγηση του κ. Σκάγκου, πιστεύοντας πως τα λίγα εκείνα μέρη που παραλείψαμε εδώ δεν αλλοιώνουν το κείμενο. Υπεύθυνος γι' αυτό είναι βέβαια ο Δ.Π. που επιμελήθηκε τη σελιδοποίηση. Σημειωτέον πως ολόκληρο το κείμενο της εισήγησης μπορεί ο ενδιαφερόμενος αναγνώστης να βρει στην ιστοσελίδα www.taygetos-north.gr, όπου και η πλουσιότερη βιβλιογραφία και οι παραπομπές του κειμένου.

Τα κάστρα, οι εκκλησίες και τα οικιστικά κατάλοιπα του βόρειου Ταυγέτου συνθέτουν μαζί με τη μαρτυρία των γραπτών πηγών το πολιτισμικό ψηφιδωτό της βόρειας Λακεδαίμονας στους όψιμους βυζαντινούς χρόνους. Τα μνημεία διακρίνονται για τη μεγάλη ιστορική και αρχαιολογική τους αξία και επιτρέπουν τη διασύνδεση του παρόντος με το ιστορικό παρελθόν συμβάλλοντας τόσο στη διαμόρφωση ιστορικής και κοινωνικής συνείδησης, όσο και στην προώθηση της προόδου, της ανάπτυξης και της βελτίωσης του τρόπου ζωής μας σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο.

Η γνώση του ιστορικού παρελθόντος δεν πρέπει να λαμβάνεται ως κατάσταση ακινησίας και αποστέωσης μέσα στη λήθη και την αδιαφορία, αλλά ως κινητήρια δύναμη που διαμορφώνει συνειδήσεις, εξάπτει οράματα, καταστρώνει σχέδια, ωθεί, κινεί και προκαλεί δράση για ένα καλύτερο μέλλον. Με την παραδοχή λοιπόν ότι το παρελθόν κτίζει το παρόν και εγγυάται το μέλλον, γίνεται αντιληπτή η σημασία της γνώσης γύρω από τον ιστορικό βίο της περιοχής. Μόνο μέσα από τη γνώση του παρελθόντος

μπορούμε να κατανοήσουμε το παρόν και να διαβλέψουμε το μέλλον.

Το 1460 ο σουλτάνος Μεχμέτ Β', ο πορθητής της Κωνσταντινούπολης, αποφάσισε να εκστρατεύσει εναντίον των δύο δεσποτών του Μοριά, Θωμά και Δημητρίου Παλαιολόγου. Η εκστρατεία αυτή περιγράφεται από τους ιστορικούς της Άλωσης Γεώργιο Φραντζή¹, Λαόνικο Χαλκοζονδύλη², Μιχαήλ Κριτόβουλο³ και Μιχαήλ Δούκα⁴. Βραχέα χρονικά⁵ και χρονογραφικά κείμενα του 16ου αιώνα, όπως είναι η Έκθεσις Χρονική⁶, η Ιστορία πολιτική Κωνσταντινουπόλεως⁷, το Βιβλίον Ιστορικών του Ψευδο-Δωρόθεου⁸, το Μέγα Χρονικόν του Ψευδο-Φραντζή⁹ και το Χρονικόν περί των Τούρκων Σουλτάνων¹⁰, αποτελούν δευτερεύουσες πηγές για την οθωμανική εκστρατεία του 1460.

Η εκστρατεία αυτή ήταν το αποκορύφωμα των πολεμικών συγκρούσεων που έλαβαν χώρα στον Μοριά από τον Φεβρουάριο του 1459 έως την άνοιξη του 1460. Αφορμή στάθηκε η αθέτηση των όρων της συνθήκης ειρήνης που συνάφθηκε τον Ιούλιο του 1458 ανάμεσα στους δύο δεσπότες, Δημήτριο και Θωμά, και τον σουλτάνο. Σύμφωνα με τη συνθήκη αυτή, οι Οθωμανοί αποκτούσαν την κυριαρχία της βόρειας Πελοποννήσου, ενώ οι δύο δεσπότες διατηρούσαν τις κτήσεις τους στη νότια Πελοπόννησο με την υποχρέωση της καταβολής ετήσιου φόρου υποτέλειας στον σουλτάνο. Η ειρήνη κράτησε μόνο έξι μήνες, από τον Ιούλιο του 1458 έως τον Ιανουάριο του 1459. Από τον Φεβρουάριο του 1459 επακολούθησε μια παρατεταμένη περίοδος πολεμικής αναταραχής στον Μοριά που οδήγησε τελικά τον Μάιο του 1460 στην εκστρατεία του Μεχμέτ Β'.

Οι νέες απαιτήσεις που προέβαλε από τον Οκτώβριο του 1458 ο αμφράς εναντίον των δύο δεσποτών, και η ενδοτικότητα του δεσπότη Δημητρίου, προκάλεσαν την αντίδραση του Θωμά, ο οποίος δεν περιορίστηκε στην επίθεση κατά των τουρκικών κτήσεων, αλλά κινήθηκε εναντίον των κάστρων του αδελφού του με τη βοήθεια μιας μεγάλης μερίδας τοπικών αρχόντων, όπως ο Λακεδαίμονιος άρχοντας Νικηφόρος Λουκάνης, ο Νικόλαος Σεβαστόπουλος, ο Κυδωνίδης ή Τζαμπλάκωνας και ο Γεώργιος Ράλης.

Ο δεσπότης Δημήτριος είχε στο πλευρό του τον εξάδελφό του, Γεώργιο Παλαιολόγο, και τον αλβανικής κα-

ταγωγής γαμπρό του Γεωργίου, Μανουήλ Μπόκαλη, οι οποίοι όμως ενέγγισαν τελικά τυχοδιωκτικά.

Η εμφύλια σύρραξη ήταν αναμενόμενη. Στο Καστρί Λακεδαίμονος οι δύο δεσπότες προσπάθησαν τον χειμώνα του 1459 να συμβιβαστούν δίνοντας όρκους ειρήνης ενώπιον του αρχιερατικού σάκκου του μητροπολίτη Λακεδαμονίας. Η εμφύλια διαμάχη, όμως, ξανάρχισε καθώς οι πολιτικές διαφορές ανάμεσα στα δύο αδέρφια ήταν ανυπέβλητες. Ο Δημήτριος κινήθηκε μέσα στο φανατικό ρεύμα των ανθωνωτικών που είχαν απορρίψει την προσέγγιση με τη Δύση και είχαν προσανατολιστεί στη συνεργασία και συνύπαρξη με τους Οθωμανούς. Η συμφωνία που σύναψε τον χειμώνα του 1459 με τον σουλτάνο προέβλεπε την ανταλλαγή της δυσβάσταχτης ηγεμονίας του στον Μοριά με τουρκικές κτήσεις στο Αιγαίο καθώς και τον γάμο της κόρης του με τον σουλτάνο. Ο Θωμάς, από την άλλη πλευρά, αισθανόταν προσβεβλημένος από την επιορκία του αδελφού του, και είχε εναποθέσει τις ελπίδες του στη δυτική βοήθεια που είχαν στείλει η δούκισσα του Μιλάνου, Μπιάνκα Βισκόντι, και ο πάπας Πίος ο Β'. Στη διάρκεια των πολεμικών συγκρούσεων, οι Αλβανοί και οι αυτομολημένοι τοπικοί άρχοντες προσχώρησαν στο στρατόπεδο του Θωμά με αποτέλεσμα ο τελευταίος να αποκτήσει στρατιωτική υπεροχή έναντι του αδελφού του Δημητρίου. Τελικά, οθωμανικό εκστρατευτικό σώμα υπό τον διοικητή των επαρχιών Θεσσαλίας και Πελοποννήσου Ζαγανό πασά εξόρμησε το 1460 στον Μοριά αναγκάζοντας τον δεσπότη Θωμά να αποσυρθεί στη Μεσσηνία και να ζητήσει συνθηκολόγηση. Οι επαχθείς όροι της συνθηκολόγησης, όμως, που απαίτησε ο σουλτάνος δεν έγιναν τελικά αποδεκτοί. Έτσι, ο Μωάμεθ ο Πορθητής αποφάσισε τον Μάιο του 1460 να επέμβει στρατιωτικά στον Μοριά.

Μέσα σε επτά εαρινές ημέρες του 1460 ισχυρές στρατιωτικές δυνάμεις ιππικού και πεζικού έφθασαν από την Αδριανούπολη στην Κόρινθο. Τρεις ημέρες περίμενε ο σουλτάνος την άφιξη του δεσπότη του Μορέως Δημητρίου προκειμένου να επιβεβαιώσει τις συμφωνίες που είχε συνάψει μαζί του από τον χειμώνα του 1459. Ο Δημήτριος, όμως, δεν πήγε αυτοπροσώπως στην Κόρινθο για να παραδώσει την ηγεμονία του και την κόρη του, όπως είχε συμφωνηθεί, αλλά έστειλε τον κουνιά-

δο του, τον Ματθαίο Ασάνη, με την πεποίθηση ότι ο σουλτάνος θα τον έθετε επικεφαλής των οθωμανικών στρατευμάτων για να καταδιώξει τον δεσπότη Θωμά και τους συμμάχους του, που απειλούσαν τις κτήσεις της Καλαμάτας και της Μαντινείας.

Ο σουλτάνος φυλάκισε τον απεσταλμένο του Δημητρίου και αμέσως ξεκίνησε εκστρατεία για την κατάληψη του Μοριά. Τα οθωμανικά στρατεύματα προέλασαν στο βενετοκρατούμενο Άργος και μέσω της σύντομης οδού Μουχλίου-Αργους που περνά από τον σημερινό Αγλαδοκάμπο έφθασαν στην Τεγέα. Μέσα σε μια νύκτα, με επικεφαλής τον Μαχμούτ πασά έφθασαν στη Λακεδαίμονα και την επόμενη ημέρα πολιορκήσαν την πρωτεύουσα του Δεσποτάτου.

Η πολιορκία του Μυστρά και οι διαπραγματεύσεις ήταν σκηνοθεσία καθώς ο Δημήτριος είχε ήδη συμφωνήσει να παραδώσει τη δυσβάσταχτη ηγεμονία του παίρνοντας για αντάλλαγμα ορισμένα νησιά του Αιγαίου. Η αναίμακτη παράδοση της πόλης «σκηνή και ύποκρισις ἦσαν καὶ πλάσμα», σύμφωνα με τον ιστορικό Κριτόβουλο, καθώς ο «δῆθεν» αποκλεισμός του Δημητρίου στην ακρόπολη είχε μάλλον σκοπό να αποσωβηθεί ο κίνδυνος της αντίδρασης των κατοίκων στην προαποφασισμένη μεταβίβαση της ηγεμονίας του Μοριά στους Οθωμανούς.

Οι διαπραγματεύσεις για την παράδοση της πόλης επιτεύχθηκαν διαμέσου του Έλληνα γραμματέα του αμφρά, Θωμά Καταβοληνού. Ο Μαχμούτ πασάς ελευθέρωσε τον κουνιάδο του δεσπότη, Ματθαίο Ασάνη, και τον έστειλε, όπως ο Δημήτριος επιθυμούσε, με τον Χαμουζά Ζεβεβίση στην ακρόπολη του Μυστρά¹¹. Στη συνέχεια, ο Δημήτριος μετέβη στο τουρκικό στρατόπεδο, όπου έγινε δεκτός από τον Μαχμούτ πασά «ασμένως καὶ φιλοφρόνως καὶ μετὰ προσηκούσης τιμῆς». Ο Μεχμέτ Β' έφθασε την επόμενη μέρα και δέχθηκε τον Δημήτριο με τιμές, όπως άρμοζε σε έναν απόγονο αυτοκρατόρων. Σηκώθηκε από τη θέση του μόλις ο περιτρώμος Δημήτριος μπήκε στη σκηνή του, άπλωσε σε αυτόν το δεξί του χέρι, του έδωσε μια θέση στα δεξιά του και προσπάθησε να αποβάλλει τους φόβους του με λαμπρά δώρα και υποσχέσεις. Παρόλα αυτά, όμως, τον μεταχειρίστηκε ως αιχμάλωτο και του έδωσε να καταλάβει πως η ελληνική κυριαρχία στον Μυστρά είχε τε-

Από την Ιστορία του τόπου μας

λειώσει¹². Ο Φραντζής στη συνοπτική αφήγησή του παραθέτει σε ευθύ λόγο την απόκριση του σουλτάνου: «Σὺ μὲν, ὦ, δέσποτα, ἐπεὶ οὕτως ἦλθον εἰς σε τὰ πράγματα, τὸν τόπον τοῦτον πλέον οὐδὲν ἠμπορεῖ νὰ τὸν ἄρχης· ἄλλ' ἐπεὶ πατέρα σε ἐστήσαμεν λαβεῖν εἰς γυναῖκα μας, τὸν τόπον τοῦτον δὸς ἡμῖν. Σὺ δὲ καὶ τὸ κορίτζι σου ἔλθετε μεθ' ἡμῶν καὶ θελωμέν σας δώσωιν ἕτερον κόσμιον, εἰς τὸ νὰ ἔχετε νὰ ζῆτε»¹³.

Την 29/30η Μαΐου ο Μυστράς περιήλθε στην κυριαρχία των Οθωμανών.

Στο διάστημα της τετραήμερης παραμονῆς του στον Μυστρά προήγαγε τις απαραίτητες επισκευές στην οχύρωση της πόλης και εγκατέστησε τουρκική φρουρά τετρακοσίων στρατιωτῶν με διοικητὴ τον Χαμουζά Ζενεβίση¹⁴.

Στη συνέχεια, προέλασε στα κάστρα της Βορδωνίας και του Καστρίου στις βορειοανατολικές υπώρειες του Ταύγету σε κοντινὴ απόσταση ἀπὸ τὴ βυζαντινὴ κατράπολις. Το οχυρὸ κάστρο της Βορδωνίας¹⁵ εἶχε εγκαταλειφθεῖ ἀπὸ τους δειλοὺς ἀρχοντες, ἐνὸς το Καστρί ἀντιστάθηκε στὴν πολιορκία των Οθωμανῶν¹⁶. Οἱ πολιορκητὲς κατόρθωσαν νὰ εἰσβάλλουν στὸν οχυρὸ οικισμό αἰχμαλωτίζοντας τὸν ἄμαχο πληθυσμὸ και περιορίζοντας τὴ φρουρὰ στὸ εσωτερικὸ τῆς ἀκρόπολης. Ὁ ἀρχοντας Πρινοκοκάς και τριακόσιοι μάχιμοι ἀναγκάστηκαν ἀπὸ τὴν ἐξάντληση και τὴν ἔλλειψη τοῦ νεροῦ και τῶν τροφίμων νὰ παραδοθῶν και τελικὰ νὰ σφαγιαστοῦν παραδειγματικά.

Ὁ Κριτόβουλος στὴν ἐκτενὴ ἀφήγησή του γιὰ τὴν πολιορκία τοῦ Καστρίου ἀναφέρεται στὴ φυσικὴ και τεχνητὴ οχύρωση «τριπλῶ τείχει» τοῦ οικισμού¹⁷, καθὼς και στους τετρακοσίους «ἄνδρες λογάδες», οἱ ὁποῖοι «οὐ παρεδέξαντο τοὺς λόγους τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ κλείσαντες τὰς πύλας ἐκαρτέρουν»¹⁸. Ἡ πρώτη ἐπίθεση των Οθωμανῶν ἀποκρούστηκε χάρι στὴ μαχητικὴτητα των πολιορκημένων και στὴν οχυρότητα τοῦ κάστρου. Τὴν ἐπόμενη ἡμέρα ὁμοῦ οἱ Οθωμανοὶ, παρακινούμενοι ἀπὸ τις υποσχέσεις λαφύρων, «μέγα και φοβερόν ἀλαλάξαντες βοῆ και δρόμω προσβάλλουσιν ἰσχυρῶς τῶν πολίσματι και γίνεται ὄθισμός ἐνταῖθα πολὺς και μάχη καρτερὰ συσταδόν περὶ τὸ τείχος μετὰ θυμοῦ και ὀργῆς και κραυγῆς, και φόνος οὐκ ὀλίγος τῶν προμαχομένων». Οἱ Καστριῶτες δὲν εἶχαν στρατιωτικὴ ὀργάνωση, καθὼς ἄλλοι μάχονταν ἀκάλυπτοι χωρὶς τὴν προστασία ὀπισθοφυλακῆς, ἄλλοι προσπαθοῦσαν «πᾶσι τρόποις εἶσω τοῦ τειχίσματος παρελθεῖν», ἐνὸς ἄλλοι ἐμπόδιζαν τους λιποτάκτες νὰ υποχωρήσουν ἀπὸ τὴν πρώτη γραμμὴ τῆς μάχης. Οἱ Οθωμανοὶ, εἰσβάλλοντας στὸ πρῶτο και δεῦτερο

τείχος τοῦ οικισμού, σκότωσαν πολλοὺς, περιορίσαν τὴ φρουρὰ στὸ εσωτερικὸ τῆς ἀκρόπολης και τὴν ἀνάγκασαν ἀπὸ τὴν ἐξάντληση και τὴν ἔλλειψη τοῦ νεροῦ και τῶν τροφίμων νὰ παραδοθῶν. Ὁ σουλτάνος «ἐκέλευσεν ἀποσφαθῆναι πάντας εὐθὺς, ὅσοι περιελείφθησαν τῶν πολέμων, τριακοσίους ὄντας, παῖδας δὲ και γυναῖκας ἠνδραποδίσαστο, τὴν δὲ πολίχνην κατέσκαψε»¹⁹.

Ὁ Χαλκοκονδύλης ἀναφέρει πὼς ὁ σουλτάνος προχώρησε ἀπευθείας («αὐτίκα») στὴν πολιορκία τοῦ Καστρίου²⁰, σε ἀντίθεση με τὴ μαρτυρία τοῦ Ἰμβριου ἱστορικοῦ, ὁ ὁποῖος ἀναφέρει πὼς ὁ Μεχμέτ Β΄ κάλεσε τους Καστριῶτες, πρὶν τὴν ἐναρξὴ τῆς πολιορκίας, σε συμφωνία γιὰ εἰρηνικὴ παράδοση²¹. Ἡ κατάληψη τοῦ Καστρίου ἀπὸ τους Οθωμανοὺς ἐπιτεύχθηκε —κατὰ τὸν Ἀθηναῖο ἱστορικὸ— με μιὰ ἐπίθεση και ὄχι με δύο που εἶχαν —κατὰ τὸν Κριτόβουλο— χρονικὴ ἀπόσταση μιᾶς ἡμέρας. Ἡ στενὴ και ἀνώμαλος ἀνοδος πρὸς τὴν ἀκρόπολη δυσχέρανε τις κινήσεις των πολιορκητῶν με ἀποτέλεσμα νὰ υποστοῦν σημαντικὲς ἀπώλειες. Οἱ πολιορκημένοι «ἤδη πολὺν μαχόμενοι...προσώκησαν δὲ ἐξ ὁμολογίαν τῶ βασιλεῖ», ἀλλὰ ὁ ἀμειράς μόλις παρέλαβε τὴν ἀκρόπολη «πάντας ἀπαγαγὼν εἰς ἓνα χῶρον κατέσφαξε, γενομένουσ τοὺς σύμπαντας εἶς τριακοσίους, και τὸν ἄρχοντα αὐτῶν τὴ ὑστεραία χωρὶς ἔτεμε τὸ σῶμα τοιησόμενον». Ἡ αἰχμαλωσία ἀνδρῶν και γυναικῶν ἐγένε —κατὰ τὸν Χαλκοκονδύλη— μετὰ τὴν κατάληψη τοῦ πρῶτου τείχους τοῦ οικισμού ἀπὸ τους Οθωμανοὺς. Μετὰ τὴν πτώση τῆς ἀκρόπολης αἰχμαλωτίστηκαν ἐπιπλέον τριακόσιοι μάχιμοι ἄνδρες, οἱ ὁποῖοι τελικὰ σφαγιάστηκαν. Ὁ Κριτόβουλος, ἀντιθέτως, ἀναφέρει πὼς οἱ Οθωμανοὶ κατὰ τὴν εἰσβολὴ τους στὸν οικισμό προέβησαν ἀποκλειστικά σε σφαγές. Ἡ αἰχμαλωσία τοῦ ἄμαχου πληθυσμοῦ (παιδιῶν και γυναικῶν) καθὼς και των τριακοσίων μάχιμων ἀνδρῶν τοποθετεῖται μετὰ τὴν πτώση τῆς ἀκρόπολης.

Ὁ ὀλιγόλογος Φραντζής ἀναφέρει πὼς ὁ σουλτάνος μετὰ τὴν παράδοση των πολιορκημένων «οὐς μὲν αὐτῶν ἐκαρτόμησεν, οὐς δὲ εἰς πάλους ἐκάθισε, τὸν δὲ (ἀρχοντα και ἀρχηγό) Προϊνοκοκοκᾶν ἐκδείρας ἐτελείωσεν»²⁴.

Ἡ προσηκτικὴ τοῦ Ψευδο-Φραντζή²⁵, σχετικὰ με τὴν πρόταση συνθηκολόγησης που ἀπηύθυνε ὁ σουλτάνος πρὸς τους πολιορκημένους, προκειμένον αυτοὶ νὰ παραδοθῶν, δὲν ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ τους ἱστορικοὺς Φραντζή, Χαλκοκονδύλη και Κριτόβουλο. Ὁ Ἀθηναῖος ἱστορικὸς ἀφηγεῖται πὼς οἱ Καστριῶτες, ἐξάντλημένοι ἀπὸ τὴ σκληρὴ μάχη, ἀναγκάστηκαν

νὰ ζητήσουν ἀπὸ τὸν σουλτάνο τὴν ὑπὸ ὄρους παράδοσή τους («προσώκησαν δὲ ἐξ ὁμολογίαν») ²⁶, ἐνὸς ὁ Φραντζής ἀναφέρει ἀπλῶς πὼς οἱ πολιορκημένοι «προσεκύνθησαν»²⁷. Ὁ Κριτόβουλος ἀναφέρεται στὴν πρόσκληση που ἀρχικὰ ἀπηύθυνε ὁ ἀμειράς στους Καστριῶτες γιὰ παράδοση και σημειώνει ὅτι τελικὰ οἱ πολιορκημένοι προχώρησαν σε ἀνευ ὄρων παράδοση («παραδίδοσι σφᾶς αὐτοὺς βασιλεῖ») ²⁸. Ὁ Ἰμβριος ἱστορικὸς ἐπεξηγεῖ πὼς ἡ σκληρότητα που ἐπέδειξε ὁ Μεχμέτ Β΄ στο Καστρί, ὅπως ἀργότερα και στο Γαρδίκι, οφειλόταν στο γεγονός ὅτι οἱ γηγενεῖς δὲν δέχτηκαν νὰ συμβιβαστοῦν ἀλλὰ προτίμησαν τὴν πολεμικὴ ἀντιπαράθεση. Οἱ Ἀλβανοὶ που ἦταν ἀριθμητικὰ περισσότεροι ἀπὸ τους Ἕλληνες ἀντιμετωπίστηκαν με ἰδιαίτερη βαναυσότητα ἐξαιτίας τοῦ ἀνυπότακτου χαρακτῆρα τους και τοῦ προτέρου ληστρικοῦ βίου τους. Ὁ σουλτάνος, ἄλλωστε, σκόπευε στὴν παραδειγματικὴ τιμωρία τους «ὥστε μηκέτι ἀντιβαίνειν ἐθέλειν μηδὲ τομιᾶν ὄλωσ ἀπαυθαδίεσθαι τοῦ λοιποῦ, ἀλλὰ προσχωρεῖν ἐτοίμως αὐτῶ θηρωμένους τὴν σωτηρίαν»²⁹.

Μετὰ τὴν καταστροφὴ τοῦ Καστρίου, ὁ ἀμειράς κατευθύνθηκε πρὸς τὸ Λεοντάρι. Ἡ Ἀγύριανη, ἡ Κοτίτσα, ὁ Λογανίκος και τὸ Λεοντάρι εἶχαν ἐρημωθεῖ και ὁ πληθυσμὸς εἶχε καταφύγει στο γειτονικὸ κάστρο τοῦ Γαρδικίου. Ὁ Χαλκοκονδύλης ἀναφέρει πὼς οἱ Οθωμανοὶ ἀρχικὰ στρατοπέδευαν στο Λεοντάρι και στὴ συνέχεια μετέβησαν στὴν «πόλιν Καρδικίην» γιὰ νὰ ἀρχίσουν τὴν ἐπόμενη ἡμέρα τὴν πολιορκία³⁰. Ὁ Κριτόβουλος παραλείπει τὴν προέλαση και τὴν στρατοπέδευση τοῦ οθωμανικοῦ στρατοῦ στο Λεοντάρι, ἀλλὰ ἀναφέρεται λεπτομερῶς στὴ γεωγραφικὴ θέση τοῦ Γαρδικίου και στὴν οχυρότητα τοῦ φρουρίου³¹.

Ὁ Ἰμβριος ἱστορικὸς, σε ἀντίθεση με τὸν Χαλκοκονδύλη, ἀφηγεῖται πὼς ὁ ἀμειράς προσπάθησε, πρὶν τὴν ἐναρξὴ τῆς πολιορκίας, νὰ πείσει τους κατοίκους γιὰ εἰρηνικὴ παράδοση ὑποσχόμενος τὴ διασφάλιση τῆς σωματικῆς ἀκεραιότητάς τους. Μετὰ τὴν ἀρνήσή τους, ὁμοῦ, ὁ Μεχμέτ Β΄ διέταξε τὴ στενὴ πολιορκία τοῦ οχυροῦ, προσδοκώντας νὰ τους ἐξαναγκάσει ἀπὸ τὴν ἔλλειψη νεροῦ και τροφίμων σε παράδοση. Ὁ ἀμειράς, ἄλλωστε, δὲν ἦταν διατεθειμένος νὰ διακινδυνεύσει στρατιωτικὲς ἐπιχειρήσεις στὴ ἀπόκριμη περιοχὴ τοῦ φρουρίου³². Οἱ καιρικὲς συνθήκες τοῦ θέρους με τις υψηλὲς θερμοκρασίες δημιούργησαν ἀσφυκτικὴ ἀτιμόσφαιρα που ἐπιτάθηκε ἀπὸ τὴ μεγάλη πληθυσμιακὴ συγκέντρωση σε αὐτὴ τὴ «βραχυτάτην ἄκραν».

Οἱ πολιορκημένοι ἐξάντληθηκαν μετὰ ἀπὸ μιὰ ἡμέρα πολιορκίας και ἀναγκάστηκαν σε παράδοση «ἄνευ ὁμολογίας». Ὁ σουλτάνος «πάντας

ἀπέκτεινε, παῖδας δὲ και γυναῖκας ἠνδραποδίσαστο, τὸ δὲ φρούριον κατέσκαψε»³³.

Καταλήγοντας, διαπιστώνουμε ὅτι ἡ κατάληψη τοῦ Μυστρά και ἡ προέλαση τοῦ οθωμανικοῦ στρατοῦ στὴ βόρεια Λακεδαίμονα σήμανε τὴν ἀπαρχὴ τῆς οθωμανικῆς κατάκτησης τοῦ Μοριά. Τὸ Δεσποτάτο τοῦ Μορέως, τὸ τελευταῖο βυζαντινὸ εἶρημα, ὑπέστη καθολικὴ ἀποδόμηση σε πολιτικό, στρατιωτικό, οικονομικό και κοινωνικό ἐπίπεδο με συνέπεια νὰ γίνε τελικὰ εὐκόλη λεία γιὰ τους Οθωμανοὺς και τους Λατίνους. Οἱ δύο δεσπότες, ἔρμια τοῦ καιροσκοπισμοῦ και τῆς ἰδιοτελείας τους, δίχως ὄραμα και σχεδιασμὸ γιὰ τις κτήσεις τους, ἀναλόγησαν σε μιὰ ἀτελέσφορη ἐμφύλια διαμάχη που ἔφερε ἀναταραχὴ, ἐξαθλίωση και ἐξωτερικὸ παρεμβατισμὸ ἀπὸ τὴν πλευρὰ των Οθωμανῶν και των Λατίνων. Μέσα σε αὐτὸν τὸν χαμό, τὴ διοικητικὴ ἀνικανότητα, τὴν πτώση και τὴν ἀπαξίωση μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀναγνωρίσει τις «φυλετικὲς» κορώνες τοῦ Γεωργίου Φραντζή, πιστοῦ ἀκολουθοῦ τοῦ δεσπότη Θωμά, γιὰ «τὸ κάκιστον και ἀφέλεστατον γένος τῶν Ἀλβανιτῶν», στο ὁποῖο καταλογίζεται ἡ συμφορὰ: οἱ Ἀρβανίτες «ἀπιστούντες γὰρ δὲ τὸ σαβᾶττον, ἀπὸ τὸν ἓνα τῶν αὐθεντῶν εἰς τὸν ἄλλον ἀπῆρχοντο... κάστρα εἰς κεφαλτικία ἀπήτουν...εἶ τι ἄρα και εὐρισκον τῶν ἀθλίων τάχα Ῥωμαίων, ἀλλὰ δὴ και τῶν Ἀλβανιτῶν και συγγενῶν πολλὰκις και οἰκείων αὐτῶν, πάντα διηπάζοντο και ἠφάνιζον»³⁴.

Τὸ πρόσφατο παρόν που ὅλοι μας βιώνουμε σε ατομικό και συλλογικό ἐπίπεδο δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὸ παράδειγμα τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος. Ὁ κίνδυνος τῆς ἀλώσης μας ἀπειλεῖ, ἐνὸς οἱ διακρίσεις και οἱ δικαιολογίες οδηγοῦν στὴν καταστροφὴ. Ὁ Πρινοκοκάς, ὁμοῦ, στέκεται στο Καστρί αἰώνιο σύμβολο, ἀπέναντι στους δύο δεσπότες, τὸν Δημήτριο και τὸν Θωμά, ἀναφωνώντας τους στίχους τοῦ ποιητῆ:

*Τι συμφορὰ, ἐνὸς εἶσαι καμωμένος
γιὰ τα ωραία και μεγάλα ἔργα
ἡ ἀδικη αὐτῆ σου ἡ τύχη πάντα
ἐνθάρρουνσι κ' ἐπιτυχία
νὰ σε ἀρνεῖται
νὰ σ' ἐμποδίζουν ἐντελεῖς συνήθειες,
και μικροπρέπειες, κὶ ἀδιαφορίες.
Και τὴ φορικτὴ ἡ μέρα που ἐνδίδεις,
ἡ μέρα που ἀφέθηκες κ' ἐνδίδεις,
και φεύγεις ὀδοιπὸρος γιὰ τὰ Σούσα,
και πηγαίνεις στὸν μονάρχη Ἀρταξέρξη
που ἐννοικὰ σε βάζει στὴν ἀυλὴ του,
και σε προσφέρει σατραπείες και τέτοια.
Και σὺ τὰ δέχεσαι με ἀπελπισία,
αὐτὰ τὰ πράγματα που δὲν τὰ θέλεις.*

Ὁ Νεκτάριος Σκάγκος εἶναι ἀρχαιολόγος τῆς Ἐφορείας Βυζαντινῶν και Μεταβυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων

Η ζωή στην Ελβετία

Η Ζυρίχη είναι μια πόλη της Ελβετίας χτισμένη στο άνω μέρος της πανέμορφης λίμνης Ζυρίχης, στη γερμανική, ας πούμε, περιοχή και την ωραιότερη της Ελβετίας κατά τη γνώμη μου. Έχει εξαιρετικά καλαίσθητα παραδοσιακά κτήρια που στεγάζουν από υπηρεσίες έως το Πανεπιστήμιο, τη βιβλιοθήκη και λοιπά, καταπληκτικές συγκοινωνίες, 50 μουσεία, 100 πινακοθήκες, κινηματογράφους, μπαλέτα, όπερα και συνολικά μια εξαιρετικής ποιότητας ζωή. Όμως είναι ακριβή –όπως στην ουσία γίνεται και η Αθήνα– και δεν είναι εύκολο τα μεσαίου εισοδήματος στρώματα, όπως υπάλληλοι, επιστήμονες, επαγγελματίες, να ζήσουν στην πόλη με καλή ποιότητα ζωής.

Δεν πειράζει! Η πόλη περιβάλλεται από λόφους με μικρά αγροτικά χωριά, τα οποία συνδέονται με γραμμές τρένου με το κέντρο της. Εκεί λοιπόν ζει μεγάλο μέρος των εργαζόμενων της Ζυρίχης, σε απλές αγροικίες, με στάβλο(!), όπου μπορούν να εκτρέφουν και μερικές αγελάδες για ένα επιπλέον μικρό εισόδημα.

Εξάλλου, αν κάνεις μια βόλτα το βράδυ στους περιποιημένους δρόμους των χωριών μυρίζει αγελάδα. Κάθε μέρα παίρνουν το τρένο, πηγαίνουν να εργασθούν και επιστρέφουν. Και καθώς η Ελβετία δεν είναι και καμιά πεδιάδα, οι ταχύτητες στα τρένα δεν είναι αυτές που συναντάμε στην υπόλοιπη πεδινή Ευρώπη, είναι όμως ευπρεπή και έχουν οργανωμένα δρομολόγια σε όλη τη χώρα.

Στις περισσότερες περιοχές της Ελβετίας ο μέσος πολίτης δεν είναι τραπεζίτης. Εκτός από τη δουλειά του, καλλιεργεί τον κήπο του, εκτρέφει τα ζώα του για ίδια κατανάλωση ή και ένα πρόσθετο εισόδημα, κόβει ξύλα για το τζάκι και γιατί όχι και για το μαγείρεμα, και κάνει κι άλλες, μπανάλ για νεόπλουτους, εργασίες. Και το Σαββατοκύριακο ανεβαίνει στο λόφους με τα πόδια δίπλα στα λιβάδια που βόσκουν οι αγελάδες με τα τεράστια κουδούνια τους και μπορεί να φάει σε ένα μικρό εστιατόριο, όπου δίπλα υπάρχει και ο στάβλος του.

ΕΛ

Κάλλιο πρώτος στο χωριό παρά δεύτερος στην πόλη

Το ρητό των σοφών προγόνων μας φαίνεται ότι δεν το ενστερνίζονται πια οι συμπολίτες μας. Ίσως ακόμη δεν έσφιξε και πολύ το ζωνάρι. Το βέβαιο είναι ότι η ποιότητα της ζωής στα αστικά κέντρα θα βαίνει διαρκώς υποβαθμιζόμενη, αλλά φαίνεται ότι ακόμη το όνειρο της πόλης ζει και η «λούμπεν μπουρζουαζία», έχει ακόμη ψηλή μύτη, τρυφερά χέρια, και όλη μέρα τρέχει σε πολιτιστικά δρώμενα της πόλης!

Και αφού οι ορδές των επαρχιωτών λεηλάτησαμε και καταστρέψαμε τις πόλεις, ξεσκίζοντάς τες με βουλιμιά, εξακολουθούσαμε να κρατάμε μια πόρτα ανοιχτή και στο χωριό για το διάφορό μας, χωρίς κι' αυτό να το νοιαζόμαστε. Ίσως φταίει η κομπραδόρικη φύση μας (ό,τι κάτσει), ίσως γιατί μετά τους κλέφτες και τους αρματολούς η Ελλάδα συστάθηκε από φατρίες. Αυτές μας οδήγησαν στη σημερινή Ελλάδα και μην κρυβόμαστε οι περισσότεροι από εμάς σε κάποια ανήκουμε.

Τρανό παράδειγμα η κατάσταση των τρένων στην Ελλάδα, που μικρή βελτίωση έχουν παρουσιάσει από την εποχή του Τρικούπη (θα τρίζουν τα κόκαλά του). Το αποδεικνύει το πρόσφατο δυστύχημα στην αμαξοστοιχία Ναύπλιο – Άργος – Τρίπολη, η οποία μετέφερε τέσσερις επιβάτες, εκ των οποίων ένας σκοτώθηκε και δύο τραυματίστηκαν σοβαρά, με τρία άτομα προσωπικό. Δηλαδή, ένας υπάλληλος ανά 1.3 επιβάτες (άρχοντες μ' άλλα λόγια) και 75% νεκροί και τραυματίες από το δυστύχημα. Και ενώ όλος ο σύγχρονος κόσμος μετακινείται σε μεγάλες αποστάσεις καθημερινά για να εργασθεί, εμείς δεν έχουμε σκεφτεί ότι σε ένα περίπου χρόνο η Αθήνα θα απέχει από το Καστόρι, την απόσταση που ένα τρένο θα μπορούσε να διανύσει τόσο γρήγορα, ώστε κάποιος να ζει στο Καστόρι και να εργάζεται σε μια άλλη πόλη στη διαδρομή από τη Σπάρτη μέχρι την Αθήνα. Το πείραμα του προαστιακού το απέδειξε. Αλλά εδώ είναι Ελλάδα.

ΕΛ

Το γεύμαμά μας

Άφιξη της εικόνας του Αγίου Θεοκλήτου
(Αρχείο Χ.Ν. Τσάκωνα)

2011 ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΤΟΣ ΧΗΜΕΙΑΣ

Το 2011 έχει ορισθεί και γιορτάζεται από την UNESCO ως το διεθνές έτος Χημείας. Έτσι εδώ και καιρό διοργανώνεται ο εορτασμός παγκόσμια. Στην Ελλάδα το Ελληνικό Τμήμα της UNESCO και η Ένωση Ελλήνων Χημικών – ΕΕΧ, οργανώνουν πολλές εκδηλώσεις για το 2011, όπως ημερίδες συνέδρια, κοινωνικές παρεμβάσεις, δρώμενα κ.λπ. Παράλληλα όλοι οι πυρήνες χημικών συνεισφέρουν, όπως στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών - ΕΙΕ, όπου μια σειρά ενημερωτικών εκδηλώσεων θα πραγματοποιηθεί αρχίζοντας από το Φεβρουάριο 2011. Η Πανευρωπαϊκή Ομοσπονδία Χημικών- EuChemS, οργανώνει ένα πανευρωπαϊκό δρώμενο, για κάθε μέρα του χρόνου θα αφιερώνεται ένα χημικό γεγονός, όπως ένα χημικό στοιχείο, ένωση, προσωπικότητα, γεγονός κ.λπ., Με την ευγενή

χορηγία των Αττικό Μετρό Α.Ε., ΤΡΑΜ Α.Ε. και Αερολιμένα Αθηνών, προς το παρόν, θα μπορείτε να τα απολαμβάνετε στις οθόνες προβολής των σταθμών του μετρό, του τραμ, και στο Ελ. Βενιζέλος.

Ο Πολυδεύκης, έχοντας ισχυρό δεσμό με τη Χημεία, ίσως και ομοιοπολικό(!), θα αφιερώσει ορισμένες από τις δράσεις του για το 2011, στην προβολή θεμάτων χημείας στην καθημερινή ζωή, ξεκινώντας από τα σχολεία του Καστορείου, της περιοχής και όλου του Δήμου Σπάρτης και καταλήγοντας στην ευρύτερη κοινωνία. Εξάλλου η χημεία είναι παντού, ερωτεύεται, ομορφαίνει, τρέφει, δημιουργεί συναισθήματα, θεραπεύει, καλλιεργεί, ρυπαίνει, προστατεύει το περιβάλλον, σκέπτεται, σκοτώνει, είναι πράσινη και άλλα πολλά. Αναμείνατε.

ΟΜΑΔΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΥ ΧΟΡΟΥ ΚΑΣΤΟΡΕΙΟΥ

Η Ομάδα Ελληνικού Παραδοσιακού Χορού Καστορείου συνεχίζει με επιτυχία τη λειτουργία της για δεύτερη χρονιά. Τα μέλη της, από παιδιά προσχολικής ηλικίας μέχρι ενήλικες, συνεισφέρουν με ενθουσιασμό στο έργο του δασκάλου κ. Γ. Καλομοίρη. Το Σάββατο έγινε η πρώτη ετήσια συνάντηση του Πολυδεύκη με τα μέλη της ομάδας και τους γονείς των παιδιών. Έγινε συζήτηση για το μέλλον και τους στόχους της ομάδας με κύριους άξονες την ανάδειξη της ελληνικής παράδοσης, αλλά

και τοπικών τραγουδιών. Συζητήθηκαν οι εκδηλώσεις της ομάδας για τις γιορτές των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς, η συμμετοχή της στο Καρναβάλι Καστορείου την Καθαρά Δευτέρα και η εκδήλωση του καλοκαιριού.

Ήδη η ομάδα συμμετείχε χορεύοντας στον εορτασμό της 28^{ης} Οκτωβρίου και στη γιορτή της Μπουκουβάλας, παρουσιάζοντας χορούς από την ορεινή Αργιθέα, την Πελοπόννησο και την Αρετσού της Βιθυνίας.

ΕΛ

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΓΡΑΦΟΥΝ ΠΟΙΗΣΗ

Η Κεντρική Δημοτική Βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Ποίησης 2009, διοργάνωσε το 2^ο Μαθητικό Ποιητικό Διαγωνισμό για μαθητές των Γυμνασίων και Λυκείων του Νομού Θεσσαλονίκης.

Τα ποιήματα κρίθηκαν από επιτροπή και αυτά που προκρίθηκαν εκδόθηκαν σε ένα καλαίσθητο έντυπο από το Δήμο Θεσσαλονίκης.

Το πρώτο βραβείο για τους μαθητές του λυκείου πήρε ο Γιώργος Ηλιάδης με το ποίημα «Ανθρωποβασίλεμα», γιος της Βασιλικής Θ. Λαμπράκη και του Γιάννη Ηλιάδη.

Πραγματικά ένας νέος λόγιος γεννιέται.

ΑΝΘΡΩΠΟΒΑΣΙΛΕΜΑ

Λένε πως αυτό το σώμα περιπλανήθηκε σ' όλο τον κόσμο πάνω σε μια γαλαζόμαυρη και ανώμαλη λωρίδα και πως κυματιστά σε όλη του την ζωή πολλά μέτρα πάνω από τη γη χόρευε και πως δακρυσομένα μάτια άφηνε πίσω του κάθε φορά που στον ορίζοντα χανότανε. Λένε ακόμα πως έχει ακούσει και έχει δει πράγματα φοβερά και πως έχει παλέψει με γαλάζια ασπροκέφαλα τέρατα πως ανάλατο τρώει ακόμα και σήμερα το φαγητό του και πως για τη γη του πυρός μπαρκάρισε στο ταξίδι το στερνό του.

Σήμερα στο λευκό, μαλακό και απάνεμό του αγκυροβόλι άνθρωποι στεριανοί με μια δυσάρεστη υποψία τον πλαισιώνουν, καθώς αυτός σε μια ήρεμη και τρικύμα θάλασσα για παράδεισο και κόλαση ελπίζει, «βίρα» γεμάτος πάθος ψιθυρίζει.

Αναπάντεχα με τρεμάμενα πανιά οι κουρτίνες μοιάζουν και ένας ωκεανός γεννιέται

μέσα στο ποτήρι, και με δάκρυα χαράς μπαρκάρει γαλήνια ενώ οι επισκέπτες στρέφονται προς το ανθρωποβασίλεμα.

Ο Πύργος του Δημητρακάκη, σε φωτογραφία που παραχώρησε ο Γιάννης Αρφάνης.
Οι Δημητρακάκηδες είναι η ιστορικότερη οικογένεια του Καστριού. Ο Δημήτριος Δημητρακάκης, εγγονός του ήρωα των Ορλωφικών Γ. Δημητρακάκη και βουλευτής επί σειρά ετών στα μέσα του 19ου αιώνα, άφησε Απομνημονεύματα, ανέκδοτα στο σύνολό τους ως τώρα, τα οποία ο σημερινός απόγονος της οικογένειας γνωστός δικηγόρος Αθηνών Δημήτρης Δημητρακάκης επεξεργάζεται για την άμεση έκδοσή τους.

Το Καστρί

Τα λιγοστά τα σπίτια του τα σκόρπια εδώ κι εκεί
χωριό που πρώτο δέχεται του ήλιου το φιλί.
Κι απάνω του απλώνεται η όμορφη πλαγιά
που στην κορφή της χτίσανε το κάστρο του παλιά.

Κάστρο που δεν εδέχτηκε την τουρκική σκλαβιά
και πρώτο αντιστάθηκε σε όλο το Μοριά.
Κάστρο που δε φοβήθηκε κι αυτόν τον πορθητή
το μόνο που δε γνώρισε του Τούρκου κατοχή.

Τη εκκλησούλα τ' Αγιωργιού επάνω κει ψηλά
μπαλκόνι του Ταΰγετου στην όμορφη πλαγιά
σαν ασημένιο πίνακα το κάνουν οι ελιές
και οι μουριές σαν πράσινες του σμάλτου πινελιές.

Λίγο πιο κάτω χαμηλά ο λόφος της θυσίας
ο λόφος που στ' αλώνι του αλώνισαν οι Τούρκοι
της εποχής τα νήπια τα φύτρα της γενιάς μας
το πρώτο μας το τίμημα για την ελευθεριά μας.

Πιο πέρα μια ανθρώπινη κι ολόξεστη γωνιά
που όνομα της δώσανε "η Νέα Λιβερά"
ένα κομμάτι του χωριού που ζέστανε και πάλι
ξεριζωμένους αδελφούς απ' την πατρίδα μας την άλλη.

Γιάννης Κορτζής
"Καστανιώτης"

Πρωτοδημοσιεύτηκε στην εφημερίδα "Ο Βορειοδημότης"

Βιβλία

Τζων Φόουλις: Ο Μάγος

Εκδόσεις Εστία, σ.775

Πρόκειται για την πρώτη νουβέλα του βρετανού Τζων Φόουλις (1926 -2005), που εκδόθηκε το 1966 κι αναθεωρήθηκε από τον ίδιο σε νέα έκδοση το 1977.

Η πλοκή εκτυλίσσεται στο ελληνικό νησί Φράξος, όπου ο Νίκολας, το κεντρικό πρόσωπο του βιβλίου, επιλέγει να εργαστεί ως καθηγητής, εγκαταλείποντας το Λονδίνο και την αδιέξοδη σχέση του με την Άλισον. Σε μια περιήγησή του, ανακαλύπτει μια παραθαλάσσια έπαυλη και γνωρίζει τον ιδιοκτήτη της Κοντζή, ένα θρύλο του νησιού. Καταφεύγει εκεί σε κάθε ευκαιρία καθώς οι συναντήσεις του με τους φιλοξενούμενους της βίλας και οι περιπλανήσεις στους χώρους και τις εκτάσεις της οδηγούν τον άγγλο καθηγητή σε στιγμές ερωτισμού, μυστικισμού και αναζήτησης, προσφέροντάς τον ως θυσία στο βωμό του έλληνα Μάγου μέσα από σειρά ψυχαναλυτικών πειραμάτων. Αντικείμενο του μυθιστορήματος, σύμφωνα με το συγγραφέα, αποτελεί η ελευθερία και η υπέρβαση των περιορισμών της, η αποποίηση κάθε μορφής θρησκευτικού, πολιτικού ή ηθικού μανδύα, που αφήνει στον άνθρωπο ως μοναδικό ένδυμα τη λογική.

Ως αληθινός μάγος των λέξεων, ο Φόουλις κατορθώνει να αποδώσει στο φως, στη θάλασσα και στην ελληνική φύση μυθικές διαστάσεις που επιτρέπουν στον ήρωα της νουβέλας (και στον αναγνώστη) να καταδυθεί στα πλέον απόκρυφα βάθη της ψυχής του. Ο μαεστρικός χειρισμός του λόγου, η καταϊγιστική πλοκή, οι λυρικές περιγραφές, οι καθηλωτικές αφηγήσεις κι οι αριστουργηματικοί διάλογοι συνθέτουν ένα συγγραφικό επίτευγμα που επάξια συγκαταλέγεται στα σημαντικότερα έργα της σύγχρονης λογοτεχνίας.

Η. Κακουλίδης, Δεκέμβρης 2010

Με το φακό τής Ευγ. Κουμάνταρου

Γράφουν: ΕΛ. Βλαχογιάννη - Β. Κεμερίδου

Στην Κουμαντάρειο Πινακοθήκη Σπάρτης- Παράρτημα της Εθνικής μας Πινακοθήκης-φιλοξενείται έκθεση φωτογραφίας της κυρίας Ευγενίας Κουμάνταρου με τίτλο «Ταπεινός Παράδεισος» (ο τίτλος από το έργο του Οδυσσέα Ελύτη «Μυρίσαι το Άριστον»). Οι φωτογραφίες είναι όλες ασπρόμαυρες και μεγάλου μεγέθους. Καταγράφουν τη ζωή και τη φύση: Προσωπογραφίες, ζώα στο φυσικό τους περιβάλλον και όχι σ' ένα μικρό και αταίριαστο για αυτά χώρο, όπως συμβαίνει συνήθως στις σύγχρονες μεγαλουπόλεις. Και το ελληνικό τοπίο σε όλη τη φυσική του ομορφιά! Φωτογραφίες με εικόνες που ξεκινούν από μια καταγραφή της ζωής στην Τήνο και γίνονται εικόνες της Ελλάδος και του Κόσμου. Παραπέμπουν σε εποχές και μέρη ανώνυμα, αμυδρά οικεία σ' αυτούς που μεγάλωσαν στην ελληνική επαρχία. Είναι εικόνες από τον «ταπεινό παράδεισο», όπου κάποτε βρεθήκαμε. «Σπίτια, μαντριά, παρεκκλήσια και περιστεριώνες με μάγε-

ψαν με τη μοναδικότητά τους... Αυτό που με άγγιξε πιο πολύ ήταν η ανθρωπιά και η καλοσύνη των χωρικών», αναφέρει η κυρία Ευγενία Κουμάνταρου. Η πορεία που ακολουθεί ο φακός της καλλιτέχνιδος δεν είναι ξένη και προς την προσωπική μας αναζήτηση της ισορροπίας ανάμεσα στο φως και στο σκοτάδι, στο άσπρο και το μαύρο, ανάμεσα στο καλό και το κακό. Αυτή η ισορροπία είναι που θα φέρει την αρμονία και τη γαλήνη στην ψυχή μας. Έτσι ανακαλύπτουμε ότι ο ταπεινός μας παράδεισος είναι δίπλα μας.

Την έκθεση συνοδεύει λεύκωμα (ελληνικά-αγγλικά) με 150 ασπρόμαυρες φωτογραφίες. Είναι αφιερωμένο στη μνήμη της Ντόλλης Γουλανδρή. Όπως σημειώνει η Ευγενία Κουμάνταρου: «Συγκέντρωσα αυτές τις φωτογραφίες στη μνήμη της θείας μου, Ντόλλης Γουλανδρή, για την αγάπη της, για το ότι με έκανε να νιώσω την Ελλάδα σπίτι μου και για το παράδειγμα που έδωσε για τη διαφύλαξη της πολιτιστικής κληρονο-

μιάς μας».

Η Ευγενία Κουμάνταρου, εγγονή του Δωρητή της Πινακοθήκης, γεννήθηκε και μεγάλωσε στη Νέα Υόρκη. Είναι πτυχιούχος του Πανεπιστημίου Princeton στην Αγγλική Φιλολογία, με δεύτερη ειδίκευση στη Φωτογραφία. Το 1989, μετά από διετή επαγγελματική ενασχόληση στο φωτογραφικό πρακτορείο Magnum της Νέας Υόρκης, εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, όπου ασχολήθηκε με φωτογραφίες για τον ελληνικό Τύπο με θέμα διάφορες κοινότητες της Ελλάδας. Το 1991, σε συνεργασία με δύο ακόμη Ελληνοαμερικανούς, ίδρυσε το αγγλόφωνο περιοδικό Odyssey με κύριο θέμα τους Έλληνες και την Ελληνική Διασπορά. Το 1996 ίδρυσε την εταιρία In Focus Ltd., με αντικείμενο τη σύνταξη και έκδοση ετήσιων απολογισμών και φυλλαδίων παρουσιάσεων για τις μεγαλύτερες Ελληνικές Εταιρίες. Είναι παντρεμένη με τον Σπύρο Νιάρχο και έχουν δύο παιδιά.

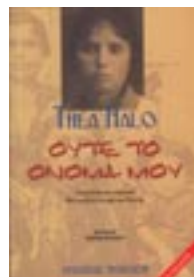

Βιβλία

Thea Halo

Ούτε το όνομά μου

Μια αληθινή ιστορία του Πόντου

Η συγγραφέας Thea Halo αφηγείται την ιστορία της μητέρας της, μιας Ελληνίδας Πόντιας, που γεννήθηκε σ' ένα μικρό χωριό, πλάι στο Αϊοντόν (Άγιο Αντώνιο), κοντά στη Μαύρη Θά-

λασσα. Η Σάνο, το πραγματικό της όνομα ήταν Θυμία, επιβίωσε από την πορεία θανάτου, που αφάνισε την οικογένειά της και στην ηλικία των δεκαπέντε ετών δόθηκε με προξενιό στον Αβραάμ, που την πήρε μαζί του στην Αμερική το 1925. Ζώντας στην Αμερική ανάθρεψε δέκα παιδιά και από μια αθώα παιδούλα μεταμορφώθηκε σε μια στοργική μητέρα και αποφασιστική γυναίκα της Νέας Υόρκης. Εβδομήντα χρόνια μετά η Σάνο και η κόρη της Thea (Μαθεία) επιστρέφουν στην Τουρκία και προσπαθούν να βρουν το χωριό και το πατρικό της σπίτι. Η 85χρονη Σάνο αναπολεί. «...εκείνο το καλοκαίρι, το τελευταίο, ο αέρας μύριζε φουντούκια στα κάρβουνα και ψωμί και οι αχλαδιές στην πλαγιά του βουνού έγερναν από το βάρος των φρούτων τους...Το περιβάλλον μας ήταν εξάισιο και τα χρυσά μας κτήματα, σπαρμένα με κριθάρι και σιτάρι, έμοιαζαν να κυματίζουν πέρα δώθε στο φως του ήλιου...»

Β. Κεμερίδου

Επειδή, πολλά κοινωνικά θέματα, αλλά και άλλες εκδηλώσεις, μάς διαφεύγουν ή δεν τα μαθαίνουμε έγκαιρα, παρακαλούμε τους αναγνώστες μας και μέλη μας, να μας ενημερώνουν για τα συμβαίνοντα, είτε μέσω των ανταποκριτών μας, είτε, απ'ευθείας, σε μας τους ίδιους.

ΑΦΙΞΕΙΣ ΟΜΟΓΕΝΩΝ ΜΑΣ

Για λίγες ημέρες μέσα στον Οκτώβριο ήλθε από την Αμερική ο Νίκος Νικολόπουλος του Γεωργίου.

ΓΑΜΟΙ

Η Ευλαλία Γεώργαρη του Πανάγου και ο Δημήτριος Παναγάκος του Γεωργίου παντρεύτηκαν στις 30/10/2010 στον Ι.Ν. της Γεννήσεως της Θεοτόκου στο Καστόρειο.

Η Κατερίνα Κραμποβίτου του Ιωάννου και ο Δημήτριος Τουρκοκώστας του Ιωάννου παντρεύτηκαν στις 12/11/2010 στο Περιστέρι της Αττικής.

Ο Γιάννης Παρασκευόπουλος του Νικολάου και της Κλάρας και η Άννα Τσιόλκα παντρεύτηκαν τον περασμένο Σεπτέμβριο στην Αστόρια των Ην. Πολιτειών.

Στους νεόνυμφους ευχόμαστε να ζήσουν ευτυχισμένοι με καλούς απογόνους.

ΓΕΝΝΗΣΕΙΣ

Η Μαρία Ιωάννου Κονδύλη και ο Κωνσταντίνος Μπέσας του Ηλία απέκτησαν στις 31/05/2010 ένα αγοράκι.

Η Ειρήνη Γεωργίου Γεραπετρίτη και ο Γεώργιος Κεμερίδης του Αθανασίου απέκτησαν στις 19/08/2010 ένα αγοράκι.

Η Φωτεινή Γάγκα και ο Κώστας Γιαννόπουλος του Νικολάου και της Ποτούλας (Βλαχογιάννη) απέκτησαν στις 23/10/2010 ένα κοριτσάκι.

Η Λουίζα Δημητρίου και ο Δημήτριος Κραμποβίτης του Ηλία απέκτησαν στις 16/11/2010 ένα αγοράκι.

Η Μαρία Κουρή του Κωνσταντίνου και ο Νικόλαος Λακόπουλος του Δημητρίου απέκτησαν στις 19/11/2010 ένα κοριτσάκι.

Η Κατερίνα Ιωάννου Κραμποβίτου και ο Δημήτριος Τουρκοκώστας του Ιωάννου απέκτησαν στις 14/12/2010 ένα κοριτσάκι.

Ευχόμαστε στους γονείς να τους ζήσουν και τα νεογέννητα να είναι καλότυχα και ευτυχισμένα.

ΠΕΝΘΗ

Ο Χρήστος Παπακωνσταντίνου (σύζυγος της Αγγελικής Παναγιωτόπουλου) πέθανε στις 05/10/2010 στη Νέα Κηφισιά Αττικής σε ηλικία 79 ετών και κηδεύτηκε στην Καρδίτσα.

Ο Νικόλαος Κούμαρης του Σπυρίδωνος (σύζυγος της Καλλιόπης Παπαθεοφιλοπούλου) πέθανε στις 18/10/2010 στη Βορδόνια σε ηλικία 95 ετών.

Η Καντούλα Παπαδόγιαννη του Σωτηρίου (θυγατέρα του Ιωάννη Κουτσουμπού) πέθανε στις 02/11/2010 στην Αμερική σε ηλικία 96 ετών και κηδεύτηκε στο Καστόρειο στις 12/11/2010.

Ο Γεώργιος Αλεξανδράκης του Αλεξάνδρου πέθανε στις 02/11/2010 στο Καστόρειο σε ηλικία 102 ετών.

Η Κασσιανή Χρόνη του Παντελή πέθανε στις 13/12/2010 στη Σπάρτη και κηδεύτηκε στο Καστόρειο στις 14/12/2010.

Ο Ευθύμιος Καλλιάνης του Ιωάννη πέθα-

νε στις 23/12/2010 στο Καστόρι σε ηλικία 62 ετών.

Συλλυπούμαστε τους οικείους και τους ευχόμαστε την από Θεό παρηγοριά.

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ

Ο Παναγιώτης Ξυδιάς του Ιωάννη πέρασε με επιτυχία στις Πανελλήνιες εξετάσεις και εισήχθη στο Φυσικό τμήμα του Πανεπιστημίου Πατρών.

Η Φιλίππα Λιακοπούλου του Γεωργίου έτυχε την 01/10/2010 του μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης με τίτλο «Εκπαιδευτική Τεχνολογία και Ανάπτυξη Ανθρώπινων Πόρων» και έλαβε το βαθμό άριστα.

Η Dina Baskous κόρη του Άλεξ και της Μαρίας Baskous(Μπασκουρέλου) έλαβε με άριστα το μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών από το Πανεπιστήμιο της Νέας Υόρκης, ολοκληρώνοντας τον κύκλο σπουδών της, έχοντας δύο διπλώματα: του Αρχιτέκτονα και του Πολιτικού Μηχανικού.

Συγχαίρουμε τους επιτυχόντες και ευχόμαστε στον Παναγιώτη καλή συνέχεια στις σπουδές του και στη Φιλίππα και Dina καλή σταδιοδρομία.

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Για την επισκευή των εξωτερικών και εσωτερικών επιχρισμάτων της εκκλησίας του Αι Γιάννη στο βουνό, τα οικοδομικά υλικά, ήταν προσφορά της Βασιλικής Δ. Μουτή. Για τη μεταφορά τους από τους προσκυνητές, την ημέρα της μνήμης του Αγίου, συσχεασμένα σε μικρές σακούλες, από τον Σταυρό προς τον Αι Γιάννη, είχαν φροντίσει ο Παναγιώτης Παπαθεοφιλόπουλος και ο Ιερέας μας πατέρας Δημήτριος Μήτρης και όχι ο Σύλλογος Φίλων του Βουνού, όπως είχαμε γράψει στο προηγούμενο τεύχος.

Ο Κωστούλας Νικόλαος του Δημητρίου και της Πολυξένης Χ. Λαγανά (Λύκειο Ιωαννίνων) πέρασε επιτυχώς στις Πανελλήνιες Εξετάσεις στο τμήμα Δομικών Έργων του ΤΕΙ Τρικάλων και όχι των Ιωαννίνων, που γράψαμε στο προηγούμενο τεύχος.

ΕΟΡΤΕΣ

Του Αγίου Δημητρίου στις 26/10/2010, σε δίλημμα βρέθηκαν οι Καστανιώτες για το πού θα εκκλησιασθούν. Άλλοι πήγαν στην Μπουρσάκα στο βουνό, όπου λειτουργήσε για πρώτη φορά μετά τα θυρανοξιά της η εκκλησία του Αγίου Δημητρίου και άλλοι στον Άγιο Δημήτριο στο Καστόρι. Πάντως όπου και αν πήγαν έμειναν ευχαριστημένοι. Στο βουνό μετά τη Θεία Λειτουργία η οικογένεια Κουτρομπή πρόσφερε γλυκά και ο Σύλλογος Φίλων του Βουνού «ΛΟΥΣΙΝΑ» πρόσφερε μεζέ και τσίπουρο. Στο Καστόρι λειτουργήθηκαν, όπως έκαναν όλα τα χρόνια, μαζί με τους συμπατριώτες μας του Καστρίου, της Νέας Λιβεράς και των Σερβείκων.

Η Εθνική Εορτή της 28^{ης} Οκτωβρίου εορτάστηκε στο Καστόρειο και φέτος με λαμπρότητα, όπως κάθε χρόνο. Μετά τη θεία λειτουργία, η καθηγήτρια του Λυκείου μας φιλόλογος κ. Παρασκευή Ζουρντού εκφώνησε τον πανηγυρικό της ημέρας. Στη συνέχεια τελέστηκε δοξολογία στο Ηρώο με κατάθεση στεφάνων και απαγγελίες ποι-

ημάτων από τους μαθητές και μαθήτριες. Ακολούθησε η καθιερωμένη παρέλαση των μαθητών όλων των Σχολείων και στη συνέχεια η Ομάδα Παραδοσιακών Χορών του Πολιτιστικού μας Συλλόγου «ΠΟΛΥ-ΔΕΥΚΗΣ» χόρεψε παραδοσιακούς χορούς στην πλατεία. Παρέστησαν αρκετός κόσμος από όλα τα Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου μας, ο Δήμαρχος κ. Δημήτριος Γομάτος με το Δημοτικό Συμβούλιο, φορείς του τόπου μας και άλλοι επίσημοι. Στο τέλος ο Δήμος παρέθεσε δεξίωση στους επισήμους και φορείς του τόπου μας στην Αίθουσα Σπυρόπουλου.

Το καθιερωμένο ετήσιο μνημόσυνο στη μνήμη των πεσόντων υπέρ Πατρίδος Αεροπόρων της Πολεμικής μας Αεροπορίας, που καταγόntonταν από το Δήμο μας, τελέστηκε στις 31 Οκτωβρίου 2010 στο Γεωργίσι από το Δήμο Πελλάνας. Το μνημόσυνο τελέστηκε στην εκκλησία της Υπαπαντής και στη συνέχεια στο μνημείο των Αεροπόρων ψάλλθηκε τρισάγιο, και έγινε κατάθεση στεφάνων. Ομιλία εκφώνησε ο Πρόεδρος του Τοπικού Συμβουλίου Γεωργιτίου κ. Ν. Γιάνναρης. Στην τελετή παραβρέθηκε άγημα από την 124 Πτέρυγα Βασικής Εκπαίδευσης της Πολεμικής Αεροπορίας. Παρέστησαν οι Βουλευτές της Ν.Δ. κ. Αθανάσιος Δαβάκης και κ. Γρηγόριος Αποστολάκος, ο Δήμαρχος κ. Δημήτριος Γομάτος και μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου, ο Διοικητής του ΚΕΕΜ, ο Διοικητής της 124 ΠΒΕ, ο Διοικητής του Αστυνομικού Τμήματος Περιφέρειας Σπάρτης, ο Διοικητής της Πυροσβεστικής Σπάρτης, ο Γενικός Γραμματέας Εφέδρων Αεροπόρων κ. Δ. Μιχαλάκος, ο Παν. Γομάτος εκπρόσωπος του Συλλόγου πεσόντων Αεροπόρων, άλλοι επίσημοι και πολύς κόσμος. Στο τέλος ο Δήμος παρέθεσε γεύμα στην πλατεία του Γεωργιτίου σε όλους τους παραβρισκόμενους.

Η εορτή των Εισοδίων της Θεοτόκου στις 21 Νοεμβρίου εορτάστηκε στην κεντρική εκκλησία μας. Το πανέμορφο εκκλησάκι της Μεσοσπορίτισσας που είχε τη μνήμη του, αλλά για τους γνωστούς λόγους δε λειτουργείται, θα το έχουμε πάντα μέσα στην καρδιά μας.

Με μεγάλη λαμπρότητα εορτάστηκε την 1^η Δεκεμβρίου η εορτή του Πολιούχου μας Αγίου Θεοκλήτου. Την παραμονή τελέστηκε ο Μεγάλος Εσπερινός με αρτοκλασία και ανήμερα η μεγάλη Αρχιερατική Λειτουργία στην οποία χοροστάτησε ο Μητροπολίτης Μονεμβασίας και Σπάρτης κ.κ. Ευστάθιος. Μετά τη Θεία Λειτουργία ακολούθησε η λιτάνευση της εικόνας του Αγίου στην πλατεία υπό την μπάντα τμήματος της στρατιωτικής μουσικής του ΚΕΕΜ, συνοδεία στρατιωτικού αγήματος και της μαθητώςας νεολαίας μας. Ο Εμποροεπαγγελματίας Σύλλογος, που έχει προστάτη του τον Άγιο Θεόκλητο, πρόσφερε, όπως κάθε χρόνο, τους άρτους για την καθιερωμένη αρτοκλασία. Την εορταστική εκδήλωση παρακολούθησε πολύς κόσμος, οι Βουλευτές της Ν.Δ. κ. Γρηγόριος Αποστολάκος και Αθανάσιος Δαβάκης, ο Νομάρχης Λακωνίας κ. Κων/νος Φούρκας, ο Δήμαρχος του Δήμου Πελλάνας κ. Δημήτριος Γομάτος

και τα μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου, ο Δήμαρχος Οινόυτος κ. Ευάγγελος Βαλιώτης, ο Διοικητής του ΚΕΕΜ, αντιπροσωπείες από τη Διεύθυνση της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας και του Αστυνομικού Τμήματος Περιφέρειας Σπάρτης, άλλοι επίσημοι και φορείς του τόπου μας. Στο τέλος ο Δήμος Πελλάνας παρέθεσε γεύμα στους επισήμους και στους Στρατιώτες και στελέχη του αγήματος και του τμήματος της Στρατιωτικής Μουσικής. Στα πλαίσια της εορτής ψάλλθηκε το καθιερωμένο τρισάγιο στη μνήμη των Στρατιωτών, που σκοτώθηκαν την ημέρα του Αγίου Θεοκλήτου το 1972 στον Καραβά καθοδόν προς Καστόρειο.

Την εορτή της Αγίας Βαρβάρας, στις 4 Δεκεμβρίου, εόρτασαν οι ενορίες του Καστρίου, της Νέας Λιβεράς και των Σερβείκων στην ομώνυμη κεντρική τους εκκλησία. Τη Θεία Λειτουργία παρακολούθησε πολύς κόσμος και από το Καστόρειο και τη Βορδόνια.

Του Αγίου Νικολάου, στις 6 Δεκεμβρίου, εόρτασε η εκκλησία μας στο Νεκροταφείο, αλλά και η ομώνυμη εκκλησία στα Σερβείκα. Τη Θεία Λειτουργία παρακολούθησαν πολλοί πιστοί και στις δύο εκκλησίες.

ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Με επιτυχία πραγματοποιήθηκε και αυτή τη χρονιά η γιορτή του Τσίπουρου στο Καρβουνόρεμα στο Γεωργίσι, στις 30 Νοεμβρίου. Τη γιορτή διοργάνωσε ο Δήμος Πελλάνας σε συνεργασία με το Τοπικό Συμβούλιο Γεωργιτίου, τον Εξωραϊστικό Σύλλογο Γεωργιτίου και τον Πολιτιστικό Σύλλογο Γεωργιτίου.

Τα πλούσια εδέσματα, στα οποία κυριαρχούσαν η καλοψημένη «γυρνοπούλα» και η βραστή γίδα, συνοδευόμενα με άφθονο και καλό τσίπουρο και η πολύ καλή μουσική από την ορχήστρα «Λακεδαίμονες» χάρισαν στους παραβρισκόμενους μια ξεχωριστή βραδιά. Στην εκδήλωση συμμετείχε πολύς κόσμος από όλα τα Δημοτικά Διαμερίσματα και από την γύρω περιοχή.

Στις 27/11/2010 πραγματοποιήθηκε για 4^η χρονιά η γιορτή της Μπουκουβάλας στον Άγιο Μάμα στο Καστόρι. Ο Σύλλογος Φίλων του Βουνού Ταϊγέτου «ΛΟΥΣΙΝΑ» υπό την αιγίδα του Δήμου Πελλάνας και χορηγίες ιδιωτών διοργάνωσε για άλλη μια φορά τη γιορτή με μεγάλη επιτυχία. Εκτενής αναφορά για τη γιορτή γίνεται σε άλλη στήλη της εφημερίδας μας.

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Αφιλοκερδώς ο Γεώργιος Κ. Μιχαλόπουλος επισκέπασε και συμπλήρωσε, όπου χρειαζόταν, τα κάγκελα στη δική όψη του Νεκροταφείου μας.

Με ενέργειες του Ιερέα μας πατέρα Δημητρίου Μήτρη αποκαταστάθηκαν οι φθορές στον τάφο του ευεργέτη μας Δημητρίου Βενιόπουλου.

Εντοπιστήκε στο βουνό, μεταξύ Γεωργιτίου και Καστορείου, από το Αστυνομικό Τμήμα της Περιφέρειας Σπάρτης καλλιέργεια δενδρυλλίων ινδικής κάνναβης. Στο ίδιο σημείο βρέθηκαν 62 κιλά κατεργασμένης κάνναβης. Η υπόθεση διερευνάται από την Αστυνομία.

Ζούμε στην Κασσιμά

ΕΝΤΟΠΙΕΣ ΓΕΥΣΕΙΣ

«Εντόπιες γεύσεις» επεχείρησαν με επιτυχία να προσφέρουν γυναίκες του χωριού μας, την ημέρα της εορτής της Μπουκουβάλας. Γλυκά κουταλιού από φρούτα εποχής, τσαπέλες και καρύδια ήταν το αποτέλεσμα μιας ομαδικής δουλειάς, που βγήκε και εκτέθηκε στα μπεζεστένια του Αϊ Μάμα και ασφαλώς, ο κόσμος ανταποκρίθηκε και δοκίμασε μέχρι τέλους τις νόστιμες λιχουδιές. Η Επιδεξιότητα των γυναικών στο να δημιουργούν νοστιμιές σε συνδυασμό με την παρότρυνση του Εμποροεπαγγελματικού Συλλόγου για μια τέτοια κίνηση, αλλά και τη στήριξη από τον Σύλλογο «ΠΟΛΥΔΕΥΚΗΣ», ίσως είναι η αρχή μιας επαγγελματικής δραστηριότητας, που μπορεί να αναπτυχθεί στην περιοχή μας. Δεν έχουμε παρά να περιμένουμε από τις γυναίκες, που ασχολήθηκαν, δράση και νέες δημιουργίες.

ΧΟΡΗΓΙΕΣ ΣΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ ΜΑΣ

Τυγκλιανίδης Κων/νος

**ΜΟΥΣΙΚΟ
ΙΜΕΞΕΔΟΠΩΛΕΙΟ
ΜΥΘΟΣ**

Έφη Αραβανή

Γεωργίτσι, Λακωνίας
Τηλ.: 27310 61575
Κιν.: 6974 80 33 15

ΜΙΚΡΟΒΙΟΛΟΓΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ

Η Αγγέλα
Σκρουμπέλου
άνοιξε νέο
μικροβιολογικό
εργαστήριο.
Ελευθερίου
Βενιζέλου 64,
Νέα Σμύρνη
Τηλ.: 210 9386840,
6934251826

ΠΡΑΤΗΡΙΟ

ΥΓΡΩΝ ΚΑΥΣΙΜΩΝ & ΛΙΠΑΝΤΙΚΩΝ

- ΜΠΑΤΑΡΙΕΣ
- ΑΝΤΑΛΛΑΚΤΙΚΑ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΜΗΧΑΝΗΜΑΤΩΝ
- ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ ΘΕΡΜΑΝΣΗΣ ΔΙΑΝΟΜΗ ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝ

Θεοδωρακόπουλος Παναγιώτης

Καστόρι

Τηλ.: 27310 57515 & 57811 • Κιν.: 6973209820

ΨΗΣΤΑΡΙΑ Ο ΠΛΑΤΑΝΟΣ

ΓΚΛΕΚΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΤΣΙ ΛΑΚΩΝΙΑΣ - ΤΗΛ. 27310 61057

ΓΙΑΤΙ Η ΟΜΟΡΦΙΑ ΕΙΝΑΙ ΣΤΗΝ ΑΡΜΟΝΙΑ

Στο προηγούμενο τεύχος δώσαμε μια συνταγή για καθαρισμό, αναζωογόνηση και θρέψη του δέρματος από την αγιορβέδα. Όταν η αγιορβέδα μιλά για ομορφιά εννοεί την ισορροπία των εσωτερικών και των εξωτερικών στοιχείων μας, της ψυχής και της μορφής. Οι πρόγονοί μας έλεγαν «οία η μορφή τοιάδε και η ψυχή». Επίσης η μορφή καθρεφτίζει τις λειτουργίες που επιτελούνται μέσα στον οργανισμό μας. Σήμερα λοιπόν θα μιλήσουμε για το «μέσα» μας.

Κατά την αγιορβέδα η φλόγα του «είναι μας» και επομένως και της ομορφιάς κρύβεται στη μαγική λέξη «Agni», δηλαδή τη μεταβολική φλόγα μας να μετατρέπουμε ό,τι τρώμε, βλέπουμε, αισθανόμαστε, ακούμε, πληροφορούμαστε σε αυτό που είμαστε εμείς, δηλαδή σώμα, συνείδηση, και μυαλό. Σήματα της χαμηλής μεταβολικής φλόγας είναι η παραγωγή αερίων, το ρέψιμο, ο χαμηλός μεταβολισμός, το κουρασμένο μυαλό, δυσκολία στο περπάτημα, σπάνια ή καθόλου εφίδρωση, δυσκολιότητα και μουντή χροιά στο δέρμα. Ενώ όταν έχουμε υπερβολικά υψηλή μεταβολική φλόγα, έχουμε ισχυ-

ρό ρέψιμο, μεγάλη εφίδρωση, αναφυλαξία, διάρροια, υπερδιέγερση, λογοδιάρροια, αίσθηση καψίματος στο έντερο, ευερεθιστότητα και θυμό.

Συνταγή για να επιτύχουμε μια ισορροπημένη φλόγα είναι να τρώμε μικρότερα γεύματα, να πίνουμε γουλιές από λάιμ ή νερό με λεμόνι ή ζεστό ρόφημα τζίντζερ, να μασάζουμε καλά (μασάζε μέχρι να γίνει το φαγητό σας σχεδόν υγρό πριν την κατάποση), να πίνουμε χλιαρό νερό με τα γεύματα, να μη χρησιμοποιούμε πικάντικα καρυκεύματα στα φαγητά, να πίνουμε ροφήματα, να παράγουμε αρκετό σάλιο κυρίως για τη χώνευση των υδατανθράκων.

Και το μυστικό: η χώνευση είναι καλύτερη όταν το δεξί ρουθούνι μας είναι ανοιχτό και καθαρό. Για να ανοίξετε το δεξί σας ρουθούνι πιέστε με τη γροθιά του αριστερού χεριού σας τη δεξιά σας μασχάλη, στηρίζοντας το δεξί σας χέρι πάνω στη γροθιά ενώ ταυτόχρονα κρατάτε το αριστερό ρουθούνι κλειστό με τον δεξιό μέσο. Κρατήστε για μερικά λεπτά μέχρι να αρχίσει να καθαρίζει το δεξί ρουθούνι. Κάντε το πριν από κάθε γεύμα.

ΕΑ

Τζάκια - Ψωσταριές - Εσενθούσις - Πείρα

ΠΑΝΝΗΣ ΚΑΡΟΥΝΙΣ
Γεωργίου 11 - ΚΑΡΟΥΝΙΣ - Τηλ.: 210 5014594 - 6977672646

ΠΕΤΡΕΛΑΙΟ ΘΕΡΜΑΝΣΗΣ

ΛΑΜΠΡΑΚΗΣ ΠΑΝΤΕΛΗΣ
Τηλ.: 57747
ΟΙΚ. 22217
Κιν.: 6942 407789

ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

SUPER MARKET
ΕΡΓΑΣΙΑ
ΥΔΡΑΥΛΙΚΑ - ΑΔΡΕΥΤΙΚΑ
ΧΡΩΜΑΤΑ - ΣΙΔΗΡΙΚΑ
ΣΙΔΗ ΥΓΕΙΝΗΣ - ΠΛΑΚΑΚΙΑ
ΠΕΡΙΦΡΑΣΕΙΣ - ΤΖΑΜΙΑ
ΚΑΣΤΟΡΙ ΤΗΛ / FAX: 27310 57218

Το Καστόρι
ξενοδοχείο

Ευαγγέλιος Νικολαοπούλου
Καστόριος Δήμου Πελλώνος - Λακωνία - Σπάρτη
ΤΚ 23100,
τηλ: 27310 57118, 6909482756, fax: 27310 57205
www.kastorihotel.com - www.focusgreece.gr
email: info@kastorihotel.com

4η Μπουκουβάλα 2010

Το Σάββατο 27 Νοεμβρίου 2010 στη θέση Αγιος Μάμας στο Καστόρειο έγινε και φέτος η καθιερωμένη γιορτή του Συλλόγου μας, η γιορτή της ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑΣ.

Είχαμε φασολάδα και παστό και μουσική ζωντανή και βουτήξαμε το ψωμί μας στο φρέσκο φετινό λάδι όπως κάθε χρόνο.

Χορέψαμε με το χορευτικό συγκρότημα ΟΜΑΔΑ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΩΝ ΧΟΡΩΝ ΚΑΣΤΟΡΕΙΟΥ

Ευχαριστούμε τους χορηγούς μας:

ΔΗΜΟ ΠΕΛΛΑΝΑΣ

ΓΗΓΕΡΤΟΝ

ΦΑΡΜΑ ΣΚΑΦΙΔΑ

ΤΣΙΚΑΚΗ-ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟ

ΡΑΔΙΟ ΤΑΪΓΕΤΟΣ

Εικόνες από τη φύση μας

Γάλανθος
(*galanthus reginae Olga*)

Γένος φυτών της οικογένειας των αμαρυλλιδών. Το συναντάμε νωρίς το φθινόπωρο στα δασωμένα υψώματα του Ταΰγετου. Η περιοχή μας είναι

κατάφυτη τον Οκτώβριο από τον ποταμό Κάστορα μέχρι και το Δίρρεμα, καθώς επίσης και μέσα στο χωριό στην περιοχή της Κούρνιας.
Φωτογραφία:
Βασ. Λαγανάς
Κείμενο: Κων. Λαγανάς